CORINT



CLASICI AI LITERATURII

JORGE IBARGÜENGOITIA

◆

Fetele moarte



CLASICI AI LITERATURII

JORGE IBARGÜENGOITIA



Fetele moarte

CORINT

CLASICI AI LITERATURII

fetele moarte

u

JORGE IBARGÜENGOITIA ANTILLÓN, considerat unul dintre cei mai importanți scriitori ai literaturii latino-americane, s-a născut la Guanajuato, în Mexic, în 1928. Unic copil al cuplului Alejandro Ibargüengoitia Cumming și María de la Luz Antillón, rămâne fără tată la numai opt luni, urmând să fie crescut de mama lui, înconjurat fiind însă și de dragostea și grija celorlalte femei din familie. Influențat de dorințele familiei, începe să studieze ingineria, la care totuși renunță, pentru a urma Facultatea de Filozofie și Litere. Lucrează ca traducător, ca profesor de literatură spaniolă, ca jurnalist, scrie cronici pentru revista facultății și definitivează o extinsă și diversă operă literară, alcătuită din piese de teatru, povestiri, romane, povești pentru copii, dar și scenarii de film. Cu un interes de nestăpânit în ceea ce privește contextul social și istoric al Mexicului (în principal Războiul de Independență și Revoluția Mexicană), el încearcă să ofere o privire onestă și totodată critică asupra consecințelor unui trecut tumultuos. De aceea, în scrierile sale, de cele mai multe ori, Mexicul este personaj principal. Autorul este cunoscut pentru utilizarea ironiei, a comicului și a umorului negru, dar și a reprezentărilor grotești.
Deși nu se cunosc foarte multe detalii despre viața lui Jorge Ibargüengoitia, în lucrările pe care le-a semnat întâlnim multe indicii și anecdote din viața sa personală, precum și descrieri ale statului Guanajuato, locul natal, pe care îl învestește cu diferite denumiri imaginare și care îi servește drept cadru pentru multe dintre povești.

Colecție coordonată de
Iulia-Cristiana Stan

JORGE IBARGÜENGOITIA



Fetele moarte

Traducere din limba spaniolă și note de
COMAN LUPU

Prefață de
COLM TÓIBÍN

Postfață de
JUAN VILLORO



CLASICI AI LITERATURII

Traducerea prefeței, redactare și tabel cronologic: Roxana Dragne

Tehnoredactare: Florin Vedeanu

Designul copertei: Andreea Apostol
Ilustrația copertei: Hugo Simberg, *Îngerul rănit* (1903)
Fotografia de pe clapetă: din arhiva personală
a moștenitorilor autorului

www.edituracorint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
IBARGÜENGOITIA, JORGE
Fetele moarte / Jorge Ibargüengoitia; trad. din lb. spaniolă de Coman Lupu; pref. de Colm Tóibín; postf. de Juan Villoro. - Bucureşti: Corint Clasici ai literaturii, 2023

ISBN 978-606-088-316-6
ISBN EPUB 978-606-088-455-2

I. Lupu, Coman (trad.)
II. Tóibín, Colm (pref.)
III. Villoro, Juan (postf.)

821.134.2

PREFAȚĂ

> Moarta a apărut pe un mic maidan din cartierul Las Flores. Era îmbrăcată într-un tricou alb cu mânecă lungă și o fustă de culoare galbenă până la genunchi, cu un număr mai mare. Niște copii care se jucau pe maidan au găsit-o și i-au anunțat pe părinți. Mama unuia dintre ei a sunat la poliție, care a venit după o jumătate de oră. Maidanul dădea în strada Peláez și în strada Hermanos Chacón și apoi se pierdea într-un șanț în spatele căruia se înălțau zidurile unei lăptării părăsite și în ruină. Nu era nimeni pe stradă și polițiștii s-au gândit în prima clipă că era vorba de o glumă.[1]

Așa începe partea a patra a romanului *2666* semnat de Roberto Bolaño, roman publicat pentru prima oară în limba spaniolă în 2004, la un an de la moartea autorului, survenită pe când avea cincizeci de ani. Titlul acestui segment este „Partea crimelor". Tonul – distant, rece, faptic – este acela al unei declarații de martor sau al unui raport de poliție, emanând însă și un aer degajat, de parcă ceea ce se întâmplase nu avea vreo importanță publică deosebită. Acest fragment din romanul lui Bolaño prezintă amănunțit crimele comise asupra unui număr covârșitor de femei din Ciudad Juárez din Mexic, aproape de granița cu Statele Unite, între anii 1993 și 1997, și descrie, în același timp, și eforturile eșuate ale poliției de a rezolva cazurile respective.

Bolaño a scris *2666* aflându-se în Spania, în timp ce se lupta cu boala care i-a adus sfârșitul în cele din urmă, fără să fi vizitat vreodată Ciudad Juárez și fără să fi făcut vreo cercetare în zonă. A păstrat, totuși, legătura cu câțiva jurnaliști care făceau reportaje despre morțile și disparițiile femeilor de acolo, printre care și cu Sergio González Rodríguez[2], a cărui carte, „Mașinăria crimelor împotriva femeilor" (*The Femicide Machine*), a fost publicată în limba engleză în 2012.

Despre dispariție, González Rodríguez – care apare și ca personaj în *2666* – a scris: „Statisticile autorităților referitoare la aceste dispariții sunt la fel de contradictorii precum cele privind victimele crimelor. Unele vorbesc despre sute de cazuri, în vreme ce altele doar despre zeci [de cazuri]… O asemenea incompetență și escrocherie conlucrează la garantarea invizibilității victimelor. Și sunt semne că se întâmplă lucruri și mai grave. În Ciudad Juárez, ucigașii compromit cadavrele victimelor în totalitate. Fără trup, nu există nicio crimă."

În cartea lui, González Rodríguez remarcă modul straniu în care lumea începea să trateze realitatea macabră a ceea ce li se întâmplase femeilor din

Ciudad Juárez: „În 2010, compania americană de cosmetice MAC a creat o nouă linie de producție inspirată de uciderea femeilor din Ciudad Juárez. Creată de designerii de sex feminin de la Rodarte[3], colecția în stil post-goth[4] a fost prezentată în avanpremieră în timpul Săptămânii Modei Mercedez Benz de la New York… Pentru a «compensa» această absurditate, compania și designerii ei au fost de acord să doneze o sută de mii de dolari organizațiilor nonprofit cu sediul de-a lungul graniței cu Mexic."

Volumul *Fetele moarte* al lui Jorge Ibargüengoitia a fost publicat inițial în Mexic în 1977. Cartea este bazată vag pe un bine-cunoscut caz mexican de crimă, în care Delfina și María de Jesús González, două surori care conduceau un bordel, au fost aduse în fața instanței judecătorești în 1964, după ce trupurile a optzeci de femei, unsprezece bărbați și a mai mulți fetuși au fost găsite pe proprietatea lor. Potrivit probelor aduse, fetele care lucrau pentru cele două surori erau ademenite să ajungă prostituate prin intermediul unor reclame ce anunțau că se caută servitoare pentru angajare, fiind apoi ucise dacă se îmbolnăveau sau dacă își pierdeau aspectul fizic plăcut. Bărbații au fost uciși fiindcă fuseseră descoperiți cu o mulțime de bani lichizi în buzunare. Cele două surori au stat în închisoare patruzeci de ani.

Fetele moarte este, în mod evident, însă și prin metode mai puțin vădite, un roman amuzant; este, de asemenea, și o operă de o anume sobrietate morală. Autorul folosește limbajul și tehnica reportajului, însă doar cu scopul de a-i parodia tonurile și metodele. Pe alocuri însă, parodia este atât de minunat mânuită, încât forța eliberată de text este ambiguă. Grație felului în care povestea este construită și a felului în care scenele și personajele sunt conturate, cititorul dă pagină după pagină, cu aviditate. În același timp, scriitorul îl prinde pe picior greșit pe cititor, căci are grijă să sublinieze malițios caracterul absurd și dezumanizant al raportării crimelor.

Cartea începe cu o crimă pasională, în momentul în care Serafina se pregătește să se răzbune pe un fost iubit, care lucrează ca brutar. Curând, tonul anost și declarativ preia frâiele:

> Pagubele pe care le-a produs incendiul au fost estimate la trei mii cinci sute de pesos. Poliția a găsit pe jos patruzeci și opt de tuburi de cartuș, de calibru regulamentar. Toate gloanțele s-au înfipt în perete.[5]

Curând, descoperim că Serafina și sora ei, Arcángela, dețin două case de prostituție. Și că se confruntă cu o problemă. Una dintre prostituate a murit, și, fiindcă nu-și doresc să anunțe autoritățile, vor să se descotorosească de corpul ei pe ascuns. Corpul este considerat un soi de bătaie de cap, o sâcâială futilă, așadar, o situație ce poate fi cel mai bine soluționată plătind pe altcineva s-o rezolve.

Căpitanul Bedoya, care va deveni iubitul și complicele Serafinei, intră în scenă. Ziua în care Serafina îl remarcă ne este prezentată exact: 16 septembrie 1960. Când îl vede, el este călare pe un cal. Serafina îl abordează pentru că are

nevoie de un pistol adecvat pentru a-și împușca un fost iubit. Atunci când căpitanul o duce în Concepción, un sătuc, pentru a o învăța cum să tragă cu pistolul, aflăm următorul lucru:

> Serafina s-a oprit între lustragii ca să se uite la Piața Armelor. În acel moment, a înțeles că acea localitate era locul perfect pentru a deschide un al treilea bordel.[6]

Continuarea poveștii ni se dezvăluie prin intermediul declarațiilor date, la poliție sau către alte părți, de cei implicați direct sau de asociații acestora. Sarcina lor este să povestească sau să întregească imaginea de ansamblu a celor întâmplate. Mai departe, rămâne la latitudinea cititorului să deslușească printre rânduri sau să se lase purtat de tonul reportajului. De exemplu, ca în pasajul în care Arcángela descrie afacerea din prostituție:

> […] singurul lucru de care este nevoie ca să iasă bine este să fie ordine în toate.[7]

Mărturia ei este urmată de aceea a uneia dintre femeile care lucrează pentru ea, a cărei relatare despre cum fusese „inițiată” este întreruptă de un fragment înscris în paranteză, care începe astfel:

> Urmează o descriere detaliată a primelor sale experiențe, care au fost cumplite.[8]

Descrierea, însă, nu este inclusă. De parcă autorul, cel care strânge laolaltă tot acest material, devine conștient de sensibilitățile cititorului.

Cititorul, să spunem unul obișnuit cu rapoartele criminalistice, ar prefera ca povestea să continue în pas alert. La fel ca Bolaño în paragraful final din *2666*, Ibargüengoitia ține cont de nevoia de a oferi detalii substanțiale, dar și de nevoia de a iuți pasul poveștii pe alocuri, alternând deci informațiile sumare cu amănuntele, așa încât nici să nu încetinească ritmul, dar nici să nu lase loc comentariilor inutile.

Cum mare parte din povestea *Fetelor moarte* este construită ca ilustrând punctul de vedere al surorilor care conduc bordelurile, cititorul se află în situația inconfortabilă de a vedea lucrurile din perspectiva lor. Iar cele două nu sunt înclinate să se dedea introspecției. Tonul lor nu permite așa ceva. Sunt femei de afaceri.

Știu cum să abordeze puterea. La marea deschidere a celui de-al treilea bordel, printre cei prezenți se află și secretarii personali ai guvernatorilor celor două state, lideri de sindicat, un director de bancă,

> mai mulți comercianți și proprietarul unui grajd cu peste o sută de vaci. Doi dintre cei trei președinți de municipii care fuseseră invitați au

> sosit la două dimineața, după încheierea ceremoniei de prezentare [de Ziua Independenței] în respectivele municipii.[9]

Pe măsură ce narațiunea continuă, pare tot mai plauzibil că aceasta are să fie povestea ascensiunii și căderii acestor două surori dintr-un Mexic nestatornic în multe privințe, instabil la modul general, o țară care poate să încurajeze afacerea cu bordeluri, dar poate și să le închidă dintr-un foc. Pe alocuri, cartea poate părea o parabolă pentru țara în care are loc acțiunea, rămânând totodată, după cum se pare, atentă la șarmul zadarnic al țării și la corupția atotprezentă.

Alteori însă, umorul negru care se profilează de-a lungul cărții ca un abur începe să tulbure, mai mult decât să amuze. Această trecere se face gradual și subtil, în timp ce atenția se mută de la bufoneriile celor două surori la situația disperată a angajatelor lor. Subcapitolul care anunță „caracterul Blancăi”[10] se deschide astfel:

> A fost îndepărtată de familie prin înșelăciune, vândută și cumpărată, inițiată în prostituție la vârsta de paisprezece ani. Cu toate acestea, totul pare să arate că a fost fericită.[11]

Tonul folosit în conturarea poveștii Blancăi este unul lipsit de prejudecăți. Nu ne cere nimeni să ne simțim indignați de soarta ei. Dacă ar fi să comparăm cu romanul *Cu sânge rece* (*In Cold Blood*) al lui Truman Capote, de pildă, aici, scriitorul nu a făcut nimic mai mult decât să scrie parcă doar strângând informații știute despre Blanca, pe care le adună din declarații care fuseseră deja făcute.

Există, la începutul cărții, o mențiune: „Unele dintre evenimentele povestite aici sunt reale. Toate personajele sunt imaginare.” Ibargüengoitia ne cere totodată să credem povestea și să acceptăm că el însuși a inventat o bună parte din ea. Dar ne cere, de asemenea, și să devenim părtași la un joc care este mult mai nuanțat, un joc în care tocmai subînțelesurile și subtilitățile refuză să aibă un înțeles la îndemână.

Și, pentru a ilustra doar cu un exemplu: pe măsură ce soarta Blancăi devine mai brutală și mai bizară, tonul rămâne cu atât mai neutru. La fel cum Serafina, sora ei și cei din jurul lor tratează ce i se întâmplase Blancăi ca pe ceva firesc și necesar, și scriitura romanului urmează același model, o scriitură perfect conștientă de propriile clișee și neajunsuri, precum și de abilitatea pe care o are de a ascunde și a normaliza faptele.

În timp ce Serafinei, surorii ei și căpitanului le este permis în carte să aibă dorințe ori momente amuzante, pe femeile care lucrează în bordel, cu toate că și ele prezintă o serie de elemente comice, ajungem să le cunoaștem îndeosebi prin prisma acțiunilor lor sau a ceea ce li se întâmplă. Deși cartea pare pe alocuri un roman despre eforturile Serafinei de a găsi fericirea și cele ale surorii ei de a se îmbogăți, ne dăm seama, încet-încet, că aceasta nu este decât

o distragere a atenției, o diversiune, o capcană. Subiectul romanului este, de fapt, uciderea și îngroparea în secret a femeilor care lucrează în bordel și felul în care se întâmplă acest lucru.

Durează o vreme până să conștientizăm că femeile sunt, în realitate, sclave. Pot fi cumpărate și vândute, la fel cum pot fi bătute și torturate; pot muri și pot fi apoi îngropate pe ascuns, în morminte nemarcate, deloc adânci. Toate acestea se întâmplă ca parte dintr-un proces natural, o ordine firească a lucrurilor, pe marginea căreia nu se pot face prea multe comentarii. Morțile nu se întâmplă din cauza vreunei persoane diabolice, ci pentru că nimeni nu a avut capacitatea de a-și închipui ce li se întâmpla victimelor, ce însemna decesul lor. Serafina și sora ei aveau alte priorități în acele momente.

Fetele moarte ne oferă, așadar, un exemplu de înregistrare a întâmplărilor de la distanță, în care cele mai alarmante evenimente pot fi înfățișate arbitrar, fapt pe care Sergio González Rodríguez, care avea să scrie despre același fenomen jumătate de secol mai târziu, îl numește „banalizarea realității: un proces de apropieri, deplasări de sens și simbolizări derivate din extragerea realității din fapte, iar apoi transformarea acelor fapte, de-acum înainte scoase din context și eliberate de simbolistica lor, în simple statistici sau rapoarte".

Ceea ce a făcut Ibargüengoitia în acest roman cu respectivele „simple statistici sau rapoarte" a fost să le ofere, în mod ingenios, cu viclenie, o „textură" aparte, astfel încât monotonia limbajului, tonul reținut și absența profunzimii psihologice să permită romanului să se îmbogățească atât prin ambiguitate, cât și printr-o indignare tainică. Ibargüengoitia creează un spațiu ficțional tulburător. La fel ca în partea a patra din romanul *2666* al lui Bolaño, ce se întâmplă nu este nici condamnat, nici cosmetizat, ci, mai curând, este doar enunțat.

La trei ani după ce *Fetele moarte* a fost publicat, Ibargüengoitia și soția lui, pictorița engleză Joy Laville, pe care o întâlnise în Mexic în 1964, pe când el avea treizeci și șase de ani, s-au mutat la Paris. Precum Jean-Claude Pelletier, în deschiderea romanului *2666* al lui Bolaño, Ibargüengoitia se afla la Paris în vremea Crăciunului din 1980, atunci când Bolaño, care îi cunoștea lucrările lui Ibargüengoitia, locuia în Girona, Catalonia, chiar de partea cealaltă a graniței cu Franța.

Bolaño moare la vârsta de cincizeci de ani. Ibargüengoitia este ucis într-un accident de avion în 1983, la vârsta de cincizeci și șase de ani, pe drumul dinspre Madrid spre Columbia, la invitația lui Gabriel García Márquez. În *Fetele moarte*, Ibargüengoitia se ferește de realismul magic, care era atât de la modă în perioada respectivă, și încearcă să găsească un alt tip de ficțiune, prin care să redea modul în care cruzimea și crima fac parte din normalitate în Mexic, oferindu-i astfel un exemplu lui Bolaño, care avea să amplifice același material, pe măsură ce devenea tot mai presant și mai urgent, în ultimul lui roman, publicat un sfert de secol mai târziu.

Colm Tóibín

TABEL CRONOLOGIC

1928: Jorge Ibargüengoitia Antillón se naște la 22 ianuarie, în orașul Guanajuato, statul Guanajuato, din Mexic; tatăl lui, Alejandro Ibargüengoitia Cumming, moare când Jorge are doar opt luni, iar mama lui, María de la Luz Antillón, ia decizia de a se muta înapoi în Ciudad de México, pentru a fi aproape de familie; Jorge este crescut de mama lui și de celelalte femei din familie.

1931: Se întoarce să locuiască, împreună cu mama lui, în statul în care s-a născut, Guanajuato. Educația din primii ani o primește la *Colegio México* și în cadrul altor școli care aparțin de *Hermanos Maristas*, institut religios catolic de călugări.

1942: Se înscrie în organizația de cercetași din Mexic, ocazie care îi permite să călătorească de-a lungul țării timp de nouă ani. Această experiență are să reprezinte, mai târziu, o sursă de inspirație pentru el, servindu-i în scrierile sale, în care țara natală este adeseori personaj principal.

1947: Participă la *Jamboree*, reuniunea anuală a cercetașilor, călătorind astfel în Franța, Italia, Elveția și Anglia, timp de patru luni. Pictorul Manuel Felguérez, prietenul pe care și-l face în organizația de cercetași, spune despre această experiență că le-a inoculat dorința de a-și petrece viața făcând ceva care să le permită să continue să călătorească.Începe să studieze, la insistențele familiei, ingineria, în cadrul Universității Naționale Autonome a Mexicului (UNAM), la care renunță în 1949, fără a-și finaliza studiile.Despre această decizie, avea să spună: „Am crescut înconjurat de femei care mă adorau. Își doreau să devin inginer: avuseseră bani, dar îi pierduseră, așa că sperau să recuperez eu această pierdere […] Când mai rămăseseră doar doi ani până să-mi iau diploma de inginer, am decis să renunț și să mă concentrez pe scris. Femeile din casă și-au petrecut următorii cincisprezece ani deplângând acea decizie […] Mai târziu, s-au obișnuit cu ideea."[12]

1950: După ce renunță la facultate, se întoarce în Guanajuato, alături de familie, unde, timp de trei ani, se ocupă cu agricultura. În această perioadă, Ibargüengoitia îl întâlnește pe Salvador Novo, scriitor și dramaturg mexican, care punea în scenă un spectacol la teatrul Juárez; trei luni după această întâlnire și după experiența pe care o trăiește în timpul spectacolului, Ibargüengoitia se întoarce în Ciudad de México, pentru a se înscrie la Facultatea de Filozofie și Litere de la UNAM.

1951: Începe să studieze în cadrul secției de scriere dramatică de la Facultatea

de Filozofie și Litere, unde îl are ca profesor pe Rodolfo Usigli, dramaturg, eseist și diplomat mexican, cunoscut ca „părintele teatrului mexican” și „dramaturgul Revoluției mexicane”. Usigli avea să-i influențeze în mod deosebit cariera de scriitor și dramaturg; în timpul studiilor, îl apreciază și îl încurajează în demersul lui. Ibargüengoitia spune că Usigli a fost motivul pentru care și-a dedicat următorii zece ani din viață dramaturgiei.

1953: Continuând să studieze în cadrul secției de scriere dramatică, Ibargüengoitia redactează mai multe texte dramatice, ceea ce pare să îi asigure o carieră de succes în teatru. Iar asta se poate vedea în modul în care lucrările sale sunt receptate: *Susana y los jóvenes* („Susana și tinerii”), o comedie în trei acte, este pusă în scenă în 1954, sub coordonarea maestrului Rodolfo Usigli, la Uniunea Națională a Autorilor (*Unión de Autores*).

1954–1956: Activează ca membru al Centrului Mexican al Scriitorilor (*Centro Mexicano de Escritores*), la categoria teatru, timp în care publică mai multe opere literare, precum *El rey tiene cuernos* („Regele încornorat”, 1955) sau *La lucha con el* ángel („Lupta cu îngerul”, 1955). În 1956 este pusă în scenă o a doua lucrare, *Clotilde en su casa* („Clotilde la ea acasă”, scrisă în 1955), spectacol ce a purtat titlul *Un adulterio exquisito* („Un adulter sublim”).

1955: Succesul de care autorul se bucură îi aduce și o bursă Rockefeller la New York, unde petrece trei luni, între august și noiembrie, continuându-și cariera literară în dramaturgie. După terminarea studiilor, Ibargüengoitia începe să predea. Atunci când Usigli se retrage din mediul universitar, el le oferă secția pe care o condusese lui Jorge Ibargüengoitia și colegei sale, Luisa Josefina Hernández; despre aceasta, se crede că ar fi fost partenera lui Ibargüengoitia.

1956: Tot în urma câștigării unei burse, merge la Universitatea Stanford pentru o rezidență; în același an, scrie comedia *Llegó Margó* („Sosește Margot”, publicată postum, în anul 1989) și piesa *Ante varias esfinges* („Înaintea câtorva sfincși”), pentru a susține examenul de profesor în arte dramatice; aceasta din urmă este preluată de postul de radio al universității, însă o critică aspră venită din partea lui Usigli îi transformă succesul și impresionantul viitor care părea că se construiește într-o dezamăgire, Ibargüengoitia devenind aproape un necunoscut.

1957: Scrie opera *Tres piezas en un acto* („Trei piese într-un act”), care câștigă premiul Universității Naționale Autonome a Mexicului, *El amor loco viene* („Vine dragostea nebună”), pentru care primește premiul întâi la un concurs organizat de Ateneul spaniol din Mexic, în 1960; tot în 1957, scrie și *El tesoro perdido* („Comoara pierdută”) și *Dos crímenes* („Două crime”).

După aceasta, începe o perioadă critică în viața autorului: nu mai primește burse, operele nu îi mai sunt apreciate, iar producătorii nu mai sunt interesați să i le pună în scenă; ia decizia de a renunța la teatru în favoarea ficțiunii; se bucură de o trecere treptată, dedicându-se mai întâi, pentru o perioadă, criticii de teatru, apoi investindu-și viziunea realistă în forța limbajului din narațiune.

Se mută, împreună cu mama și mătușa lui, în Coyoacán, în casa pe care începuse să o construiască în urmă cu doi ani. Despre Coyoacán, autorul spunea că îi place pentru că pare un oraș-fantomă, este gol, este un loc unde se ajunge greu și suficient de dezagreabil pentru a putea fi transformat într-o destinație turistică râvnită.

1959: Se adaugă, pe lista scrierilor, și operele *El viaje superficial* („Călătoria superficială") și *Pájaro en mano* („Pasărea din mână"), care nu-i aduc, de altfel, mari câștiguri. Pentru a se întreține, începe să traducă și să lucreze ca interpret la diverse congrese și convenții.

1960: Câștigă Premiul Ciudad de México pentru Teatru cu lucrarea *La conspiración vendida* („Conspirația vândută"), pe care o înscrie în concurs folosind un pseudonim – Federico Barón Gropius; inițial, piesa de teatru fusese scrisă la solicitarea prietenului său Salvador Novo, însă nu ajunge să fie pusă în scenă. Despre ziua în care a aflat că a câștigat premiul, Ibargüengoitia povestește că s-a întâlnit cu președintele juriului și i-a mărturisit că el este cel care a scris *La conspiración vendida*; din reacția celui din urmă, autorul a înțeles că lucrarea fusese premiată fiindcă au crezut că era scrisă de o persoană mai talentată sau mai influentă, nicidecum de el.

Scrie și *Los buenos manejos* („Bunele practici"), *La fuga de Nicanor* („Fuga lui Nicanor"), *La farsa del valiente Nicolás* („Farsa curajosului Nicolás") și *Rigoberto entre las ranas* („Rigoberto și broaștele").

1961–1964: Scrie recenzii, pentru revista universității, *Revista de la Universidad*, la spectacolele puse în scenă pe baza textelor dramatice, fără a se reține de la a scrie și recenzii negative, punctând adesea că reprezentațiile sunt mai slabe decât textele originale, că publicul nu este unul educat, pregătit pentru a înțelege și gusta reprezentarea unor astfel de opere. De asemenea, el critică și caracterul dependent al teatrului, care era în strânsă legătură cu guvernul. Din această cauză, scrierile sale provoacă, de cele mai multe ori, controverse în cercurile literare mexicane. În plus, întâmpină dificultăți și în comunicarea cu oamenii din lumea teatrului, ceea ce duce ulterior la decizia de a-și părăsi slujba.

1962: În viața scriitorului începe un nou capitol: publică povestirea *La mujer que no* („Femeia-nu") în *Revista* Mexicana de Literatura și colaborează cu mai multe reviste culturale: *Snob*, *La Palabra y el Hombre*, *El Heraldo Cultural*.

1963: Participă în competiția pentru premiul Casa de las Américas, categoria

Teatru, cu lucrarea *El atentado* („Atentatul”), de altfel, ultima lui piesă de teatru, scrisă în 1962, și câștigă premiul întâi – juriul o poziționează la egalitate cu lucrarea *Milagro en el mercado viejo* („Miracol în piața veche”) a lui Osvaldo Dragún. Această ultimă operă închide în viața sa capitolul dedicat teatrului și îl deschide pe cel dedicat romanului.

1963–1965: O întâlnește pe artista de origine engleză Joy Laville, care se stabilise în Mexic, într-o librărie din San Miguel de Allende. Se îndrăgostesc, iar ea devine o parte importantă din viața sa personală, dar și profesională – cu precădere în cea publicistică. Îl însoțește în călătorii, îl sprijină în carieră, oferindu-i o viziune nouă, proaspătă, dar ocupând și un loc important în scrierile sale.

1964: Vede lumina tiparului primul său roman, *Los relámpagos de agosto* (*Fulgerele din august*), scris în 1963; pentru această satiră devastatoare la adresa Revoluției mexicane, primește premiul Casa de las Américas. Acest prim roman îi consacră și stilul pe care avea să-l folosească pentru restul scrierilor, și anume, ficționalizarea unor povești reale, asupra cărora imprimă un ton caustic și insolit.

1965: Se înscrie ca membru al Fundației Fairfield, iar în **1969**, ca membru al Fundației Guggenheim.

1967: Apare volumul de povestiri *La ley de Herodes y otros cuentos* („Legea lui Irod și alte povestiri”), care adună treisprezece texte construite în același stil observator-critic, abordând de data aceasta conflicte sociale sau întâmplări mundane pe care literatura contemporană de la vremea aceea le lua în tragic; cele mai multe dintre acestea sunt bazate pe viața sa personală.

1968: Se mută pentru o perioadă împreună cu partenera sa, pictorița Joy Laville, în Santa Cruz, California, unde Ibarguengoitia predă un curs la universitatea din oraș.

1970: Scrie *Maten al león* („Omorâți leul”), roman care reflectă situația regimurilor dictatoriale latino-americane; acțiunea este plasată pe o insulă imaginară, iar tonul narațiunii conține aceleași detalii comice.

În același an, câștigă o bursă John Simon Guggenheim și merge, împreună cu Joy Laville, în Ciudad de México. Călătoresc mult în Mexic, dar merg și în Europa (Anglia, Spania, Franța, Italia, Grecia), în Egipt și în Kenya.

1973: După câțiva ani petrecuți împreună, o mulțime de călătorii întreprinse în cuplu și sprijin și inspirație reciproce, Jorge Ibargüengoitia și artista Joy Laville se căsătoresc.

Mama lui moare în același an, iar un an mai târziu, și mătușa lui.

1975: Publică romanul *Estas ruinas que ves* („Ruinele pe care le vezi”), scris în 1974, în care accentuează particularitățile vieții academice și sociale, încă vizibile la începutul secolului al XXI-lea în Guanajuato; cu această

lucrare, câștigă Premiul Internațional al Mexicului pentru Roman (Premio Internacional de Novela México).

În același an, se ecranizează romanul *Maten al león*, în regia lui José Estrada.

1977: Vede lumina tiparului romanul *Las Muertas* (*Fetele moarte*), care se bucură de recunoaștere internațională după moartea autorului, cu o primă traducere în limba engleză din 1983 și o retipărire patru decenii mai târziu, în 2019. În roman, Ibargüengoitia folosește ca punct de pornire situația celor mai scandaloase criminale din Guanajuato: surorile Delfina și María de Jesús González, care își începuseră cariera de ucigașe în serie în 1964.

1978: Romanul *Estas ruinas que ves* se bucură, de asemenea, de o ecranizare, în regia lui Julián Pastor.

1979: Publică o altă lucrare ce ajunge să fie recunoscută în contextul literar național și internațional, romanul *Dos Crímenes* („Două crime"). Acesta prezintă viața unui bărbat urmărit de poliție, care fuge pentru a se ascunde în casa unchiului său bogat – se crede că subiectul și situația descrise surprind relațiile dintre el și membrii familiei. Și acest roman avea să fie transformat în scenariu de film, în regia lui Roberto Sneider, care filmează o comedie, în coproducție cu Institutul Mexican de Cinematografie, în 1993.

1980: Se stabilește permanent, împreună cu soția lui, artista Joy Laville, în Europa, la Paris, după ce, cu un an în urmă, vânduseră casa din Coyoacán și se mutaseră în Anglia.

1982: Apare romanul *Los pasos de López* („Pașii lui López"), în care întâlnim tehnica *costumbrismului*, un curent artistic spaniol care începe să se manifeste în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, mai ales în literatură, dar și în pictură; costumbrismul se caracterizează prin încercarea de a reda scene de viață mundane și obiceiuri perpetuate într-un mediu social. Prin folosirea acestei tehnici, Ibargüengoitia construiește baza unor povești ironice.

1983: Începe lucrul la un nou roman, al cărui titlu provizoriu este *Isabel cantaba* („Isabel cânta"). Se îmbarcă la bordul zborului Avianca 011, la invitația lui Gabriel García Márquez, pentru a lua parte la prima întâlnire dedicată relațiilor culturale hispano-americane, în Bogotá, Columbia (deși inițial se gândește să nu participe, pentru a nu-și întrerupe lucrul la roman).

Moare la 27 noiembrie, în timpul zborului spre Bogotá, când aeronava care urma să aterizeze la Madrid, Spania, se prăbușește lângă aeroport, cu puțin înainte de a ajunge pe pistă.

1990: Este publicat, postum, volumul de povestiri pentru copii *Piezas y cuentos para niños* („Piese de teatru și povești pentru copii").

În prezent, opera lui Jorge Ibargüengoitia se bucură de recunoaștere

sporită și datorită studiilor unor scriitori precum Juan Villoro și Sergio González Rodríguez.

Unele dintre evenimentele povestite aici sunt reale.
Toate personajele sunt imaginare.

J. I.

Capitolul i

CELE DOUĂ RĂZBUNĂRI

1

Ni-i putem imagina: toţi patru poartă ochelari negri, Scară conduce aplecat peste volan, pe scaunul de lângă el stă Neînfricatul Nicolás, care citeşte *Islas Marías*; pe locurile din spate, femeia se uită pe fereastră, iar căpitanul Bedoya moţăie.

Pufnind de oboseală, maşina de un albastru-cobalt urcă pe coasta de la Perro. Este o dimineaţă de ianuarie însorită. Pe cer, niciun nor. Fumul de la hornurile caselor pluteşte peste câmpuri. La început, drumul e lung şi drept, dar, după ce treci de pantă, şerpuieşte printre nopalii de pe muntele Güemes.

Scară opreşte maşina în San Andrés, vede că ceilalţi trei au adormit, o trezeşte pe patroană, ca să plătească benzina, şi intră în birt. Mănâncă jumări cu sos, fasole şi un ou. Când îşi bea cea de-a doua ceaşcă de cafea, intră în birt şi ceilalţi trei, buimaci de somn. Se uită la ei cu milă: ceea ce pentru el înseamnă începutul zilei pentru ceilalţi este sfârşitul bairamului. Cei trei iau loc pe scaune, iar căpitanul i se adresează prevenitor chelneriţei:

— Spuneţi-mi, vă rog, ce aveţi mai gustos.

Scară se ridică în picioare, iese afară şi se învârte prin piaţă, cu mâinile în buzunare, mergând agale, cu paşi mari, şi ţinând o scobitoare între dinţi. Îşi încheie nasturii de la canadiană, fiindcă, deşi soarele străluceşte, bate un vânt rece. Se opreşte ca să se uite la nişte chiulăi care aruncă cu monede în perete, un joc de şotron diferit de cel pe care îl ştie el. Îşi reia plimbarea şi se întreabă dacă nu cumva locuitorii din statul Mezcala sunt mai neghiobi decât cei din Plan de Abajo. Se mai opreşte o clipă, ca să citească placa de pe monumentul ridicat în cinstea Fiilor Eroi – „Glorie celor care au murit pentru Patrie…” – şi îi vede ieşind din birt pe cei trei pasageri – „încărcătura”, în limbajul şoferilor: căpitanul şi Neînfricatul, amândoi îmbrăcaţi în civil, dar păstrând încă rămăşiţe din uniforma lor, cămaşa verde-oliv, la al doilea, şi cizmele de cavalerie, la primul, iar Serafina, în veşminte negre şi boţite, care îi dezvelesc picioarele negricioase şi subsuorile când se urcă în maşină. Odată instalaţi în maşină, cei trei apasă pe claxon, ca şoferul să vină grabnic şi să-i ducă mai departe.

Şi-au continuat drumul, care trece prin locuri faimoase: prin Aquisgrán el Alto – „Domnule Preşedinte, ne-au furat apa”, scrie pe o tăbliţă de la intrarea în localitate –, unde Serafina are chef de o băutură răcoritoare; prin Jarápato, unde Scară face un popas ca să arunce un bănuţ în cutia milei, într-o biserică

ce se construiește cu danii de la șoferi; prin Ajiles, de unde își cumpără brânză; iar când trec pe lângă dealul Cazahuate, căpitanul roagă să oprească mașina, ca să coboare să urineze – „ca să dau o semnătură”, spune el; iar în San Juan del Camino, unde este o Fecioară făcătoare de minuni, fac un popas ca să se odihnească.

Serafina intră în sanctuar (au aflat după aceea că a aprins o lumânare și că a rugat-o în genunchi pe Fecioară să-i poarte noroc în treburile ei, iar drept recunoștință anticipată, a înfipt în catifeaua roșie o inimioară de argint ca danie, de parcă Fecioara i-ar fi îndeplinit deja dorința). Între timp, cei trei bărbați s-au așezat la o masă în cofetărie și au comandat prăjituri, au stat de vorbă și au hotărât că ceea ce aveau de făcut era mai ușor de dus la bun sfârșit la lumina zilei. Însă când iese din sanctuar și li se alătură, Serafina nu este de acord cu ei și ordonă ca acțiunea să aibă loc pe timp de noapte.

Asta înseamnă că trebuie să mai stea vreo trei ore, pe care le petrec dormind sub un sapotier[13], la ieșirea din Jalcingo. Când încep să-i latre câinii din Salto de la Tuxpana, soarele stă să apună.

Salto de la Tuxpana este o localitate mare și sumbră, cu străzi prăfuite, cu becuri la câte două sute de metri unul de celălalt. Este faimos prin faptul că fiecare casă are câte o livadă de *guayabos*[14], însă porțile sunt închise. Copiii se joacă în stradă.

Scară oprește mașina la un colț unde, la lumina unui felinar de stradă, niște oameni mănâncă *pozole*, o mâncare din carne de porc. Neînfricatul Nicolás se dă jos, se îndreaptă spre cei din grup – care se uită lung la el – și se adresează ospătăriței:

— Scuzați deranjul, e vreo brutărie pe aici?

Ea îi răspunde că sunt trei brutării în localitate și îi dă adresele. Se duc cu mașina dintr-o parte într-alta a satului și de la o brutărie la alta, însă cea pe care o caută ei este tocmai cea de a treia.

— Se pare că asta este, spune Neînfricatul, care a coborât deja de trei ori din mașină și a cumpărat trei pungi de *campechanas*[15].

Coboară din mașină cu toții. Cei trei bărbați se duc la portbagaj, iar Serafina se îndreaptă spre brutărie. E o casă modestă, cu ambele uși de la intrare deschise. Serafina se apropie cu grijă, încercând să nu fie văzută, se uită înăuntru și zărește, în spatele tejghelei, un bărbat stând pe un scaun și o femeie care face socoteli. Se întoarce la mașină. Scară, calm și cu un furtun în mână, trage benzină din rezervor ca să umple un bidon, iar căpitanul și Neînfricatul au scos două puști automate din portbagaj, le pun încărcătoarele și trag piedica – făcând destul zgomot – ca să verifice dacă funcționează. Căpitanul îi dă Serafinei pistolul.

Ceea ce s-a întâmplat după aceea rămâne neclar. Neînfricatul se oprește pe pragul uneia dintre uși, iar Serafina la celălalt. Ea îi spune bărbatului care stă la tejghea:

— Simón Corona, mă mai ții minte? Uite, ca să-ți aduci aminte de mine!

Ochește în sus și trage. Când termină de tras, bărbatul și femeia sunt sub

tejghea. Neînfricatul Nicolás trage o rafală înăuntrul brutăriei și îi zice căpitanului, care se află lângă el:

— Acum trageți dumneavoastră, domnule căpitan.

— Nu. Eu stau aici doar ca să asigur acoperirea – și trage ochind spre trotuarul celălalt –, în caz că suntem atacați din spate.

Ultima parte a planului este executată de Neînfricatul. Intră în brutărie, stropește pe jos cu benzină, iese afară și aprinde un băț de chibrit, pe care îl aruncă pe podeaua umedă. Benzina se aprinde cu o explozie surdă, flăcările ies pe uși. În timp ce se îndreaptă spre mașină, Serafina alungă niște femei care veniseră să cumpere pâine și se uită fascinate la incendiu, spunându-le:

— Cărați-vă! Ce vreți să vedeți? Asta-i o treabă care nu vă privește!

După ce urcă toți patru în mașină, Scară face o manevră mai complicată decât de obicei, ca să întoarcă, după care accelerează și conduce nehotărât pe ulițele satului până ce nimerește ieșirea și, în sfârșit, se îndepărtează de Salto de la Tuxpana la fel cum a intrat, în lătratul câinilor.

2

Pagubele pe care le-a produs incendiul au fost estimate la trei mii cinci sute de pesos. Poliția a găsit pe jos patruzeci și opt de tuburi de cartuș, de calibru regulamentar. Toate gloanțele s-au înfipt în perete. Unul dintre ele a atins ușor umărul și brațul drept al Eufemiei Aldaco, aflată în interiorul brutăriei, provocându-i zgârieturi. Brutarul Simón Corona și angajata lui, domnișoara Aldaco, singurele persoane care se aflau în brutărie când a avut loc incidentul, au suferit arsuri care nu le pun viața în pericol.

Agentul de poliție de la Ministerul Public a sosit la opt și jumătate la punctul de prim-ajutor, unde victimele primeau îngrijiri, și l-a întrebat pe medic dacă răniții sunt în stare să dea declarații, iar doctorul i-a răspuns că femeii îi dăduseră sedative, însă bărbatul este conștient. Agentul a intrat în încăperea unde se afla Simón Corona, bandajat și stând întins pe pat, și i-a pus întrebări.

Întrebare: Cum s-au petrecut faptele?

Răspuns: El stătea pe un scaun, în spatele tejghelei, așteptând ca domnișoara Aldaco să facă socoteala la ce se vânduse în cursul zilei, când a auzit o voce care i-a zis: „Mă mai ții minte?” și așa mai departe.

Î.: Și are vreo idee despre persoana sau despre persoanele care au fost autorii atacului?

R.: Nu se pune problema dacă are vreo bănuială, știe sigur – fiindcă a văzut-o stând în fața lui cu un pistol în mână – că responsabilă este doamna Serafina Baladro, domiciliată în orașul Pedrones, statul Plan de Abajo (așa cum apare scris în notă).

Î.: Și care ar fi motivul pentru care doamna menționată… etc.?

R.: Cică îi este rușine să mărturisească, dar în trecut trăise în mai multe

rânduri cu doamna Baladro – „uneori locuiam împreună, alteori separat, pentru că are un caracter foarte dificil” –, până când a părăsit-o definitiv în timpul unei călătorii pe care cei doi au făcut-o la Acapulco, pentru că atunci a înțeles că ea nu este demnă de dragostea lui. Această despărțire a iscat în ea o ură atât de mare, încât l-a tot căutat timp de trei ani, până a dat de el.

Î.: Și știe cumva cine erau ceilalți atacatori?

R.: A zis că nu, însă îl poate descrie pe unul dintre ei, pentru că l-a văzut de aproape când i-a vândut niște *campechanas* cu câteva clipe înainte de incident – „nu era nici scund, nici înalt, nici tânăr, dar nici bătrân”.

Î.: Și are cumva știre despre cum au făcut rost atacatorii de pușca automată regulamentară și de pistolul de calibrul .45?

R.: Nu, însă a avut ocazia să constate, pe vremea când locuiau împreună, că Serafina Baladro a avut dintotdeauna relații cu cei din poliția federală.

După ce a luat declarația, după ce a fost încheiat și semnat procesul-verbal, agentul a făcut demersurile obișnuite, care constau în a prezenta raportul superiorilor săi, în a indica pe presupusa vinovată și în a solicita procuraturii statului Mezcala să se adreseze procuraturii statului Plan de Abajo să dea ordin agentului de la Ministerul Public din Pedrones ca acesta să ceară șefului poliției din localitatea menționată s-o prindă pe doamna Serafina Baladro, pentru a răspunde la capetele de acuzare care i se aduc.

Au trecut cincisprezece zile. Locuitorii din Salto de la Tuxpana începuseră să dea uitării împușcăturile, când agentul a primit următoarea telegramă:

„Interogați-l din nou pe declarant și verificați dacă, în 1960, în compania Serafinei Baladro, a participat la o înhumare clandestină.”

La cel de al doilea interogatoriu cu agentul de la Ministerul Public, Simón Corona a vrut ca, înainte de a face declarații, să i se explice mai multe lucruri: dacă este obligatoriu să dea informațiile care i se cer sau o face nesilit de nimeni – „sunteți aici pentru că sunteți constrâns sau pentru că așa vreți?”, „așa vreau”, „deci nu sunteți silit” –, dacă Serafina Baladro fusese capturată – „aici scrie că-i acuzată, prin urmare e deja înhățată sau pe aproape” –, dacă sentința pe care urmează s-o primească ea o să fie mai lungă în cazul în care el răspunde afirmativ la întrebarea ce îi va fi pusă – „este probabil că așa va fi”.

Mulțumit de aceste răspunsuri, Simón Corona i-a povestit agentului de la Ministerul Public despre Ernestina, Helda sau Elena. Agentul i-a citit procesul-verbal pe care l-a încheiat, declarantul nu a ridicat nicio obiecție în legătură cu conținutul acestuia și a semnat pentru conformitate. Această semnătură l-a costat șase ani de pușcărie.

Capitolul ii

CAZUL ERNESTINA, HELDA SAU ELENA

1

În perioada cât a fost întemnițat, Simón Corona a istorisit cazul Ernestina, Helda sau Elena în felul următor:

Am văzut-o mergând printre copacii de pe bulevard și nu-mi venea să cred. Femeia îmbrăcată în negru, cu o poșetă din piele lăcuită în mână, nu putea să fie Serafina. Semăna cu ea, era îmbrăcată ca ea, însă nu putea să fie Serafina. În orice caz, am simțit că-mi tremură genunchii. „O fi oare" – m-am gândit eu – „din cauză că o mai iubesc încă?"

Stăteam lângă chioșcul de răcoritoare, așteptând să se facă ora douăsprezece, să mă văd cu un domn de la Administrația Financiară, cu care trebuia să vorbesc ca să fiu scutit de niște impozite. Femeia continua să meargă printre copaci și cu cât se apropia de mine, cu atât mi se părea că semăna mai tare cu Serafina. „Nu se poate să fie ea", m-am gândit eu din nou, ca să mă mai liniștesc: „trăiește într-un alt loc, nu are ce să caute în Pajares". Ea continua să înainteze și, în timp ce se apropia, credea – mi-a spus după aceea – că nu se putea ca bărbatul care stătea afară, lângă chioșcul de răcoritoare, să fiu eu. Când am izbutit să-i disting pomeții proeminenți, ochii negri, migdalați, și părul lins, era prea târziu. Era Serafina și mă încolțise deja.

S-a îndreptat exact spre locul unde mă aflam, a deschis gura ca și când ar fi dat să zâmbească – am reușit să-i văd dintele rupt – și mi-a tras o palmă.

Eu am rămas neclintit. Ea s-a răsucit și apoi a luat-o din loc, îndepărtându-se. M-am uitat în jur, ca să văd cine asistase la umilirea mea, dar n-am dat decât de vânzătorul de răcoritoare, care și-a ferit privirea, prefăcându-se că este foarte ocupat: avea de pus o lingură într-un borcan. „Dacă îl apucă râsul acum, îi rup botul în două." Însă el nu a râs, iar mie nu mi-a mai rămas altceva de făcut decât să mă urnesc în direcția opusă celei în care se îndreptase Serafina.

La fel ca în alte rânduri, și de data aceasta mi s-a întâmplat același lucru: ea îmi făcea cine știe ce grosolănie, iar eu eram cel ros de remușcări. Dădusem deja uitării palma pe care tocmai mi-o trăsese, după cum uitasem și alte lucruri ce se petrecuseră cu doi ani în urmă, cum ar fi faptul că se încurcase cu un comis-voiajor sau că găsisem un prezervativ sub pat. Pe mine nu mă mai bântuia decât un singur gând, acela că nu puteam să trăiesc fără Serafina, că eu o părăsisem și că nu mă mai interesa nimic altceva pe lume

decât ca ea să mă ierte.

Am tot mers pe străzile întortocheate din oraș, în bătaia soarelui și printre roiuri de muște, pentru că eram în iunie, spunându-mi: „Încă te mai iubește, iar dovada este că ți-a tras o palmă.”

Mi-a părut rău că, după ce am recunoscut-o, nu i-am căzut în genunchi ca să-i cer iertare că am părăsit-o. „Vreau să mă întorc la tine”, asta ar fi trebuit să-i zic. Dar, în loc de asta, am stat ca o momâie, fără să scot o vorbă când s-a apropiat de mine. Iar când a plecat, nici măcar n-am fost în stare să mă iau după ea. Am crezut că am pierdut-o pentru totdeauna și eram disperat.

De aceste gânduri eram copleșit când am ajuns la o răscruce. M-am tot întors să văd dacă vine vreo mașină, însă am văzut-o pe ea apărând. Era la o depărtare de câteva case și mergea agale, de parcă ar fi fost cineva care nu are nimic de făcut și se plimbă ca să treacă timpul. Serafina avea pe atunci treizeci și opt de ani, dar, privită de departe, părea o copilă. S-a oprit în fața unei cofetării și a aruncat o privire, apoi a traversat strada, a dat peste un ins care căra în cârcă un balot și m-a zărit exact în momentul în care mă hotărâsem că-i mai bine să merg pe drumul meu, înainte ca ea să mă vadă.

Nici de data asta n-am făcut nimic; m-am oprit și am rămas pe loc, acolo unde eram, până când ea a ajuns lângă mine.

— Ce cauți prin Pajares? m-a întrebat ea.

I-am spus adevărul, că venisem să mă văd cu un domn, ca să mă scutească de niște impozite.

— Și eu am venit din același motiv, a zis ea.

Părea că a ne afla acolo, pe acea stradă ciudată dintr-un orășel straniu, la acea oră, este cel mai firesc lucru din lume. Ca și când nu ne-am fi despărțit cu doi ani în urmă după o ceartă zdravănă și de parcă nu ne-am mai fi întâlnit cu douăzeci de minute mai înainte, când mi-a dat o palmă. Așa a fost mereu relația noastră. N-am știut niciodată la ce să mă aștept de la ea.

M-am uitat la ceas: era trecut de douăsprezece. Voiam să-i propun să mergem împreună să-l vedem pe acel domn, care urma să ne scutească de impozite, când ea mi-a spus:

— Du-mă la un hotel.

Avea buzele date cu un ruj de o culoare mai puțin obișnuită, care bătea în violet.

Am stat la hotelul Comercio până pe la opt seara, am plecat de acolo înfometați și ne-am dus să cinăm la un restaurant de la ieșirea din oraș. Serafina trebuia să se întoarcă urgent la Pedrones, iar femeia cu care eu trăiam pe atunci mă aștepta probabil neliniștită la Salto de la Tuxpana, însă după cină, în loc să ne luăm rămas-bun și fiecare să o ia pe drumul său, ca să-și facă datoria, ne-am întors la hotel, unde am stat până a doua zi.

Dacă m-aș fi îndreptat spre casă când ne-am trezit, întâlnirea cu Serafina ar fi fost unul dintre multele lucruri care mi s-au întâmplat în viață, însă despre care de-abia îmi mai aduc aminte și pe care nu am niciun motiv să mă apuc acum să le enumăr. Dar nu m-am dus acasă. Când am deschis ochii, mi-am

amintit de femeia cu care trăiam și mi-am închipuit-o foarte amărâtă, crezând că zac întins pe șosea, plin de sânge, și nu prea aveam chef s-o revăd. Mi-am pus cămașa și m-am uitat pe fereastră. Am văzut laurii din piață și am auzit uguitul puilor de sturzi. Mi-am îndreptat apoi privirea spre pat și am văzut-o pe Serafina dormind: aveam chef s-o trezesc din somn.

Am așteptat-o să se spele și să se îmbrace, iar când stătea în fața oglinzii, împletindu-și coada, am observat că imaginea din oglindă era diferită de chipul ei, lucru pe care îl mai remarcasem și cu altă ocazie. Mi-am adus aminte de vremuri mai bune, am simțit că mă cuprinde o emoție foarte puternică și i-am spus:

— Te duc la Pedrones.

Însă ea nu mergea la Pedrones. Nu mai era o urgență să se întoarcă acolo. Trebuia să se ducă la San Pedro de las Corrientes, unde era invitată la prânz, acasă la sora ei Arcángela. Cum nu voiam să mă despart de ea, i-am zis:

— Atunci, te duc la San Pedro.

Mașina mea, un Ford din 1955, se afla în atelierul auto al unui mecanic dintr-o mahala a orașului Pajares. Dacă atunci când am ajuns la poarta mecanicului, acesta mi-ar fi spus, după cum se mai întâmplă uneori, „mașina nu este gata, pentru că n-am făcut încă rost de piesa care-mi trebuie”, aș fi însoțit-o pe Serafina până la autogara pentru autobuze, unde ne-am fi luat rămas-bun, iar viața mea ar fi fost cu totul alta. Însă mașina era reparată, a demarat de la prima apăsare pe pedală, și iată-mă acum, cu șase ani de condamnare.

Ca să ajungi din Pajares la San Pedro de las Corrientes, trebuie să ieși pe un drum în pantă, pe unde, oricât de buni ți-ar fi ochii, nu reușești să vezi altceva decât pietre. Însă când ajungi în zona de dealuri, panorama devine alta: în stânga, se zărește valea Guardalobos, una dintre cele mai fertile din statul Plan de Abajo, unde nu rămâne niciun petic de pământ necultivat, dacă nu cu lucernă, atunci cu fragi, iar unde nu se văd lanuri de porumb, dai peste lanuri de grâu. Aici, chiar și copacii *huizaches*[16], care cresc de-a lungul pâraielor, sunt plini de frunze. Această vale mi-a plăcut de când mă știu, însă în acea dimineață, parcă mai mult ca niciodată, fiindcă eram fericit că o am pe Serafina lângă mine, foarte liniștită, ținându-și mâna pe piciorul meu. Am bănuit că n-o frământă nicio grijă și am întrebat-o:

— Nu simți că-ți crește inima, când vezi așa ceva?

Însă, în vreme ce eu mă uitam în stânga și priveam valea, ea se uita în dreapta și vedea muntele Güemes. Din cauza asta a înțeles că ceea ce făcea să-mi crească inima este statuia lui Iisus Rege, care se află pe culmea celui mai înalt dintre dealuri, orientată cu fața spre apus. Lumea zice că parcă ar vrea să țină în brațe statul Mezcala. Serafina și-a luat mâna de pe piciorul meu și mi-a spus:

— Tu ai ținut mereu la meleagurile tale.

Așa au fost mai toate discuțiile mele cu ea. Eu îi ziceam ceva drăguț, iar ea-mi răspundea cu o nerozie. Nu m-am pierdut cu firea, pentru că știam prea

bine ce anume îmi reproșa. De fiecare dată când am părăsit-o, m-am dus la Salto de la Tuxpana, care se află în inima statului Mezcala. Din acest motiv, nu manifesta niciun pic de bunăvoință când venea vorba despre acest sat. În fața ei nu i se putea rosti nici măcar numele sau că *guayabas*, fructele de *guayabo,* de acolo sunt grozave. În acea dimineață, ea s-a posomorât, ca și când eu aș fi spus „Salto de la Tuxpana”, și mi-a zis:

— Tu crezi că nu sunt demnă de tine pentru că-s proprietăreasă de bordel.

Cum îmi cam pierdusem răbdarea, i-am spus:

— Nu te-am părăsit pentru că ții un bordel. Și nu mă uitam la statuia lui Iisus Rege, ci în cealaltă parte. Și de ce-mi tot reproșezi lucruri fără leac, dacă știi că n-o să reușești să obții altceva decât să strici o dimineață frumoasă?!

Nu știu ce coardă sensibilă am atins. A pus din nou mâna pe piciorul meu și n-a mai scos niciun cuvânt.

Ar fi fost bine dacă o dădeam jos din mașină când a fost impertinentă. Am fi fost amândoi mai fericiți.

În Huantla am cumpărat câteva *aguacates*[17] și ne-am așezat pe niște pietre ca să le mâncăm, la umbra unui *huizache*. În jur, totul era cufundat în liniște. Nu se auzeau decât gugușiucii. Din locul în care ne aflam, puteam vedea pământul negru și vitele trăgând la plug. Simțind pacea din jurul nostru, am uitat de disputele dintre noi, ba chiar și de faptul că ne duseserăm la Pajares ca să reglăm o chestiune și că nu rezolvaserăm nimic. Serafina a spus „păi așa să tot fie viața mereu” sau ceva asemănător.

Înainte de a ne întoarce la mașină, am intrat în ruinele fabricii de filatură și țesături, din curiozitate, iar acolo, printre magaziile goale și tavanul prăbușit, Serafina a dorit s-o posed, iar eu m-am conformat. După aceea, ne-am continuat drumul și am ajuns la San Pedro de las Corrientes după-amiază, pe la două.

Serafina m-a invitat la prânz, acasă la soră-sa, dar eu, sincer, nu prea aveam chef de o confruntare cu Arcángela. Știam bine că ea nu m-a simpatizat prea mult și-mi închipuiam că din 1958, când am părăsit-o pe sora ei, simpatia trebuia să se fi diminuat. Tocmai de aceea mă hotărâsem să pun capăt aventurii de îndată ce ajungem la intrarea în México Lindo.

— Ne despărțim aici, în mașină. Dumnezeu să te binecuvânteze, i-am zis eu Serafinei.

Însă soarta ne scrisese deja o altă poveste. Când am dat colțul, ca să intrăm pe strada Allende, ce am văzut mai întâi a fost doña Arcángela, stând pe trotuar. Părea a fi în doliu. Cu toate că era o căldură înăbușitoare, avea un șal înfășurat în jurul gâtului și era încadrată de două fete. Cele trei se uitau în direcția din care veneam, de parcă pe mine m-ar fi așteptat.

N-am avut de ales și a trebuit să fac ceea ce nu voiam: am parcat mașina, am oprit motorul și am coborât ca să o salut. Când m-a văzut deschizând portiera, mi-a aruncat o privire, cu ochii ei mici, ca de porc, spunându-mi parcă „numai ăsta mai lipsea”. Însă totul a durat puțin, pentru că imediat și-a deschis larg brațele și mi-a zis, cu afecțiune în glas:

— Simón, ce plăcere să te văd!

După aceea, m-a îmbrățișat, ba chiar m-a și sărutat. În acel moment, ar fi trebuit să intru la bănuieli, dar n-am făcut-o, deși îmi dădusem seama că plăcerea Arcángelei de a mă vedea ne luase prin surprindere, atât pe mine, cât și pe Serafina. I-am zis că sunt doar în trecere, însă nu mi-a folosit la nimic: era două și jumătate, mâncarea era caldă, iar stăpâna casei se bucura că mă revede. A insistat să bag mașina în curte. Pe poarta cea mică, de lângă intrarea în cabaret.

— Acolo nu e niciun pericol să strice ceva năzdrăvanii ăștia de copii.

În timp ce eu manevram mașina, ea a început să vorbească cu Serafina despre lucruri ce păreau a fi foarte importante. Când am coborât din mașină, am observat – ceva neobișnuit pentru acea oră – că majoritatea femeilor stăteau pe coridor, înghesuindu-se de-a lungul balustradei, vorbind între ele și uitându-se la mine.

Când am intrat în sufragerie, doña Arcángela m-a apucat de braț și mi-a zis:

— Mă bucur că te-ai întors, fiindcă de când ai plecat, bărbații cu care s-a combinat soră-mea au fost toți un dezastru.

Voiam să-i explic că nu m-am întors, că sunt doar în trecere, dar ea nu m-a lăsat să vorbesc. Mi-a arătat pe ce scaun să stau, mi-a pus în față o sticlă de tequila, ceva special, după părerea ei, le-a zis celor două fete care se țineau după ea să-mi aducă o lămâie și sare, iar după aceea a ieșit din sufragerie, împreună cu Serafina.

Surorile Baladro au ieșit pe o ușă, cele două fete pe alta, și timp de aproape o oră am rămas singur în sufragerie, stând pe scaun, cu sticla în față, trăgând din ea câte o dușcă, din când în când, pentru că nu avea cine să-mi aducă un pahar. Când, în sfârșit, s-a deschis ușa și au apărut Arcángela și Serafina, m-am ridicat și le-am spus:

— Eu am plecat, fiindcă, singur și nemâncat, mă simt mai bine la mine în mașină.

— Simón, mi-a zis atunci Serafina, soră-mea are un necaz foarte mare.

Mi-a explicat că una dintre femeile care lucrau la México Lindo, pe nume Ernestina, Helda sau Elena, murise peste noapte și nu știau ce puteau face cu cadavrul.

— Păi faceți priveghi și apoi duceți-o la cimitir, le-am sfătuit eu.

Arcángela mi-a spus că moarta dăduse ortul popii într-o baltă de sânge și că nu putea fi îngropată la cimitir fără aviz de la Ministerul Public.

— Și nu pot îngădui așa ceva, a mai zis ea, pentru că asta mi-ar aduce probleme.

În acest caz, nu mai rămânea altceva de făcut decât să care cadavrul pe șoseaua spre Mezcala și să-l arunce într-un loc unde să nu-l mai vadă nimeni. Însă aici începea cea de a doua parte a problemei: nu reușeau să dea de Scară, singurul șofer de încredere pe care îl cunoșteau surorile Baladro.

— De aceea sunt așa de necăjită, a spus Arcángela, ștergându-și ochii, gata

să izbucnească în lacrimi.

Iar eu am răspuns:

— Nu-ți face griji, Arcángela, duc eu moarta cu mașina mea și o las unde-mi arăți tu.

Când am terminat de rostit fraza, deja îmi părea rău de cele spuse, dar era prea târziu. Adevărul este că a fost prea târziu tot timpul. Pentru ca lucrurile să se fi petrecut altfel, ar fi trebuit ca eu să nu mă fi dus cu o zi înainte la Pajares ca să cer să fiu scutit de impozite. În urmă cu numai cinci minute, eram un om liber, care aștepta să i se dea să mănânce, iar acum mă angajasem să duc un cadavru în munți.

Când au auzit oferta mea, amândouă au devenit extrem de mulțumite. Serafina mi-a pus mâna pe picior. Sunt convins că mi s-ar fi dăruit chiar acolo, dar eu nu aveam chef de așa ceva. Arcángela și-a șters lacrimile și a ieșit din sufragerie. Am auzit-o strigând din curte:

— Spuneți-i lui Scară că nu mai avem nevoie de el.

Am aflat după aceea că problema nu era că nu reușeau să-l găsească, ci că, pentru treaba asta, le ceruse o mie de pesos.

Arcángela s-a întors imediat cu niște bancnote mototolite și mi le-a întins:

— Uite, ca ajutor pentru benzină.

Erau cinci sute de pesos, pe care i-am pus în portofel. M-am încumetat totuși să pun o condiție:

— Duc moarta unde vreți voi, dar eu nu mă ating de ea.

Când mi-au adus supa, îmi trecuse foamea.

2

A spus că se numește Simón Corona González, că are patruzeci și doi de ani, că e însurat, mexican, și că are domiciliul în Salto de la Tuxpana; că este brutar, că nu știe să scrie, nici să citească, doar să semneze; că este catolic, că nu obișnuiește să bea tărie, că nu fumează marijuana, nu ia nici alte droguri toxice sau moleșitoare. Întrebat dacă face declarații de bună voie, a răspuns că da.

A spus că a cunoscut-o pe Serafina Baladro în 1952, în Pedrones, în casa pe care ea o avea pe strada Molino. Că a devenit amantul ei chiar în ziua în care a cunoscut-o și că au trăit împreună doi ani, după care a părăsit-o și s-a întors în Salto de la Tuxpana. Că în 1957, la propunerea numitei Serafina, s-au împăcat și au mai trăit împreună un an, după care a părăsit-o a doua oară și a revenit la Salto de la Tuxpana. De asemenea, a mai declarat următoarele:

„În anul 1960, m-am întâlnit întâmplător cu Serafina în orașul Pajares și ea a dorit s-o duc până în San Pedro de las Corrientes, acasă la soră-sa Arcángela. Când am ajuns în acest loc, Arcángela mi-a zis: «Bagă mașina în curte», iar eu așa am făcut. M-au invitat în sufragerie și mi-au dat o sticlă de tequila, ca s-o beau, apoi cele două surori au venit și mi-au zis: «Cum se lasă întunericul, ieși pe șosea și arunci într-o prăpastie trupul unei fete care a

murit.» Ne-am dus cu mașina mea pe șoseaua spre Mezcala, până am ajuns la o curbă, unde Arcángela mi-a zis: «Oprește aici», iar eu i-am dat ascultare. N-am văzut când au pus moarta în mașină, dar a trebuit să dau o mână de ajutor la coborârea ei, deoarece devenise țeapănă, iar Arcángela, Serafina și o fată pe nume Elvira, care venise cu noi, n-au putut să o scoată din portbagaj. În timp ce o duceam spre râpă, a căzut covorașul cu care fusese acoperită și i-am văzut chipul: avea o față ascuțită și niște ochi foarte mari și deschiși. Din câte am înțeles, se numea Ernestina, Helda sau Elena. Când am revenit la San Pedro de las Corrientes, coborând din mașină, la intrarea în casa ei, Arcángela mi-a spus: «Dacă aflu într-o bună zi că trăncănești despre ceea ce s-a petrecut în seara asta, te caut oriunde te-ai ascunde și acolo rămâi.» Pe urmă, Serafina și cu mine ne-am dus împreună la Pedrones, unde am locuit amândoi alte șase luni de zile, după care am părăsit-o pentru a treia oară și m-am întors la Salto de la Tuxpana.”

Capitolul iii

O VECHE DRAGOSTE

1

Doamna Juana Cornejo, alias Calavera[18], a relatat următoarele lucruri, referitor la relația dintre Simón Corona și Serafina Baladro:

Dintre domnii pe care i-a avut doamna Serafina, don Simón a fost cel mai respectuos. Mie îmi zicea „doamna Calaca[19]”, fetelor li se adresa cu „domnișoare”, iar când cerea ceva, spunea „dacă nu e prea mare deranjul”, și ieșea din cameră spunând „cu voia dumitale”.

Se scula devreme și intra în bucătărie când eu aprindeam focul.

— Bună dimineața, doamnă Calaca!

Uneori pleca și lipsea mult timp, dar când se întorcea acasă, primul pe care îl vedeam în zori era don Simón, care mă saluta cu bună dimineața.

În timp ce eu pregăteam micul-dejun, el îmi povestea despre Salto de la Tuxpana. Pentru el, nu exista nimic mai frumos ca plimbarea de după-amiază, de-a lungul râului Piedras, ținând de mână o fată.

Se spune că don Simón își petrecea diminețile în Piața Armelor, stând pe o bancă și ascultând muzică, iar după-amiezile jucând domino prin crâșme. Se întorcea acasă seara, dar nu intra în cabaret, ci se ducea direct în camera doamnei. Nu-l mai vedeam până a doua zi dimineața.

Alteori era îngrijorat și, în loc să-și mănânce turtele de mălai, stătea o clipă cu privirea ațintită în farfurie, iar după aceea îmi spunea:

— Eu stau aici pe picior de plecare tot timpul.

Lăsa micul-dejun mâncat doar pe jumătate și, în loc să se ducă în Piața Armelor, se retrăgea în curtea din spate, sub un *guayabo*. După ceva timp, doamna Serafina trecea pe acolo și îl întreba ce este cu el. El îi zicea probabil că s-a săturat de viața pe care o duce în Pedrones și că vrea să se întoarcă în Salto de la Tuxpana. Ea îi răspundea că bine, să se ducă, și intra plângând în bucătărie, ca să-și ia micul-dejun.

Astea nu erau discuții cum erau cele pe care le aveau din cauza geloziei, ci momente dificile, fiindcă lui don Simón îi venea uneori cheful să plece. De trei ori a plecat, pentru mai mult timp, și s-a întors de două ori, dar au fost mai multe dățile când a vrut să o ia din loc și nu a putut.

Într-o zi, își strânsese lucrurile într-o bocceluță și umbla prin casă luându-și rămas-bun.

— Plec cu autobuzul de cinci și jumătate, ne zicea.

Asta s-a întâmplat înainte, când don Simón nu avea mașină.

El era ocupat să-și ia rămas-bun, când cineva a sunat la ușă. Deschid și-l văd pe căpitanul Laguna, însoțit de un alt militar. M-au întrebat de don Simón.

— A plecat de mult, le-am zis eu, fiindcă știam că don Simón nu este prieten cu ei.

A fost voia Sfintei Providențe ca bărbații ăia să nu intre în casă, fiindcă altfel ar fi dat peste don Simón după prima cotitură a coridorului. N-au intrat, dar nici nu m-au crezut, pentru că au rămas să-l aștepte la răscruce. Când don Simón a aflat că veniseră doi de la poliția federală după el și că-l așteptau afară, n-a mai îndrăznit să iasă pe stradă luni de zile și nici n-a mai amintit de Salto de la Tuxpana.

De data asta, chiar că a avut noroc. În alte rânduri, a fost mai rău: soldații l-au urmărit și l-au prins, o dată în San Pedro de las Corrientes, iar a doua oară în Muérdago. L-au adus înapoi în Pedrones și l-au închis în cazarmă, unde a îndurat suferințe, pentru că-l puneau să spele jegul de pe jos. Iar asta dura până ce doamna Serafina, care era prietenă cu colonelul Zárate, intervenea și aranja să i se dea drumul. Don Simón se întorcea acasă îngrozit, de parcă văzuse nu știu ce sperietoare, mânca *tortilla* pe săturate și uita, pentru multă vreme, să mai spună că este mereu pe picior de plecare.

Într-o bună zi, l-am întrebat ce anume are pe conștiință de-l tot caută jandarmii. Mi-a spus că este dezertor: când era tânăr, intrase la cavalerie, dar n-a suportat pedepsele de acolo. Pentru că plecase cu trei luni înainte de a-și fi terminat serviciul militar, a trăit hăituit douăzeci de ani.

2

Despre relațiile ei cu Simón Corona, Serafina Baladro a declarat:

Când Simón a ajuns pentru prima oară la casa mea din Molino, era un bărbat fără niciun fel de educație. L-am văzut stând la tejghea, singur, fără să vorbească cu cineva. „Iar uriașul ăsta”, m-am gândit eu, „ce-o fi vrând?” Ca să-l scap de timiditate, l-am invitat la dans. N-avea habar să facă un pas, dar eu, care dansez foarte bine, i-am arătat cum și, încetul cu încetul, a învățat și el.

— Invită-mă la un pahar, i-am zis eu mai apoi.

Neprihănitul de el mi-a mărturisit că nu are decât cincisprezece pesos.

— Mulțumește Cerului, i-am spus eu, că i-ai căzut cu tronc patroanei.

N-a înțeles că eu sunt stăpâna casei. I s-a întâmplat același lucru ca și altora: vedea că sunt tânără și foarte frumoasă, dar nu-și putea închipui că eu aș fi proprietăreasă de bordel.

— Dă-mi cei cincisprezece pesos, i-am zis eu, iar restul e pe cheltuiala mea.

Ca să fiu sinceră, chiar îmi căzuse cu tronc. Am luat loc la o masă și mi-a spus că vine din Salto de la Tuxpana și că este brutar.

— Probabil ai buricul plin de coji și de miez de pâine, i-am zis eu. Vreau să te speli foarte bine înainte de a te băga în pat cu mine.

L-am dus la mine în baie. Simón părea să nu mai fi văzut vreuna până atunci. Când l-am zărit stând acolo, în pielea goală și răsucind robinetul de la apa caldă, am simțit o emoție foarte puternică, pentru că Simón este un bărbat voinic și nerod, dar foarte tandru.

Eu l-am format. Dacă e ceva de capul lui acum, mie mi se datorează. Când l-am cunoscut, era de parcă de-abia coborâse din copac.

Încă de la început, viața noastră a fost cu suișuri și coborâșuri. În cea mai mare parte a timpului, eram fericiți, însă uneori îmi dădeam seama că afacerea mea era o piedică între noi. De exemplu, era gelos că trebuia să mă ocup de clienți, că stăteam de vorbă cu ei sau mă așezam la mese. Îl deranja că mă duceam la culcare la două sau la trei dimineața.

— Asta mi-e treaba, îi spuneam eu. Dacă n-o fac, din ce naiba să trăim?

Nu-i plăcea nici să fie întreținut de mine.

— Dacă nu vrei să fii întreținut, muncește, îi ziceam. Nu ești obligat să nu faci nimic.

I-am propus să se ocupe de număratul sticlelor goale ori să le predea fetelor fisele. Sau putea să dea o raită prin cabaret, din când în când, ca să se asigure că toți clienții au câte un pahar în față.

— Nu sunt patron de tripou, îmi răspundea el. Sunt brutar.

Adevărul este că, în anii în care a trăit cu mine, nu a trebuit să facă niciun efort pentru a câștiga măcar un peso.

Dintre cele trei perioade trăite cu Simón, ultima a fost cea mai bună. El avea mai puține nemulțumiri, iar eu eram plină de pasiune. Mă simțeam atât de fericită, încât am ajuns să doresc să văd și eu marea.

— Du-mă la Acapulco, i-am zis eu.

El a pregătit mașina, iar eu am scos o mie cinci sute de pesos din sertar și am pornit-o în călătorie.

Pe drum, am presimțit că mă așteaptă ceva îngrozitor. Era foarte cald. Eram îmbrăcată în negru și nu știam ce să mai dau jos de pe mine. Speram să văd marea după fiecare deal, dar, în locul mării, mai venea încă un deal. După atâta ghinion, am și adormit câteva clipe, și atunci a apărut și marea, iar când m-am trezit, eram deja în oraș. Am tras la un mic hotel, care avea în curte un mic sapotier pipernicit. Am plătit treizeci de pesos pentru cameră. Cum am închis ușa, mi-am scos rochia și m-am întins pe spate. În mai puțin de un minut, Simón era deasupra mea.

— Dă-te jos, i-am zis, nu vezi că mi-e foarte cald?

Simón s-a oprit fără să spună nimic, s-a pieptănat, și-a pus o cămașă curată și a ieșit pe stradă.

Mie mi-a părut rău că i-am zis să se dea jos. Mă tot gândeam, ce mă fac dacă mă lasă singură în locul ăsta necunoscut? Fiindcă știam că la Acapulco sunt multe ispite. A trecut ceva timp până m-am încumetat să ies pe stradă după el. Mi-era teamă că n-o să-l mai văd.

Dar n-a fost așa. Am dat de el după trei străzi. Stătea pe o bancă din parcul Zócalo, după cum obișnuia să stea în Piața Armelor din Pedrones și să asculte muzică. M-am bucurat atât de mult că l-am găsit, încât m-a podidit plânsul în brațele lui. După cină, ne-am dus să dansăm la Quebrada.

Primul lucru pe care l-am făcut a doua zi a fost să ne cumpărăm costume de baie, iar după aceea ne-am dus la plajă. N-am avut curaj să intru în mare, așa că m-am așezat sub un umbrar din crengi ca să beau o bere și să văd cum îl doboară valurile pe Simón. Acolo, un puștan mi-a vândut bilete pentru o călătorie cu un vapor care avea orchestră. Ne-am dus să-l căutăm pe chei, după masa de prânz, și l-am găsit. Era un vapor cu acces liber la bar, așa că ne-am distrat bând și dansând. Pentru că se însera, am privit soarele coborând în mare. În acele clipe, am avut senzația că aceea fusese cea mai fericită zi din viața mea, așa că l-am întrebat pe Simón:

— Mă iubești?

El mi-a răspuns că da, iar atunci eu i-am propus să-mi vând afacerea și să renunț la prostituție, să-i dau lui banii ca să-și poată cumpăra o brutărie și să ne ducem să trăim în Salto de la Tuxpana, acolo unde-i place lui. Când a auzit toate lucrurile astea, a fost foarte fericit.

După ce am coborât de pe vapor, ne-am plimbat prin oraș ținându-ne de mână, ca și cum am fi fost proaspăt căsătoriți. Când am ajuns la hotel, mi-am scos rochia și i-am zis lui Simón:

— Acum chiar că-mi doresc să vii peste mine.

Iar el s-a pus deasupra mea și am simțit că-l iubesc enorm, cum n-am mai iubit pe nimeni altcineva, și că dragostea dintre mine și Simón avea să fie eternă. Tocmai de aceea i-am spus povestea vieții mele.

I-am spus absolut totul, inclusiv faptul că eu am fost cea care aranjase cu colonelul Zárate să trimită soldați să-l urmărească și să-l închidă în cazarmă și să-l sâcâie de fiecare dată când încearcă să mă părăsească.

Înainte să termin de vorbit, am observat că expresia feței lui devine tot mai gravă. A trebuit să-i explic:

— Am făcut ceea ce-ți povestesc fiindcă dragostea mea pentru tine este mare.

N-a răspuns. S-a dat jos din pat, s-a întors cu spatele și a început să se îmbrace.

— Te-ai supărat? l-am întrebat eu.

— Hai să mâncăm de seară, a răspuns el, evitând să mă privească.

M-am îmbrăcat în grabă, spunându-mi: „Ai făcut-o de oaie!"

Am ieșit în stradă și am mers fără să ne vorbim. Simón s-a oprit pe neașteptate și mi-a spus:

— Mă duc să cumpăr o sticlă de rom din magazinul ăla de vizavi. Fii atentă la ce-ți spun: mă aștepți aici unde ești acum, să nu cumva să te miști din loc, pentru că altfel nu mai dau de tine când mă întorc de la prăvălie.

Nu voiam decât ca el să fie fericit, așa că i-am zis că o să-l aștept unde zice el. L-am văzut traversând strada și intrând în magazin. Am făcut întocmai așa

cum mi-a cerut el: l-am așteptat unde mi-a zis să-l aștept. După ce a trecut ceva vreme, m-a cuprins neliniștea: o fi căzut și a murit când a cumpărat sticla de Bacardi? La asta mă gândeam eu atunci. N-am îndrăznit să traversez strada și să intru după el în magazin. Ce mă fac, dacă eu mă duc acolo când el vine încoace și nu mă găsește aici? O să se supere și mai tare decât este acum. Când am văzut că încep să coboare obloanele magazinelor, n-am mai avut răbdare. Am traversat strada și am intrat în magazin. Nu l-am văzut pe Simón, însă am observat că magazinul mai avea o ușă, care dădea în cealaltă stradă. Așa că atunci am înțeles că dragostea, care în urmă cu câteva clipe mi se păruse eternă, luase sfârșit.

Când am revenit la hotel, mi s-a spus că Simón „plecase cu mașina". Nici măcar n-a avut decența să plătească factura.

Asta mi s-a întâmplat pentru că am fost sinceră cu un bărbat care nu merita.

Capitolul iv

INTRĂ ÎN SCENĂ BEDOYA

1

Când prezintă starea sufletească generală și a sănătății sale, în lunile care au urmat după despărțirea de Simón Corona în Acapulco, Serafina Baladro vorbește despre durerile de cap, despre preferința bolnăvicioasă de a mânca sardine din cutii de conserve cu pâine, singură, în sufrageria slab luminată, despre pierderea chefului de a mai vorbi cu careva, despre lipsa totală de interes față de afacerea ei și despre teama cumplită de bărbați. Pentru prima și singura dată în viața ei, a fost abstinentă patruzeci și șapte de zile, și-a neglijat felul în care arată – aproape o lună de zile nu și-a mai împletit părul – și spune că doar la gândul că ar pune cineva mâna pe ea, o apuca greața. La sfârșitul acestei perioade, a avut o relație platonică și afectivă cu o angajată, pe nume Altagracia, pe care mai apoi a concediat-o.

Avea insomnii. Petrecea sfârșitul nopții și începutul dimineții cu ochii deschiși, afundată în dialoguri imaginare cu Simón Corona. Îi reproșa în ele ingratitudinea, îi demonstra că tot ceea ce făcuse ea fusese spre binele lui și făcea liste cu favorurile pe care el i le datora. Mai spune că, pe întuneric, nu avea curaj să scoată mâna de sub cearșaf ca să aprindă lumina, de teamă ca nu cumva să o atingă o mână rece.

La ultima ei insomnie, a înțeles că Simón nu avea să se mai întoarcă la ea și a hotărât că, dacă nu avea să fie al ei, atunci nu va fi al nimănui. Altfel spus, și-a făcut un scop clar din a-l căuta pe întreaga suprafață a pământului până va da de el, ca să-l omoare. S-a și imaginat pe sine însăși, cu un pistol în mână și trăgând, iar pe Simón Corona stând într-un ungher, cu cămașa găurită și văitându-se de durere. După ce s-a oprit îndelung asupra acestei imagini, a căzut într-un somn profund.

Săptămâna următoare a făcut prima ei călătorie la Salto de la Tuxpana, sat pe care îl detesta. În geanta ei de lac avea un pistol de calibrul .25, în care nu prea avea încredere, și o pereche de foarfeci, pentru cazul în care dădea greș.

A umblat prin sat, care i s-a părut oribil, întrebând de Simón Corona, dar nu l-a găsit. În schimb, a dat de două femei care fuseseră iubitele lui – Simón o părăsise pe una dintre ele ca să se ducă la Serafina, se despărțise de Serafina ca să fie cu cealaltă, pe care a lăsat-o ca să se întoarcă la Serafina.

Cele trei femei, care vreme de mai mulți ani se detestaseră – două dintre ele se cunoșteau doar din vedere, iar toate trei numai din referințe vagi –, s-au întâlnit într-un restaurant și s-au simțit foarte bine împreună. Le uneau

condiția lor comună de femei abandonate și perfidia aceluiași bărbat: Simón Corona.

— Sunt foarte afectată și-l caut ca să-i fac un rău care să-l doară cumplit, a mărturisit Serafina.

Pentru că nici celelalte două nu au ridicat obiecții, nici nu au refuzat participarea la actul de cruzime, au încheiat toate trei o înțelegere: cele două care locuiau în Salto de la Tuxpana s-au angajat să o anunțe pe Serafina, printr-o telegramă, în momentul în care Simón Corona se întoarce în sat. La rândul ei, Serafina s-a angajat să plătească cinci sute de pesos oricăreia dintre cele două când îi va oferi o informație ce se va dovedi sigură. După ce au căzut de acord, și-au ciocnit paharele cu brandy Urdiñola. În acea după-amiază, a fost pentru prima oară când trei femei singure și bete au fost văzute într-un restaurant din Salto de la Tuxpana.

Pactul era sortit să rămână fără efect. După ce a părăsit-o pe Serafina în Acapulco, Simón Corona a lucrat timp de trei luni de zile într-o brutărie din Mezcala. Când, în sfârșit, s-a întors în Salto de la Tuxpana, cele două foste iubite ale lui și-au îndeplinit respectiva lor parte din înțelegere. Fiecare a trimis Serafinei câte o telegramă la Pedrones. Însă la acea dată, Serafina pierduse cu totul interesul de a-l mai căuta pe Simón. N-a plătit niciuneia dintre informatoarele sale cele cinci sute de pesos și astfel s-au mai scurs doi ani și nouă luni până să se răzbune, după cum scrie în primul capitol.

2

Când Serafina Baladro l-a văzut prima oară pe căpitanul Bedoya, ea tocmai se oprise la intersecția străzii Soledad cu Cinco de Mayo, din Pedrones. El călărea un cal pag – de împrumut –, avea sabia scoasă din teacă și un coif regulamentar. Se auzeau acordurile marșului militar *Marcha Dragona*[20]. Era parada din 16 septembrie 1960. Ea zice că și-a ațintit privirea asupra lui deoarece mergea călare pe un cal diferit de ceilalți și pentru că era cel mai negricios dintre toți cei care au defilat, un întreg regiment. El nu a văzut-o pe ea. După ce parada a luat sfârșit, Serafina s-a dus acasă și nu și-a mai adus aminte de el decât după cinci luni de zile, când s-au întâlnit și l-a recunoscut.

În acest interval, ni-l putem imagina pe căpitanul Bedoya călărind un alt cal – este un roib aflat în proprietatea guvernului –, care merge la pas pe o cărare cu hârtoape, de pe muntele Güemes. E cald, muștele fac popas pe fața căpitanului, iar copacii de *cazahuate*[21] sunt împodobiți cu flori. În urma lui, merge un șir de soldați călare, care își croiesc drum dând la o parte crengile de *huizaches*. În fața lui, este un singur om: un muncitor de la o fermă, cu sandale în picioare și cu pălărie cu boruri mari, care merge pe jos. Acesta este informatorul.

Cărarea se îngustează tot mai tare, iar când părea că se termină, muncitorul se oprește și ridică un braț pentru a semnala ceva dincolo de vâlcea: acolo se află câmpul cu maci înfloriți.

Ne putem imagina ambuscada: doi țărani ajung la vâlcea – care pare pustie –, cu saci pentru recolta culeasă. Sunt speriați și înțeleg că sunt înconjurați de federali. Zbucium intens. Este ceva normal și clar ca lumina zilei sau ca piciorul ars al lui Cuauhtémoc[22]. Ei nu sunt eroi. Spun numele individului care le furnizează sămânța și le cumpără producția.

Următorul pas nu este documentat. Nu se știe cum a aflat căpitanul Bedoya că Humberto Paredes, persoana denunțată, este fiul Arcángelei Baladro, nici ce instinct l-a îndemnat să o viziteze pe mamă, în loc să anunțe poliția, ca să-l captureze pe fiu.

După ce s-a încheiat glorioasa lui patrulă – înainte nu mai descoperise niciodată vreun alt teren cu asemenea culturi –, căpitanul s-a întors la bază, a scris în raport că luase doi prizonieri și că dăduse foc recoltei, dar nu și că cei doi îi dezvăluiseră numele traficantului. Apoi și-a scos uniforma și, îmbrăcat în civil, a călătorit până la San Pedro de las Corrientes într-un autobuz de pe linia Săgeata Roșie.

Întrevederea cu Arcángela i-a pus la încercare stăpânirea de sine. La început, ea l-a tratat de sus, crezând că voia să-i vândă ceva, apoi l-a luat drept un șpăgar de la salubritate – closetele de la México Lindo n-au funcționat niciodată cum se cuvine, iar când i-a spus că este vorba despre Humberto Paredes, l-a invitat în sufragerie, gândindu-se că o fi ceva în legătură cu vreun prieten de-ai fiului ei, care a venit să-i ceară un împrumut. Confuzia a fost jenantă, iar clarificarea, furtunoasă.

Cu o fermitate care, mai apoi, când își aducea aminte de acest incident, îl lăsa fără grai, căpitanul s-a îndârjit să-i transmită, de-a fir a păr, întregul lui mesaj: fiul doamnei este furnizor de droguri. Nu este doar delincvent: fusese denunțat și, practic, prins. Drept rezultat, a trebuit să privească, preț de câteva minute, care i s-au părut ore, trecerea dureroasă a unei mame de la ignoranță la cunoaștere.

La început, în primele clipe de neîncredere, Arcángela l-a insultat pe căpitan – „dumneata ești un mincinos”, i-a zis ea. Ceea ce pe el nu l-a deranjat. A repetat acuzația. Atunci, Arcángela a încercat să-i explice căpitanului câte poate să îndure o mamă. Ea, care ar fi vrut ca fiul ei să studieze medicina, care se sacrificase despărțindu-se de el, ca să nu fie influențat negativ și să devină un bărbat de nădejde, ea, care plătise o avere la liceu, se vede acum pusă în fața unei realități crunte: fiul ei este traficant de droguri.

— Cum credeți că mă simt eu, domnule căpitan? Munca și privațiunile din întreaga mea viață s-au dus pe apa sâmbetei din cauza nechibzuinței acestui băiat.

A plâns din belșug. A luat de pe masă șorțul alb cu pete de cafea cu lapte și l-a folosit ca să-și șteargă lacrimile. În liniștea care s-a așternut când Arcángela făcea această operațiune, căpitanul Bedoya a găsit timp ca să-i spună:

— Eu nu vreau să-i fac rău acestui băiat…

Căpitanul a plecat din México Lindo cu cinci mii de pesos în buzunar.

Acesta a fost primul contact pe care căpitanul Bedoya l-a avut cu surorile Baladro. Câteva luni mai târziu, când Serafina, în zelul ei de a se răzbuna, a vrut să-și cumpere o armă mai puternică decât pistolul pe care îl avea și să angajeze un maestru de tir, Arcángela i l-a recomandat pe căpitanul Bedoya drept o persoană demnă de încredere.

3

Serafina voia o armă mare, chiar dacă atunci când ar trage cu ea, ar trebui să o țină cu ambele mâini, cu toate că reculul ar ridica gura armei, deși detunătura ar fi asurzitoare și chiar dacă glonțul, la intrarea în pieptul victimei, i-ar deschide o gaură în spate. După opinia Serafinei, toate aceste defecte sunt compensate de siguranța pe care o armă de acest tip i-o dă că persoana „executată”, deja rănită, n-o să mai poată să se îndrepte spre ea, cu o privire de nebun și cu brațele deschise, de parcă ar vrea să o îmbrățișeze.

După ce l-a recomandat, Arcángela a aranjat o întâlnire. La data convenită, căpitanul Bedoya s-a prezentat la casa de pe strada Molino, din Pedrones, la opt fix, seara, s-a adresat șefului cârciumii și a cerut să vorbească imediat cu patroana.

Serafina, care era în perioada ei de abstinență, luase hotărârea să-l trateze pe căpitan cu politețe, dar rece. Planul ei era să-l primească într-un separeu, să-i explice ce anume dorește, el urmând să-i spună că este posibil să procure arma și cât costă. Dacă prețul este rezonabil, vor ajunge la un acord și vor încheia afacerea. Atunci, se gândea ea, o să cheme mai multe fete, o să le ceară să aducă de băut și o să se ridice de la masă spunându-i căpitanului să se simtă ca la el acasă, să ia și să facă ce dorește, fiindcă totul este din partea casei. După toate acestea, se vor despărți, ea va pleca din separeu și se va duce să se ocupe de afacere.

La începutul întrevederii, s-a întâmplat ceva la care Serafina nu se gândise: când căpitanul a intrat în separeu, ea l-a recunoscut pe cel mai negricios bărbat din regiment. Căpitanul Bedoya este negru-vânăt.

— Dumneata ai un cal pag?

Căpitanul s-a simțit obligat să răspundă:

— Era împrumutat, doamnă, a răspuns el, simțindu-se totuși măgulit.

— Domnișoară, vă rog.

Căpitanul Bedoya și-a cerut scuze, s-a corectat, a luat loc, a acceptat paharul de brandy oferit de Serafina. A fost politicos și îndatoritor. Ce dorește domnișoara? Un pistol mare – ea i-a explicat ce caracteristici trebuie să aibă arma pe care o caută. El i-a recomandat un .45 special, pistol automat, regulamentar. El ar putea să i-l procure la o mie două sute de pesos și să i-l dea peste două săptămâni, cu o sută de cartușe în dotare.

— Vreți să vă dau anticipat o parte din bani?

— Nici măcar o lețcaie.

Ea mai voia de asemenea să-i arate cineva cum să mânuiască pistolul. Căpitanul i-a promis că o va duce într-un loc pustiu unde va putea să exerseze până ce va deține controlul absolut al armei. Cât vor costa aceste lecții? El a răspuns din nou: „Nicio lețcaie."

Înțelegerea a fost încheiată. Sosise momentul ca Serafina să se scoale și să le cheme pe fete. Spune că nu știe ce i-a venit de a mai rămas să tăifăsuiască cu acel bărbat urât. I-a mai turnat un pahar și l-a întrebat despre viața cazonă, despre care se spune că ar cere sacrificii. Căpitanul i-a vorbit fluent despre trupele de cavalerie, despre foamea îndurată, despre sete și despre nopțile cu ploi torențiale când este de gardă. Conversația s-a oprit pe neașteptate.

Serafina a observat cum căpitanul își coboară brațul drept pe sub masă și a simțit că îi aterizează o mână pe pântece. Ea spune că a simțit un fel de spaimă, însă nu a știut ce să facă.

În acea noapte, Serafina a pus capăt abstinenței și a uitat de răzbunare.

4

Serafina l-a cunoscut pe căpitanul Bedoya în data de 3 februarie 1961. Influența pe care căpitanul a exercitat-o asupra destinului surorilor Baladro în lunile care au urmat după această dată este notabilă. Promisese că face rost de pistol în două săptămâni, dar a avut noroc și l-a procurat în trei zile. L-a pus, împreună cu cele o sută de cartușe, într-o cutie de pantofi goală. Ducând cutia sub braț, el s-a prezentat pentru a doua oară la casa de pe strada Molino, s-a apropiat de șeful crâșmei și i-a spus că vrea să-i vorbească patroanei. Serafina a venit să-l întâmpine radiind, l-a invitat la ea în cameră, unde el i-a înmânat pistolul, iar ea lui banii, și, după ce au terminat afacerea, au petrecut noaptea împreună.

După alte trei zile, căpitanul apare din nou la ușa casei din Molino. De data aceasta, la orele unsprezece dimineața. Căpitanul este îmbrăcat în uniformă. Sună la ușa casei, întrucât cea de la cabaret este închisă. Când îi deschide Calavera, el întreabă de „domnișoara". Serafina a fost „doamna" pentru toți, „domnișoara" doar pentru el. După ce l-a lăsat să aștepte câteva clipe pe coridor, Serafina a apărut, grăbită și îmbujorată, într-un capot lila. Căpitanul i-a spus că venise după ea, ca să meargă la prima lecție de tir. Serafina s-a îmbrăcat repede și și-a pus o pălărie mare, cu volane de olandă, ca să o apere de soare. Credea că, după cum îi spusese căpitanul, o să o ducă într-un loc pustiu, pe câmp. Însă nu a fost așa. Au luat un autobuz Săgeata Roșie, care i-a dus la Concepción de Ruiz, orașul unde căpitanul era detașat.

(Această călătorie a Serafinei într-un oraș pe care nu-l văzuse decât de departe, ca pe un ansamblu de case în mijlocul unei câmpii, a fost hotărâtoare pentru viața ei și a celorlalți protagoniști ai acestei povestiri. Concepción de Ruiz nu se află pe șoseaua din statul Mezcala, care unește Pedrones cu San Pedro de las Corrientes, dar este conectat cu ea printr-o deviație de trei kilometri.)

Căpitanul inventase patrule, escorte și exerciții peste câmpuri ca să-și țină soldații ocupați, astfel că în buricul zilei nu se mai afla în cazarmă decât echipa ce făcea de gardă. Serafina a primit de la căpitan instrucțiunile preliminare privitoare la folosirea armelor, iar după aceea au făcut un prim exercițiu de tragere – ratat – în micul stand de tir al detașamentului, fără să fie privită de ochi indiscreți și fără nimeni care să facă vreun comentariu zeflemitor. După ce practica s-a terminat, căpitanul a dus-o la comandament, unde patul de campanie s-a dovedit a fi prea îngust, iar podeaua de ciment prea rece, așa că a fost necesar să schimbe locul mașinii de scris și să facă dragoste pe masa de lucru, în fața unei hărți detaliate a zonei militare. Apoi căpitanul a invitat-o la prânz la hotelul Gómez.

Ea spune că în timpul acelui prânz – acolo se dau dintotdeauna șase feluri de mâncare – și-a dat seama că se îndrăgostise de căpitanul Bedoya. A înțeles și că îi era greu să-și mai aducă aminte de Simón Corona, că nu mai era interesată de răzbunare și i-a părut rău că a cheltuit o mie două sute de pesos pe un pistol care o lăsa surdă după fiecare tir.

Probabil ea l-a îndemnat pe căpitan:

— Povestește-mi viața ta.

Și atunci el a trebuit să-i povestească despre soția pe care o avea în Atzcapozalco, pe care o cunoscuse, o cucerise, o sedusese și o lăsase gravidă la balul de absolvire a Colegiului Militar, despre cei patru copii pe care îi aveau – mai ales despre fetiță, Carmelita –, despre ziua în care nevastă-sa l-a găsit în Paseo Viejo din orașul Puebla, mâncând turte de mălai în compania unei alte femei, despre reclamațiile pe care ea i le-a făcut și despre bătaia cu pumnii pe care el i-a aplicat-o până ce a căzut lată pe jos. Trebuie să-i fi spus și că, din doi în doi sau trei ani, cuplul se întâlnește, într-o încercare infructuoasă de refacere a căsniciei. (Notă: aceste întâlniri ale căpitanului cu soția lui n-au mai avut loc, el era sortit să trăiască cu Serafina, fericiți amândoi, timp de trei ani de zile, și să nu se despartă de ea decât ca să se ducă la pușcărie, el, la una de bărbați, iar ea, la una de femei.) Și, ca să punem punct, căpitanul trebuie să se fi plâns de singurătate. Iar Serafina să-l fi compătimit.

Căpitanul a cerut nota de plată, a plătit și a lăsat bacșiș un peso – niciodată nu dă mai mult, dar nici mai puțin, fapt este că ospătarii îl urăsc. Au plecat, iar în vestibul, Serafina s-a oprit între lustragii ca să se uite la Piața Armelor. În acel moment, a înțeles că acea localitate era locul perfect pentru a deschide un al treilea bordel.

Capitolul v

POVESTEA CASELOR

1

Doamna Eulalia Baladro de Pinto[23] spune:

Ziarele au scris că afacerea surorilor mele este moștenită de la tata, că tata a fost faimos în Guatáparo pentru obiceiurile lui de destrăbălat și că a murit de un glonț tras de federali. Minciuni născocite. Tata a fost un om onest, negustor, care n-a călcat în viața lui pragul unei case cu faimă proastă și nu a locuit în Guatáparo, ci în San Mateo el Grande, unde ne-am născut și noi, cele trei fiice, și unde mai trăiesc încă persoane care și-l amintesc cu admirație și cu respect. Nu a intrat niciodată în conflict cu nimeni și cu atât mai puțin cu federalii. A murit în 1947, în San Mateo, de la o durere care l-a apucat pe neașteptate, spovedit și împărtășit, fără să știe, din fericire, că surorile mele erau amestecate într-o treabă care pe el nu l-ar fi bucurat.

Soră-mea Arcángela a ajuns stăpâna unei grote a viciului fără să vrea. Ea era cămătăreasă, iar unul dintre datornici nu i-a dat banii la timp și a trebuit să rămână cu proprietățile ăluia, printre care era și o cârciumă ce se afla pe strada Gómez Farías, din Pedrones. Timp de câteva luni a căutat un administrator, fără să găsească vreunul cinstit, așa că nu a avut încotro și a trebuit să o conducă chiar ea. I-a mers atât de bine, încât după doi ani a deschis casa de pe strada Molino, care a devenit faimoasă în Pedrones.

Câțiva ani mai târziu, grație prieteniei sale cu un politician din statul Mezcala, a obținut licența să deschidă o afacere în San Pedro de las Corrientes. Cu acest prilej, a trecut pe la mine și mi-a spus:

— O să mă stabilesc în San Pedro de las Corrientes, nu te-ar interesa să preiei conducerea prăvăliei din strada Molino?

Eu eram deja măritată cu Teófilo și pe atunci nu duceam lipsă de nimic, dar am vrut să știu ce fel de prăvălie este, ca să văd dacă mă pot ocupa de ea fără să-mi las obligațiile domestice. Până în acea zi, n-am avut habar despre treburile soră-mii. Mai că nu-mi venea să cred.

— Mai bine moartă, i-am spus eu, decât să administrez un asemenea loc.

Arcángela a luat în nume de rău acest răspuns și, vreme de mai mulți ani, relațiile dintre noi au fost reci. Văzând că eu refuz, s-a dus cu oferta la sora mea Serafina, fiindcă, în ciuda defectelor ei, Arcángela mereu a fost de părere că afacerile trebuie să rămână în familie. Serafina a acceptat, pentru că era tânără, fără experiență, tocmai trăise o dezamăgire în dragoste și lucra ca

filatoare la fabrica La Aurora. Ea a devenit șefă peste casa de pe strada Molino, iar Arcángela s-a mutat în San Pedro de las Corrientes, unde a deschis México Lindo, care avea să ajungă cel mai cunoscut cabaret din acest oraș.

Timp de mai mulți ani, s-a părut că le ajută Dumnezeu. În timp ce eu și soțul meu am pierdut de trei ori tot ce am avut, muncind cinstit, surorile mele au devenit bogate trăind în desfrâu.

2

Arcángela Baladro declară:

Afacerea cu prostituția este foarte simplă, singurul lucru de care este nevoie ca să iasă bine este să fie ordine în toate.

Fetele coboară din camerele lor la opt seara și trec prin fața mea, ca să văd dacă sunt curate, aranjate și pieptănate. Apoi iau loc la mesele din cabaret. Șeful cârciumii are casa la zero. Se pune în funcțiune fonograful și se trage cortina. Încep să apară clienții. Unii cunosc deja locul și se duc direct la femeia care le place, o invită să stea cu ei la una dintre mese, alții umblă pe acolo dezorientați sau sunt mai puțin vorbăreți și preferă să stea la tejghea și să bea un păhărel sau două, înainte de a se hotărî. Dacă eu văd că trece timpul și ei continuă să bea la tejghea, trimit pe una dintre fetele care nu sunt ocupate, ca să-i invite la o masă. Majoritatea bărbaților se duc cu prima care îi invită. În casele mele, este interzis ca fetele să bea la tejghea. Uneori mai vine câte un domn care preferă să aștepte până se eliberează vreuna dintre fetele care lucrează în camerele lor. Atâta timp cât plătește ceea ce bea, poate să aștepte la tejghea cât timp dorește. Uneori vin mai mulți bărbați, care se așază la una dintre mese și preferă să stea de vorbă între ei, fără să fie însoțiți de vreuna dintre fete. Și în cazul lor este la fel: dacă plătesc, nu au decât să facă ce doresc. Ceea ce nu permit este ca vreun bărbat să scoată o fată la dans și să danseze cu ea piesă după piesă, și apoi să se care în zori fără să fi cheltuit vreun ban. Cei care au acest obicei sunt mai ales studenții. Pentru a evita acest lucru, fonograful este astfel reglat, încât între o melodie și alta să fie o pauză și timp pentru a bea un păhărel. Când se termină o piesă, toată lumea revine la mese. Este interzis să intri pe ringul de dans din ușă sau de la tejghea, nu este permis ca fetele să primească bani pentru dans, nici să iei loc la masă fără să consumi. Când servește, chelnerul este obligat să-i lase clientului o notă de consum, iar fetei să-i dea fisa ei. Când vizita ia sfârșit, clientul are obligația de a-și achita nota de plată cu bună creștere și cu bani numerar.

Băuturile din casele mele sunt legale. În douăzeci de ani, nimeni nu m-a putut reclama la justiție că nu li s-ar fi servit ceea ce au comandat. Chiar și fetelor li se servește ceea ce cer. Dacă cineva comandă rom, atunci se deschide o sticlă de rom și se toarnă în pahare ceea ce este înăuntru.

Cabaretul are două uși. Una dă înspre stradă, iar cealaltă în casă. Pe cea

dinspre stradă intră oricine vrea și iese cel care plătește. Când un client care se află la una dintre mese cu o fată simte că vrea să petreacă timp cu ea, îi spune să-l ducă în camera ei. Ea răspunde că da, pentru că este interzis să spui nu. Clientul plătește nota, cei doi se ridică de la masă și ies din cabaret pe ușa care dă în casă. Acea ușă se deschide spre un coridor unde se află o scară. La piciorul scării, este instalată măsuța celei care răspunde de camere. Ea îi spune clientului cât trebuie să plătească, pentru că nu toate fetele costă la fel. Clientul îi dă banii responsabilei cu camerele, iar aceasta îi dă fetei o fisă și clientului un prosop. Clientul și fata urcă pe scară, se duc în camera fetei, unde stau atâta timp cât a plătit domnul. Când se termină, coboară pe scară împreună. Acest lucru este important, fiindcă, astfel, responsabila cu camerele își dă seama dacă fata a fost sau nu maltratată de către client. Când ajung pe coridor, se despart. Clientul se poate întoarce în cabaret, dacă dorește, iar dacă nu, poate ieși în stradă pe ușa casei. Fata revine în cabaret și își reia treaba. O bună lucrătoare poate câștiga trei, patru sau chiar zece fise pe noapte.

3

Mărturia angajatei Herminia N.:

M-am născut în satul Encarnación, statul Mezcala. Eram foarte săraci. Sunt a treia din cei opt frați. Când aveam paisprezece ani, am găsit de lucru ca îngrijitoare de copii. Câștigam douăzeci și patru de pesos pe lună.

Într-o seară, a venit la noi acasă o doamnă care se numea Soledad. A stat de vorbă cu mama și i-a promis că-mi va găsi un loc de muncă în Pedrones, ca servitoare. A zis c-o să primesc mâncare, cazare și două sute de pesos pe lună. Mama a vrut să plec chiar în acea seară cu doamna Soledad. În autobuz mai erau două fete care urmau să lucreze tot ca servitoare. Când am ajuns în Pedrones, am dormit la doamna Soledad, iar a doua zi, ne-a dus acasă la doamna Serafina. Cum am intrat în acea casă, mi-am dat seama că nu este o familie ca toate celelalte, pentru că pe coridor erau mai multe fete care umblau în combinezon. Doamna Serafina m-a acceptat, dar nu le-a vrut și pe celelalte două, care au plecat cu doamna Soledad și nu le-am mai văzut de atunci. Doamna Serafina m-a dus într-o cameră și mi-a spus:

— Asta o să fie camera ta. Aici îți poți păstra lucrurile și să fii liniștită.

După aceea, a plecat și m-a lăsat singură în cameră. Am stat acolo mult timp, fără a îndrăzni să ies. Spre seară, doamna Serafina a deschis ușa, iar eu m-am speriat, pentru că era însoțită de un domn cu mustață.

— Acest domn pe care îl vezi lângă mine, mi-a zis doamna Serafina, este un prieten foarte bun al casei, se numește don Nazario. Vrea să vadă cât de nouă ești.

(Urmează o descriere detaliată a primelor sale experiențe, care au fost cumplite. Declară că a suferit mult la început, dar că după aceea s-a obișnuit și a ajuns să-i placă acest gen de viață. Spune că ea câștiga multe fise roșii și

albastre și că ajunsese să aibă paisprezece rochii. Se plânge că din banii câștigați nu a reușit niciodată să plătească tot ceea ce-i deconta Serafina pentru cazare, masă, rochiile pe care le cumpăra și cei două sute de pesos pe care Serafina îi trimitea mamă-sii în fiecare lună – declaranta și mama ei n-au comunicat niciodată prin scrisori, pentru că prima dintre ele nu știa să scrie, iar cea de-a doua nu știa să citească. Se plânge, de asemenea, de faptul că mamă-sa n-a primit niciodată cele două sute de pesos. A aflat acest lucru după opt ani, în ziua în care s-a întâlnit cu ea întâmplător într-o piață. Spune că nu voia să-și vadă familia, deoarece crede că le-ar fi rușine cu ea dacă ar afla în ce se convertise.)

***

Mărturia Juanei Cornejo, alias Calavera:

Pe doamnele Baladro le-am întâlnit din întâmplare. Eu locuiam la o mică fermă și aveam nevoie de bani, pentru că aveam un fiu care se îmbolnăvise. M-am dus în Pedrones să caut de lucru și am umblat din casă în casă sunând la uși, până am ajuns la una pe care a deschis-o doamna Arcángela. Ea mi-a zis:

— Da, aici e de lucru, dar nu ca servitoare. Dacă vii să muncești în această casă, vei fi curvă.

Eu am acceptat, iar ea mi-a dat în avans douăzeci de pesos pentru medicamente, care nu mi-au folosit la nimic, fiindcă băiatul mi-a murit după câteva zile. Eu am rămas cu doamnele.

(Urmează o listă cu locurile unde a lucrat. Povestește cum doamna Serafina a numit-o șefă peste camere și ce instrucțiuni i-a dat: „să nu se care nimeni fără să plătească, iar dacă cineva face gălăgie, îl chemi pe Ticho” – supraveghetorul. Spune că în cei doisprezece ani, cât a avut această sarcină, nu a întâmpinat dificultăți cu patroanele. În încheiere, a spus:)

Doamnele nu au avut motive să se plângă de mine, nici eu de ele, deoarece mi-au dat tot ce-mi trebuia și de-aia zic că sunt femei de bază, iar dacă poliția ne-a băgat la pușcărie, eu zic că a fost un ghinion.

4

Timp de mai mulți ani, surorile Baladro au avut în cap ideea de a deschide o a treia afacere. Au înțeles că atât casa din strada Molino, cât și México Lindo se aflau în zone prea puțin discrete – adică roșii –, ceea ce făcea ca o anumită categorie de clienți mai temători să nu susțină aceste stabilimente cu frecvența pe care ei – sau patroanele – ar fi dorit-o, de teamă ca nu cumva vreun cunoscut să-i vadă mergând în zori printr-un cartier cu o reputație proastă. Din acest motiv, Serafina a considerat că orașul Concepción de Ruiz este locul potrivit pentru a deschide cea de-a treia afacere: este bine situat, la

douăzeci de kilometri de Pedrones și la douăzeci și trei de San Pedro de las Corrientes, și este atât de mic și uitat, că pare că ar fi secret.

***

Privitor la Casino del Danzón[24], Serafina Baladro relatează astfel începuturile lui:

Nu trecuseră decât opt zile de când cunoșteam Concepción de Ruiz, că Hermenegildo – căpitanul Bedoya – a venit să mă vadă, aducând vestea că tocmai găsise un teren foarte bun pentru a pune pe picioare încă o afacere. Avea douăzeci și doi de metri lățime, pe optzeci și cinci lungime. Era proprietatea a două bătrâne, care erau nevoite să vândă pentru a putea achita costurile internării unui frate de-ai lor într-un ospiciu din Pedrones, pe care îl țineau călugărițele de la Cuvântul Sfânt. Voiau treizeci și trei de mii de pesos pentru terenul lor.

Mie mi-a plăcut proprietatea de cum am văzut-o, dar soră-mea, fără să vadă terenul, a tot ridicat obiecții, pentru că i se părea nepotrivit tot ce recomanda Hermenegildo.

— Ți l-am recomandat ca să-ți vândă un pistol, nu ca să ți-l faci amant, îmi zicea ea.

Iar eu i-am răspuns:

— Am și eu dreptul să-mi trăiesc viața, nu?

Fapt este că eu, împreună cu Hermenegildo, am așteptat-o într-o după-amiază la intrarea pe teren, ca să i-l arătăm, crezând că n-o să-i fie pe plac. A venit cu mașina lui Scară, într-un nor de praf. Înainte de a se da jos din mașină, a început prin a găsi defecte străzii: are gropi. Iar gardul este din chirpici. În timp ce așteptam să ni se deschidă poarta, a spus că numărul casei, 85, este de rău augur, pentru că, adunate, aceste cifre fac 13.

Însă, de cum a intrat, și-a schimbat părerea. I-au plăcut mărimea, gardurile, cei doi copaci de *aguacate*, lămâiul, buganvilia și prețul.

— Aici – a spus ea, când a ajuns într-un colț al curții – am să fac un coteț de găini.

Înainte de a lua hotărârea, surorile Baladro s-au consultat cu avocatul Canales – un domn care avea un post important în guvernul statului – despre dificultățile pe care le-ar putea întâmpina în obținerea licenței pentru a operaționaliza o nouă afacere. El le-a răspuns că nu va fi nicio dificultate. Erau primele luni ale regimului guvernatorului Cabañas, înainte de a-i trece cuiva prin minte că acesta avea să prigonească prostituția.

Serafina și Arcángela au decis să cumpere terenul. Au contribuit cu bani în mod egal, iar proprietatea a fost înregistrată pe numele amândurora. Se cuvine să remarcăm, în legătură cu căpitanul Bedoya, că acesta a încasat comision de la vânzătoare, pentru că le-a găsit clienți dispuși să plătească scump, de la

cumpărătoare, pentru că le-a făcut rost de un teren ieftin; de asemenea, a rămas cu cinci sute de pesos din ceea ce ele i-au dat notarului și cu o mie cinci sute din ceea ce i-au dat tot lui, ca să împartă pe la notabilitățile municipiului.

Toate acestea s-au petrecut pe la jumătatea lui februarie, iar pe 28 februarie surorile Baladro au împuternicit un arhitect să facă proiectul „unui bordel cum nu s-a mai văzut pe aici”. Era un arhitect aflat în trecere prin Pedrones, de fel din Tijuana, unde, potrivit zvonurilor, construise mai multe bordeluri. N-a spus nimănui că e fugar, că se ascunde de unul dintre clienții săi, care era nemulțumit. Surorile Baladro l-au plătit cu cinci sute de pesos.

Proiectul le-a încântat: cincisprezece camere cu cincisprezece băi, un cabaret care reprezenta fundul mării – dacă cineva ar fi ridicat privirea, ar fi văzut atârnând de tavan pisici de mare și rechini –, două saloane cu separeuri, unul în stil mozarab, celălalt, chinezesc, o piscină acoperită, dar nimeni n-a putut înțelege la ce servea, fiindcă niciuna dintre angajate – și cam la fel și în cazul clienților – nu știa să înoate.

Cele cinci sute de pesos date anticipat arhitectului au reprezentat toată suma plătită de surorile Baladro pentru proiect, din cauză că în noaptea zilei în care li l-a predat, arhitectul și-a dat seama că este urmărit și a trebuit să fugă. Urmăritorii lui l-au prins din urmă la Tehuacán și au slobozit în el unsprezece gloanțe, în timp ce urina în closetul unui restaurant.

Surorile Baladro au construit clădirea exact cum era în planuri, chiar sub directa lor îndrumare, având drept consultant de încredere un șef de șantier, fiind sfătuite însă și de un tânăr care decorase un salon de înfrumusețare din Pedrones, și sub supravegherea căpitanului Bedoya, „care era ca din familie” și care, fiindcă șantierul nu era departe de cazarmă, se ducea zilnic în control, ca și când el ar fi fost stăpânul.

5

Rezultatul acestor lucrări a fost numit El Casino del Danzón.

Când te uiți la acest edificiu din perspectiva actualității (1976), nu-ți vine să crezi că a fost construit de-abia în urmă cu cincisprezece ani. Pare o ruină din cine știe ce civilizație uitată. Tânărul decorator s-a îndărătnicit să împodobească fațada cu basoreliefuri din stuc, care s-au tot năruit. Pe copertină se mai pot vedea încă resturi de litere care spun

El sino de d ón

Ușa este deschisă de un bătrân. Este îngrijitorul, un polițist pensionar, care pentru douăzeci de pesos – sau chiar mai puțin – permite intrarea oricărui curios – sau a unui grup de curioși – în locul unde s-au petrecut actele de cruzime, despre care vom afla mai târziu. Îngrijitorul îl însoțește pe vizitator și îi dă explicații.

Acesta este cabaretul. Este luminat de un singur bec. În centrul ringului de

dans e o gaură cu diametrul de trei metri, înconjurată de o grămadă de pământ. Mesele și scaunele, puse unele peste altele, sunt înghesuite într-un ungher, două pisici de mare din ghips au căzut pe jos și s-au făcut bucăți, un rechin suspendat de coadă se balansează – în încăpere sunt curenți de aer –, plimbându-și fălcile la doi metri de podea. Un acvariu electric, care ocupă aproape un întreg perete, este stins și pe jumătate distrus. Algele și cozile meduzelor din carton, care atârnau ca niște ghirlande, au dispărut, ca de altfel și bilele din sticlă albăstruie: „lumina, între verde și violet, venea de la niște bile de sticlă albăstruie, care păreau niște bule enorme…”, se spune într-una dintre descrieri.

În partea superioară a zidului de vizavi de acvariul electric, într-un loc neașteptat, se află un balcon a cărui balustradă a dispărut.

În salonul Bagdad, unul dintre cele două saloane cu separeuri, se pot vedea ravagiile intemperiilor. Cineva a luat rama ferestrei, iar în tavan este o breșă. Pe timp de ploaie, spune îngrijitorul, zidurile sunt acoperite de mușchi, în schimb primăvara apar rândunelele, care își fac cuib. În această încăpere, aflată acum în ruină, cu podeaua în galben și negru, avea loc spectacolul de varietăți, care a dus faima acestui Casino del Danzón. Unii au călătorit din Mezcala special ca să vadă așa ceva. Mai târziu, în epoca neagră, salonul Bagdad a fost una dintre „camerele închise”.

Piscina a fost goală aproape de la inaugurarea cabaretului, căci apa era prea rece și nimeni nu se încumeta să intre în ea. Familia îngrijitorului o folosește ca să-și țină în ea răcoritoarele.

Toate camerele dau înspre coridor și te fac să te gândești nu la un lupanar, ci mai degrabă la o mănăstire. Sunt încă mobilate, dat fiind faptul că situația legală a acestui Casino rămâne în continuare încâlcită. Femeile locuiau într-un spațiu mic, de zece metri pătrați, mișcându-se pentru treburile lor în jurul unui pat enorm. În afară de pat, fiecare cameră mai are câte un dulap, o masă de toaletă cu oglindă și un scaun din papură. Alături de fiecare cameră, se află o baie minusculă și rudimentară.

Fiecare femeie avea în camera ei ceva care o făcea diferită de celelalte: chipul lui Iisus Hristos pe ușă, o cană din sticlă pictată, un cap de indian piele roșie din argilă, un calendar care reprezintă raptul lui Malinche[25], fotografia unei prietene, un fier de călcat electric etc.

După ce îi arată camerele, îngrijitorul îl conduce pe vizitator în curte, ca să vadă săpăturile, care sunt principalul punct de atracție. În majoritatea cazurilor, se pare că vizita se termină aici. Totuși, când bacșișul este generos, îngrijitorul îl conduce pe vizitator în camera Arcángelei și îi arată, drept bonificație, o fotografie care atârnă pe perete, în care apare un cadavru: este al mamei surorilor Baladro, iar poza a fost făcută când era întinsă în coșciug, între patru lumânări.

Odată terminată vizita și ajuns din nou în stradă, vizitatorul trebuie să întoarcă privirea pentru a observa un detaliu important: pe strada Independencia nu există decât două case cu etaj, Casino del Danzón și cea de

alături, care a fost proprietatea doamnei Aurora Benavides, care, grație acestei particularități a casei sale, a petrecut șase ani în temniță.

Capitolul vi

DOUĂ INCIDENTE ȘI UN OBSTACOL

1

Surorile Baladro au inaugurat Casino del Danzón în seara zilei de 15 septembrie 1961. Printre cei care au asistat la petrecere au fost avocatul Canales, secretarul personal al guvernatorului statului Plan de Abajo, avocatul Sanabria, secretarul personal al guvernatorului statului Mezcala, deputatul Medrano, un lider de la căile ferate și doi lideri țărani, directorul Băncii din Mezcala – sucursala din San Pedro de las Corrientes, mai mulți comercianți și proprietarul unui grajd cu peste o sută de vaci. Doi dintre cei trei președinți de municipii care fuseseră invitați au sosit la două dimineața, după încheierea ceremoniei de prezentare în respectivele municipii etc. Surorile Baladro ajunseseră la apogeul carierei lor sociale, însă ele nu știau acest lucru, credeau că mai aveau multe culmi de urcat.

La miezul nopții – petrecerea a început cam târzior – a fost tras glasvandul de la balcon, iar în el au apărut Arcángela, cu un clopoțel în mână, și avocatul Canales, cu drapelul național. Arcángela a sunat din clopoțel, ca să atragă atenția, iar cei de jos au aplaudat. Când s-a făcut liniște, avocatul Canales a fluturat drapelul și a strigat următoarele:

— Trăiască Mexicul, trăiască Independența Națională, trăiască Eroii care ne-au adus libertatea, trăiască surorile Baladro, trăiască acest Casino del Danzón!

Cei care se aflau jos au răspuns strigând în cor și susținându-l astfel pe avocatul Canales. Arcángela, se spune, ținând clopoțelul cu ambele mâini, a sunat din nou.

(Acesta a fost primul incident. Deputatul Medrano și unul dintre liderii țărani au considerat că „trăiască Eroii” și „trăiască surorile Baladro” reprezintă un amestec blasfemator și s-au dus cu bârfa la guvernatorul Cabañas, care imediat a rupt prietenia cu avocatul Canales și l-a concediat din postul pe care îl avea, retezând astfel singurul sprijin pe care surorile Baladro îl aveau în Palatul Guvernului din Plan de Abajo.)

La petrecerea de inaugurare, surorile Baladro s-au îmbrăcat, pentru prima oară în viața lor, cu rochii lungi – Serafina spune despre rochia ei că făcea ape –, și-au primit invitații în sufrageria casei, iar când s-au adunat cu toții, i-au invitat în cabaret. Impresia pe care a produs-o decorul este de neuitat. Când exclamațiile s-au potolit, au intrat fetele, bine îmbrăcate și împodobite. În acel moment, Serafina a anunțat că, în acea noapte, totul este gratis. Acest anunț a

provocat confuzie: invitații au înțeles că totul este gratis, deci și femeile, în schimb ele au înțeles că dacă nimeni nu-și plătește consumația, nu sunt obligate să se culce cu nimeni.

Martorii spun că, după anunțul de deschidere, invitații au fost conduși de Arcángela în salonul Bagdad, unde a avut loc primul spectacol de varietăți, la care participantele au fost trei femei. Unii dintre domni s-au excitat mai mult decât se cuvine și ar fi luat parte și ei la spectacol dacă nu i-ar fi împiedicat Arcángela. Când grupul a revenit în cabaret, dansul a luat amploare și s-a produs cel de al doilea incident.

S-a întâmplat astfel: avocatul Sanabria, la care nimeni nu remarcase înclinații ascunse, împins de o pornire obscură, l-a scos la dans pe Scară – care intrase în cabaret ca să transmită un mesaj. Cei doi bărbați au dansat un „danzón" – „Nereidele" – de la început până la sfârșit, sub privirile îngrozite ale tuturor celor prezenți. Nimeni altcineva nu s-a mai aventurat să danseze. La terminarea piesei, Scară a mulțumit și s-a retras. Avocatul Sanabria a încercat să danseze și cu alți domni, care nu i-au acceptat invitația; el a înțeles că s-a făcut de râs și le-a devenit ostil pentru totdeauna tuturor celor care au asistat la dezonoarea lui, mai ales surorilor Baladro, pentru că l-au pus în situația de a cădea pradă ispitei. După cum vom vedea în continuare, această antipatie va juca un rol important în povestirea de față.

2

Prezentarea unui obstacol:

Cum de s-a întâmplat ca guvernatorului Cabañas să-i vină în minte să facă ceva care, în Plan de Abajo, nu i-a mai trecut nimănui prin cap, în cei o sută cincizeci de ani de viață independentă, și anume să interzică prostituția?

Pentru a explica această necunoscută, există mai multe versiuni care indică motive ce răsar ca ramurile ce cresc pe același trunchi, care este acesta: dintre toți guvernatorii pe care i-a avut statul Plan de Abajo, Cabañas a fost cel mai ambițios și cel mai puternic. În vreme ce toți ceilalți au fost politicieni din provincie care au venit la Palatul Guvernamental istoviți, guvernatorul Cabañas a sosit proaspăt ca un trandafiraș, cu dorința de a-și continua drumul și de a ajunge cât mai departe. Condiția sa de bărbat plin de sine, adăugată la gândul că într-o sută douăzeci și ceva de ani țara nu fusese guvernată de către cineva care să fie de fel din Plan de Abajo, l-au făcut să zămislească ideea că el este un „prezidențiabil".

A organizat statul ca și când ar fi fost o minirepublică: Oficiul de Venituri a fost redenumit Secretariat de Finanțe, Consiliul de Îmbunătățiri a devenit Secretariat de Lucrări Publice etc. și a încercat să demonstreze că poate guverna statul și că o să poată să guverneze și țara, dacă „puterile de sus" îi vor da ocazia.

În afară de schimbarea numelor instituțiilor din subordinea sa, Cabañas a început mai multe lucrări importante: un palat, o șosea și un tunel, care au

costat mulți bani și au produs deficit. Pentru a-l contracara, Cabañas a trebuit să crească impozitele.

A vrut să o facă într-un fel cât mai puțin dureros pentru contribuabili și, din acest motiv, a organizat Zilele Patronatului. Acestea constau în faptul că guvernatorul se ducea personal în orașe, îi aduna pe comercianții din municipiu în cazinoul din fiecare localitate și le demonstra că tot ceea ce plătesc statului drept impozit este o mizerie și că trebuie să plătească urgent ceva mai mult. Comercianții au răspuns la chemarea lui și i-au spus că statul este o cocină care nu merită nici ceea ce plăteau deja. S-au plâns de multe lucruri, de la diametrul insuficient al apeductelor și de lipsa apei, dar și de grotele viciului care se tot înmulțeau, „tolerate de autorități".

Rezultatul Zilelor Patronatului a fost următorul: Cabañas a majorat impozitele și, ca să-i mulțumească parțial pe nemulțumiți, a corectat – dintre neajunsurile prezentate – pe cel care avea cel mai ieftin remediu: a dat ordin să fie închise bordelurile.

Legea Moralității din statul Plan de Abajo, care proscrie prostituția și proxenetismul și îi etichetează drept delincvenți chiar și pe cei care aprovizionează bordelurile cu răcoritoare, a fost prezentată din inițiativa guvernatorului Cabañas în fața Parlamentului statal, discutată timp de o jumătate de oră și votată în unanimitate și cu aplauze, în ziua de 2 martie 1962.

Aplicarea legii, pe care n-o aștepta nimeni, a afectat aproape treizeci de mii de persoane, ale căror surse de venituri erau într-o relație directă sau indirectă cu prostituția, dar și consiliile municipale, ale căror venituri erau formate, într-un procent de treizeci sau de patruzeci la sută, din impozitele pe care le plăteau lupanarele, precum și sute de angajați din sistemul public, care primeau bacșișuri de la proxeneți. Niciunul dintre cei afectați nu a protestat.

(Se știe că Arcángela, însoțită de avocatul Rendón, s-a prezentat la biroul judecătorului Peralta și i-a oferit cinci mii de pesos pentru un document care să-i asigure protecția. Judecătorul descrie răspunsul său în felul următor: „Am încercat să o fac pe doamna Baladro să înțeleagă faptul că ceea ce-mi cerea nu era, la drept vorbind, un document de protecție, ci un instrument juridic care să-i dea imunitate în fața unei legi care fusese aprobată de Parlament. I-am mai spus că și dacă ceea ce-mi cerea ar fi fost un document care să o pună la adăpost, tot nu i l-aș fi putut acorda, indiferent de preț, deoarece domnul guvernator personal ne-a cerut tuturor judecătorilor să nu îngreunăm aplicarea legii, pentru care el are un interes special.")

3

Legea Moralității s-a aplicat cu o rigoare fără precedent în statul Plan de Abajo. La sfârșitul lunii martie, nu mai rămăsese niciun bordel deschis.

Urmând îndemnurile unei intuiții ce ar putea să pară profetică, Serafina și Arcángela Baladro au scos mobilierul din casa de pe strada Molino, în schimb

l-au lăsat neatins pe cel din Casino del Danzón, unde paturile erau făcute atunci când au venit secretarii de la tribunal ca să aplice sigiliile pe uși. Se zice că ele aveau presentimentul că Dumnezeu va face o minune care să le permită să redeschidă în curând îndrăgitul lor bordel model.

În ziua în care au închis casa de pe strada Molino din Pedrones, s-au petrecut scene patetice. Într-un singur cvartal, erau trei lupanare. Mobilierul și femeile au fost încărcate în șase camioane. Momentele de despărțire dintre femei au fost foarte triste, fiindcă surorile Baladro au transferat unsprezece dintre ele unui individ care avea afaceri în Guatáparo. Trotuarele erau pline de curioși, oameni care nu puseseră niciodată piciorul într-un bordel și care voiau să vadă cum este înăuntru. Polițiștii care păstrau ordinea priveau în jos și erau prost dispuși, pentru că pierdeau astfel banii pe care îi mai câștigau peste salariu. Când a venit să sigileze casa, avocatul Ávalos i-a spus Serafinei:

— Doña Sera, vă rog să nu mi-o luați în nume de rău, fac asta doar pentru că sunt obligat.

Timp de patru ani, ea îi dăduse câte cinci sute de pesos pe lună.

Când camioanele erau deja pline, iar ușile sigilate, o femeie din localitate s-a apropiat de Serafina și i-a mulțumit în numele tuturor vecinilor, pentru că plătise cheltuielile pentru turnatul trotuarului.

4

Femeile, scaunele, paturile, ligheanele, saltelele, pachetele cu îmbrăcăminte au ajuns la San Pedro de las Corrientes în camioane, într-o zi tristă, pe înserate. Patroanele, cătrănite tare, au venit cu mașina.

Primele zile au fost dificile, pentru că a trebuit ca surorile Baladro să instaleze douăzeci și șase de femei acolo unde mai înainte locuiseră doar paisprezece. Așa că a fost nevoie de pereți despărțitori, iar camerele au devenit foarte mici. Însă plata cerută de șeful de șantier i s-a părut Arcángelei un preț de hămesit. Vreme de mai multe săptămâni, ea a fost extrem de abătută, crezând că vor ajunge în sapă de lemn. Ba chiar începuse să negocieze cu doamna Eugenia, care avea o afacere în Mezcala, cu scopul de a mai transfera opt dintre femeile ei, dar târgul nu a mai fost încheiat, întrucât au început să vină domnii. Unii erau clienți vechi, care locuiau în Plan de Abajo și treceau hotarele statului în căutare de distracții, alții erau clienți noi, tot din Plan de Abajo, bărbați care nu mai călcaseră pragul vreunui bordel, dar care, văzându-le închise și proscrise, au căzut pradă ispitei. Afluența de străini în căutare de plăceri ce erau interzise în alte părți a acționat ca un stimul pentru bărbații care locuiau în San Pedro de las Corrientes, ceea ce i-a îndemnat să frecventeze asiduu cabaretele. „Bărbații sunt ca muștele", spune Serafina, „cu cât se adună mai mulți, cu atât vin și mai mulți".

La bordelul México Lindo era aglomerație în fiecare seară. Iar sâmbăta, femeile nu mai făceau față. Serafina a hotărât să cumpere un fonograf nou și l-a plătit ea însăși. Văzând că surorile Baladro prosperă în San Pedro de las

Corrientes, căpitanul Bedoya a inițiat demersuri pentru a fi transferat la regimentul care își avea baza în această localitate. Însă ceea ce-l deranja era faptul că el trăia în Concepción de Ruiz, iar Serafina în San Pedro. Trebuia să facă zilnic două drumuri cu autobuzele liniei Săgeata Roșie și ajunsese să creadă că o să-și găsească sfârșitul ca victimă a unui accident pe panta dealului Perro. Arcángela s-a apucat să spună că niciodată afacerea nu le mersese atât de bine și că ceea ce Dumnezeu le luase cu o mână – ei și soră-sii –, acum le dădea totul înapoi cu cealaltă. Între timp, a venit decembrie, luna când s-a întâmplat accidentul lui Beto.

Capitolul VII

O VIAȚĂ

1

Bărbatul cobora coasta cu umerii drepți, cu pumnii strânși și fără să-și miște brațele, cu capul plecat și cu picioarele țepene uneori, iar alteori lipsite de vlagă, pășind apăsat sau pierzându-și siguranța atunci când călca greșit pe unele trepte, ceea ce-l făcea să se poticnească. (Cei care l-au văzut trecând, după cum s-a aflat mai apoi, au crezut că este beat.)

Este ora nouă seara. Strada Santuario este o pantă pietruită și cu trepte acolo unde este nevoie, străjuită de case cu etaj, cu zidurile viu colorate și cu ușile închise. La fiecare sută de metri luminează un felinar electric. La poalele dealului, se văd luminile din centru. Cerul este iluminat de focurile de artificii din Piața Concepción. Se aud rachete pocnind, fanfare cântând, fonografe, *mariachis*[26], glasuri, chiote de bucurie ca la țară, câinii lătrând. Suntem în data de 8 decembrie.

Bărbatul nu mai avea putere să ia seama la toate aceste lucruri. Privirea lui, încețoșată, este ațintită în jos, iar singura lui grijă este să ajungă la linia de sosire. Câinii care îl văd trecând îl latră și apoi se apropie ca să miroasă dârele de sânge. La cincizeci de metri în susul coastei, ținându-se pe urmele lui, vin cei doi agenți de la Judiciar, care se opresc în loc când și el se oprește, ca să-și tragă sufletul, sprijinit de trunchiul unui frasin, și care se pun în mișcare când el își vede anevoie de drumul lui.

Odată ajuns la poalele dealului, are de trecut cea mai grea încercare. Bărbatul se oprește la colțul străzii și, fără să-și ridice privirea, recunoscând parcă pietrele de pe drum, o ia la dreapta și o apucă pe strada Allende, mergând într-un ritm mai lent. Lumea îl vede trecând, clătinându-se, lovindu-se de ziduri și lăsând pete pe care nimeni nu avea să le observe până a doua zi.

— Aici s-a scurs sânge din mort, aveau să spună femeile, arătând înspre o pată negricioasă.

Bărbatul înaintează poticnindu-se, nu mai are spirit de orientare, traversează strada pieziș și se izbește de o tarabă unde se vindeau pește prăjit și *tortilla*, plasată în pragul unei case. Masa, sobița, jarul, tigaia și bucățile de *tortilla* se risipesc cu zgomot și cad pe jos, de jur împrejur. Bărbatul își vede de drum tot mai greu și parcă ceva mai repede. Vânzătoarea se ia după el, începe să-l certe, dar observă că este palid, ceea ce o descumpănește și o face să se întoarcă supărată, ca să-și culeagă *tortilla* de pe jos.

Pe placa iluminată scrie „México Lindo”. Cu un efort suprem, bărbatul

urcă treptele de la intrare, dă la o parte perdeaua de la ușa din față, pătrunde în cabaretul plin de fum, împinge doi clienți, se sprijină de o masă – iar comesenii se uită la el fără să-l recunoască –, răstoarnă un pahar și se prăbușește pe podea.

Când o femeie a țipat, murmurul conversațiilor s-a oprit brusc. Lumea se adună grămadă. De la fonograful automat începe să se audă un mambo. Cineva cu bun-simț l-a deconectat. Se așterne liniștea. Serafina, care era la casă, traversează pista de dans, își croiește drum printre curioși și ajunge la locul care devenise centrul atenției. Recunoaște cadavrul care se află pe podea: este al nepotului ei.

2

Ceea ce se știe despre Humberto Paredes Baladro, fiul Arcángelei, are tot atâtea lacune ca și moartea lui.

S-a născut în 1939, în casa de pe strada Molino. Mama lui a fost Arcángela, iar tatăl a fost un bărbat despre care nu se știe nimic, în afară de faptul că se numea Paredes. (Când i s-au pus întrebări despre acest individ, Arcángela s-a făcut că nu aude.)

Serafina spune că în lunile de dinainte de a naște, s-a întâlnit cu sora ei la piață și că a observat că este însărcinată, însă nu a îndrăznit să comenteze fenomenul, fiindcă i s-a părut „că ar fi fost ceva lipsit de respect". A aflat că Arcángela a născut atunci când a fost invitată la botez. Este sigură că nici atunci, nici mai târziu, mama nu a făcut nicio mențiune despre tatăl copilului.

Băiatul a crescut la bordel, însă Arcángela a luat hotărârea de a face din el un bărbat adevărat. I-a interzis, povestește Calavera, să iasă în curte, să urce scările, să intre în camere sau să bântuie pe terenul din spatele casei. Arcángela le-a interzis și angajatelor să-i explice copilului pentru ce anume veneau bărbații care intrau în casă. Ambele prohibiții au avut un efect atât de bun, încât, în momentul în care Humberto Paredes a început școala la „Josefa Ortiz de Domínguez", nu avea habar de nimic. Însă, încă din prima zi de școală, el a fost instruit de către colegii lui de clasă, care știau cine este. Când copilul s-a întors atunci acasă, a întrebat-o pe Calavera: „Tu ești curvă?", Calavera a răspuns că da, puștiul a mai întrebat-o pe Calavera și dacă mamă-sa e curvă, iar Calavera i-a spus că nu, că ea este proprietăreasa bordelului.

În a treia zi de școală, directoarea școlii a auzit strigăte ritmate în curte și s-a dus să vadă ce se întâmplă. A văzut treizeci de copii țopăind în cerc „ca indienii piei-roșii" și urlând „țâncul Baladronei". În mijlocul cercului se afla elevul Paredes Baladro, care plângea.

Humberto a fost trimis acasă cu elevul de serviciu și cu un plic ce conținea cei treizeci de pesos pe care Arcángela îi plătise pentru înscriere, alături de un mesaj din partea directoarei, care o ruga pe mamă să-și mute copilul la o altă școală.

Când a citit mesajul, Arcángela a înțeles că sosise momentul ca ea să se

despartă de copil. Cu scopul de a-l ține departe de viciu, l-a înscris, începând chiar din acea zi, la școli din orașe cât mai îndepărtate, unde nimeni nu cunoștea numele mamei, nici nu-i bănuia ocupația.

În anii care au urmat, Arcángela îi scria fiului ei câte o scrisoare în fiecare săptămână. Scrisorile erau lungi, scrise pe foi liniate, în care îi dădea sfaturi, să se ungă cu grăsime pe după urechi, ca să se apere de răceli, să doarmă cu picioarele orientate spre sud, ca să evite deochiul etc., și din care se mai păstrează doar cele pe care le-a rătăcit băiatul. El răspundea cu mesaje scurte, în care cerea bani – nu se știe de unde a scos Arcángela ideea că banul este cel mai cumplit corupător al minorilor –, solicitări care n-au produs efecte și pe care Arcángela le păstrează până astăzi într-o cutie de Olinalá[27].

Copilul a trecut de mai multe ori de la un internat la altul. Prima oară, după ce supraveghetorul de la „Ignacio Allende”, din Muérdago, a descoperit două găuri în peretele băii folosite de soția lui. Potrivit dezvăluirilor făcute de mai mulți interni, când au fost luați la întrebări, breșele dădeau înspre un coridor pe unde nu prea se circula și fuseseră făcute de elevul Paredes Baladro – de doisprezece ani –, care primea de la colegii lui o bucată de pâine ca să o vadă pe nevasta supraveghetorului în cadă și douăzeci de centime ca să se uite la ea când stă pe closet.

După un an, mai mulți elevi de la școala „Juan Escutia” din Cuévano s-au plâns la direcția instituției de învățământ că elevul Paredes Baladro îi exploatează. Le pretindea câte un peso pe săptămână, iar dacă nu i-l dădeau, îl punea pe elevul Gutiérrez Carrasco – alias Gorila – să-i bată.

Se mai știe că a intrat la școala de asistenți medicali din Cuévano, dar nu a reușit să termine primul an. Studiile lui s-au întrerupt brusc în ziua în care și-a lovit un coleg cu un cuțit. Nu se cunoaște motivul. Fapta s-a întâmplat într-o sală de cursuri, a fost chemată poliția, s-a făcut o întreagă tevatură. A trebuit să intervină Arcángela, care a plătit spitalizarea celui rănit, iar familiei i-a dat o despăgubire foarte mare, ca să retragă capetele de acuzare – a avut noroc că a dat peste niște oameni săraci și cumsecade –, a cumpărat martori, l-a cumpărat și pe judecător, și nu și-a găsit liniștea până nu și-a văzut fiul liber, în stradă. Avocatul Rendón a convins-o că cel mai bine ar fi ca Humberto să se ducă în Statele Unite, până trece scandalul.

Humberto Paredes a petrecut un an în Los Angeles. Mamă-sa spera ca el să învețe engleza și că, având asemenea cunoștințe, ar putea să se orienteze către comerț. S-a înșelat, dar numai pe jumătate. Humberto s-a întors la San Pedro de las Corrientes fără să știe o boabă de engleză, dar, în schimb, a adus semințe de mac, care aveau să devină sursa lui de venituri în puținii ani de viață care îi mai rămăseseră.

Humberto Paredes a locuit în continuare la México Lindo, dar sfătuit, se pare, de către cei care se foloseau de el, a închiriat o casă pe strada Los Bridones, unde, aparent, cumpăra și vindea semințe, dar, de fapt, el păstra drogurile și făcea tranzacții. Trebuie menționat faptul că poliția nu a găsit nimic compromițător în casă, după moartea lui Humberto, și că n-a izbutit să

afle care îi erau contactele.

3

În cele trei fotografii care se mai păstrează, Humberto Paredes apare cu aceeași față lătăreață și turtită, cu maxilarul proeminent, pe care l-a moștenit de la mamă, cu părul lins, de indian, și un rânjet propriu autocratului: un fel de Benito Juárez[28] al lumii interlope.

În prima fotografie, subiectul apare la volanul unui Buick decapotabil – roșu ca sângele, după cum zic cei care l-au văzut –, pe care l-a cumpărat din prima producție a muncii lui și care a fost singurul lux de care s-a bucurat în viață. În fundalul pozei, se vede un copac *huizache*. În cea de-a doua, este fotografiat din profil, într-un jerseu în dungi. În mâna dreaptă ține un pistol automat de calibrul .38, pe care îl avea în buzunar când a fost asasinat. Cu toate că Arcángela susține că nu l-a văzut niciodată pe fiul său folosind o armă de foc, gardul care se vede în fundalul fotografiei este, nu încape nicio îndoială, cel de la México Lindo. În cea de-a treia poză, Humberto apare în costum de baie, cu părul ud. Zâmbește, uitându-se la aparatul de fotografiat, iar cu brațul a înconjurat talia unei femei care este frumoasa locului, cu o claie de bucle artificiale și care poartă un costum de baie impresionant.

4

Spune că-l mai văzuse în mașina lui roșie și că nu-l simpatiza, pentru că „nu voia decât să atragă atenția” – Humberto purta o cămașă roșie și ochelari verzi, tura motorul, adeseori claxona etc. Într-una dintre zile, ea traversa strada când a apărut el cu mașina și, forțând, a luat curba în așa fel, încât a fost cât pe ce să o calce. Când a văzut-o speriată, a oprit mașina și, în loc să-și ceară scuze, a deschis portiera și a invitat-o să urce. Simțindu-se jignită, ea a refuzat și și-a văzut de drum. El s-a ținut cu mașina după ea, conducând încet și fără a-i spune vreunul dintre lucrurile pe care bărbații le zic femeilor în asemenea cazuri. Ceea ce pe ea a surprins-o. A mers cu mașina după ea până unde strada Santuario începe să urce și nu mai poate fi parcursă decât pe jos. Când a văzut că ea a apucat-o pe deal în sus, și-a lăsat decapotabila și a mers în urma ei, la distanță, fără a încerca să o ajungă din urmă, „fără să-i adreseze grosolănii sau să se apropie ca să încerce să pună mâna pe ea”. Fata a ajuns acasă, a intrat, a închis poarta, a urcat în camera ei și s-a dus la fereastră, de unde l-a văzut stând în fața casei, șovăind o clipă și apoi coborând strada în pantă. În zilele următoare, ea l-a descris mai multor prietene, care i-au spus ceea ce se știe despre el: că este fiul Baladroanei, că a înjunghiat un băiat, că a fost la pușcărie, că a trebuit să plece din țară, până se mai liniștesc lucrurile, că este traficant de droguri și vinovat de mai multe crime presupuse.

Agentul Demetrio Guillomar a sosit în Pedrones cu instrucțiuni clare.

Sarcina lui era să descopere intermediarul dintre țăranii producători de mac și cei care îl rafinau și să adune dovezi pentru a-l trimite în judecată. Cum exista bănuiala că intermediarul se bucura de protecția autorităților locale, Guillomar primise ordinul de a nu lua legătura cu acestea și de a nu dezvălui nimănui motivul vizitei sale. S-a cazat la hotelul Francés ca agent care vinde asigurări de viață și a petrecut mai multe săptămâni în regiune fără niciun rezultat. Totuși, pe neașteptate, a descoperit ceva. Nu se știe ce anume, nici cum: probabil că urmând pista lui Bedoya – care descoperise culturile și dăduse foc la recoltă –, a dat de Humberto Paredes, al cărui nume apare pentru prima oară în arhiva poliției judiciare în ziua de 15 noiembrie, într-un comunicat al lui Guillomar.

Spune că suferă mult. Că nu știe dacă trebuie să creadă ce zice lumea, și anume că Humberto este un om rău, sau ce-i spune inima: că nu poate fi rău cineva care este atât de afectuos. Mai are încă o cană de majolică de Cuévano pe care el i-a dăruit-o și pe care scrie „cu dragoste sinceră”. Nu a acceptat niciodată să urce la el în mașină, nici măcar când a invitat-o la o înghețată la Muérdago, în primul rând pentru că era decapotabilă și o putea vedea lumea; în al doilea rând, deoarece credea că dacă se urcă într-o mașină, singură cu un băiat, și-ar putea pierde virginitatea, pe care se hotărâse să o păstreze până se căsătorește. Aceste restricții nu le lăsau celor doi decât alternativa de a sta de vorbă în timp ce se plimbau pe străzile din apropierea râului, solitare și străjuite de arbori. În timpul acestor plimbări, Humberto îi povestea întâmplări din viața lui, care nu aveau nimic a face cu ceea ce spune lumea și, tocmai de aceea, Conchita era roasă de îndoieli: este oare adevărat ceea ce-i povestește el sau o păcălește? Ea îi vorbea despre viitor, despre planurile privitoare la căsătorie, despre copiii pe care o să-i aibă, despre cum se va numi fiecare și despre educația pe care avea să le-o dea. Nu a înțeles că aceste discuții îl scoteau din minți până în ziua când, luând-o hotărât de braț, a dus-o până la un taluz, unde a trântit-o pe jos și i-a smuls chiloții. După ce a făcut acest lucru, Humberto arăta de parcă era speriat, iar Cochita a profitat și a rupt-o la fugă. El nu s-a luat după ea. A doua zi, Humberto a așteptat-o în locul pe unde știa că trebuie să treacă ea – Conchita preda la o școală ținută de călugărițe – și i-a cerut iertare. Conchita i-a zis că nu vrea să-l mai vadă.

Agentul Guillomar a făcut mai multe călătorii la San Pedro de las Corrientes și a stat de vorbă de mai multe ori cu Humberto Paredes. Se prea poate să fi fost și la el acasă, pe strada Los Bridones. Nu se știe ce au discutat. Probabil că agentul s-a dat drept cineva care ar vrea să vândă o plantație sau să cumpere droguri. Sau poate că nu s-a ascuns și i-a zis, pur și simplu, cine este. Există o mare probabilitate ca banii, cele zece mii de pesos pe care Humberto le-a retras de la bancă în data de 1 decembrie, să fi ajuns în mâinile agentului Guillomar. Se pare că, în zilele următoare, Humberto a avut o ultimă oportunitate de a fugi, oportunitate de care el nu a profitat.

Spune că, sătulă de insistențele lui, a fost de acord să meargă împreună la stațiunea balneară El Farallón, că inițial pusese drept condiție să facă această călătorie cu autobuzul, și nu cu mașina lui, că și-a schimbat părerea când a văzut că autobuzele erau pline, așa că s-au dus cu mașina, că Humberto a tratat-o cu multă considerație și că nu a încercat să abuzeze de ea. Un fotograf profesionist le-a făcut o poză pe care s-o păstreze. Au petrecut ziua fericiți. Când au revenit la San Pedro de las Corrientes, el deschidea portiera mașinii ca să coboare și ea și tocmai atunci au trecut pe lângă ei frații Conchitei. Ea spune că a avut o clipă de teamă ca nu cumva frații să se certe cu Humberto – nu avea voie să se întâlnească cu bărbați –, însă ei au mers mai departe pe trotuar, n-au întors nici măcar capul, ca și cum n-ar fi văzut nimic. Asta a crezut ea atunci, dar când a ajuns acasă, ei o așteptau furioși. Au dojenit-o cu asprime și i-au interzis să se mai vadă cu „fiul Baladroanei".

— Dacă acest om se mai apropie de tine, va muri, a spus unul dintre ei.

După aceea, Cochita a văzut că cei doi frați își scot pistoalele pe care le țineau într-un sertar, ca să le ungă.

În data de 7 decembrie a sosit la Pedrones agentul Pacheco. Acesta s-a întâlnit cu agentul Guillomar și i-a înmânat dispozițiile privitoare la arestare, pe care le adusese de la sediul central.

Spune că, în dimineața zilei de 8 decembrie – ziua ei onomastică –, a sunat la ușă un bărbat necunoscut – din descriere, s-a dedus că este vorba despre Ticho –, cu un pachet ambalat în hârtie pentru cadouri, pe care îl trimitea Humberto Paredes. Conchita a refuzat să-l primească. Se hotărâse să nu-l mai vadă pe Humberto, fiindcă frații ei nu-i dădeau voie. Agenții Guillomar și Pacheco au fost pe punctul de a-l aresta pe Humberto Paredes la ora șapte seara, când ieșea din birtul El Galeón, însoțit de mai mulți *mariachis.* N-au făcut-o de teamă că însoțitorii ar putea să fie prietenii celui inculpat și ar opune rezistență. Au decis să mai aștepte o vreme și să urmărească de departe grupul care urca acum coasta pe strada Santuario.

Spune că, atunci când i-a auzit pe *mariachis* cântând „Ingrata", a fost cuprinsă de o neliniște foarte mare. A înțeles că acel cântec era pentru ea și că îi era dedicat de Humberto. Ar fi vrut să-i spună lui Humberto să plece, că frații ei sunt acasă și că s-au înarmat. Însă nu putea să iasă în stradă, pentru că avea persoane venite în vizită să o felicite de ziua sa și trebuia să se ocupe de musafiri. Spune că au fost mai multe cântecele interpretate de *mariachis* – printre ele, și „Perfidie" – și că persoanele care se aflau la ea acasă o întrebau, cu ironie:

— Conchita, oare pentru cine o fi serenada asta?

Spune că i-a văzut pe frații ei plecând din salon și coborând în curte. Că la scurt timp după ultimul cântec al *mariachis*-ilor s-a dus la fereastră și că a reușit să-i vadă mergând în jos pe pantă, fără Humberto, că a auzit atunci că sună cineva la ușă, că nu s-a mai putut stăpâni și a hotărât să se ducă să vadă

ce se întâmplă. Cobora scările când a auzit că se trage. (Se pare că frații Zamora erau ascunși pe după niște ghivece de flori. Au deschis ușa trăgând de un cordon și au apăsat pe trăgaci ochind în cel care se afla în prag. Acesta era Humberto.)

Agenții Guillomar și Pacheco l-au urmărit de la distanță pe cel pe care voiau să-l înhațe, când acesta a coborât coasta și când a străbătut strada Allende. Când l-au văzut intrând în México Lindo, l-au avertizat pe polițistul Segoviano, care aștepta la colț.

Capitolul VIII

SEARA CU GHINION

1

Una dintre femei părăsește cabaretul și se duce să o anunțe pe mamă. După primul moment, scena pare a fi mai degrabă un tablou pictat. Toți se uită fascinați la cadavru. Nu se mișcă decât cei care își caută un loc ca să vadă mai bine. Liniște deplină.

Deodată se aude un fluier. Este polițistul Segoviano, care își face anunțată prezența încă de la colț. Transa se destramă imediat. Contemplării fascinate și respectuoase a morții îi ia locul panica. Fluierul amintește clientelei că există poliție, ceea ce îi face pe toți să se năpustească pe ușă – nimeni nu vrea să apară pe lista martorilor care au văzut ce s-a petrecut în grota viciului –, să se înghesuie, să tragă de canatul ușii, să doboare glasvandul, să iasă în stradă și să se împrăștie. Cei mai circumspecți dintre ei merg fără a întoarce privirea până în Piața Armelor. Când tumultul se domolește, iar polițistul Segoviano pătrunde în local, nu mai găsește acolo decât cadavrul, femeile și chelnerii. Mai fluieră o dată și spune:

— Rămâneți pe loc. Închideți ușile.

Ceea ce urmează este ceva între tristețe și plictiseală: în timp ce este așteptată sosirea medicului legist și a procurorului, mama, care se afla în camera sa făcându-și însemnări în caiet, intră în cabaret ca să vadă despre ce este vorba – fusese anunțată că s-a întâmplat ceva îngrozitor, dar nu s-a încumetat nimeni să-i spună ce – și, când și-a văzut fiul mort întins pe jos, a început să scoată strigăte ciudate, nearticulate, guturale, cum nimeni nu mai auzise înainte și nici nu mai avea să audă vreodată. Nu s-a apropiat de cadavru, nu l-a luat în brațe, nici nu s-a uitat la el plângând, după cum am putea bănui, ci a mers cu spatele, s-a așezat pe marginea unui scaun și, cu mâinile pe genunchi, a închis ochii și a început să urle.

Agentul de la Ministerul Public pune întrebările necesare pentru încheierea procesului-verbal: „Unde erați când s-au auzit focurile trase?”, „N-am auzit trăgându-se”. „Atunci cum v-ați dat seama că se întâmplă ceva ciudat?”, „Am văzut un mort întins pe jos” etc.

Medicul sosește cu întârziere, purtând pălărie și fular – are guturai –, își pune geanta pe podea și ia pulsul cadavrului. Apoi se duce să dea un telefon și cere o ambulanță, pune telefonul în furcă, își ia geanta și pleacă acasă.

Femeile aprind lumânări și le rânduiesc în jurul lui Humberto. Îi acoperă fața – e întins pe spate – cu un batic din mătase albastră. Sosesc și

ambulanțierii cu targa, pun cadavrul pe ea – răsturnând două lumânări – și ies ducând-o cu ei. Pe stradă e lume multă, cu toate că e ora unsprezece și jumătate noaptea. Agentul de la Ministerul Public continuă să interogheze: „Iar dumneavoastră ce ați observat?”

2

Humberto Paredes a fost privegheat în absență. În timp ce cadavrul lui se afla la Hospital Civil, pe o targă, așteptând să fie autopsiat, femeile, plânse și îmbrăcate în negru, s-au adunat în sufragerie, au pus masa într-un colț, au aprins lumânări, au îngenuncheat și s-au rugat numărând mătănii, îndrumate de Calavera, care în tinerețe fusese credincioasă. Arcángela nu a participat la priveghi. Și-a petrecut noaptea în liniște, singură și buimacă de somn în camera ei, pe întuneric, datorită unui decoct din frunze de lăptucă pe care Calavera i l-a dat ca să-l bea. Căpitanul Bedoya, pe care Serafina îl prevenise la telefon asupra celor întâmplate, a ajuns la San Pedro de las Corrientes cu ultimul autobuz de pe linia Săgeata Roșie, a intrat în sufragerie la jumătatea unui „Tatăl nostru”, și-a scos șapca, a pus doar un genunchi jos și și-a făcut semnul crucii, un lucru rar pentru el, pentru că era ateu. După câteva clipe, când și-a dat seama că mortul nu se află în încăpere, s-a așezat pe un scaun.

A doua zi dimineața, la ora zece, însoțită de căpitanul Bedoya și de avocatul Rendón, Serafina a solicitat la Președinția Municipală permisiunea să ridice cadavrul nepotului ei de la Hospital Civil. Președintele municipal, care era prieten cu ea, a fost cel care i-a dat știrea: primiseră ordinul să închidă México Lindo. Inițial, Serafina s-a panicat, însă căpitanul Bedoya și avocatul Rendón au convins-o că nu putea să fie adevărat ceea ce-i spusese președintele municipal. Asta ar însemna violarea constituției statului.

Pe la patru după-amiaza, când angajații de la pompe funebre scoteau din casă sicriul, a sosit grefierul cu notificarea: Arcángelei i se retrăgea pe termen nedeterminat licența de operare la México Lindo, deoarece în local nu erau respectate dispozițiile Regulamentului de Salubritate al statului Mezcala – fereastra de la toaleta bărbaților avea o lățime de optzeci de centimetri, în loc de un metru și douăzeci de centimetri, după cum prevede legea. Proprietarei i se acordă un termen de douăzeci și patru de ore pentru a evacua localul.

Când Arcángela a semnat în josul paginii că a luat cunoștință de conținutul documentului, nu și-a dat seama ce face, fiindcă durerea îi tulburase mintea. Avocatul Rendón a fost informat de Serafina în legătură cu această întâmplare, iar el a promis că se duce să caute sprijin. În timpul procesiunii de înmormântare, carul mortuar s-a blocat. Părintele Grajales, capelanul cimitirului, a refuzat să spună rugăciunile obișnuite în asemenea împrejurări, considerând că mortul trăise în păcat și că decedase fără să fi dat semne de căință sinceră. Când au fost aruncate primele lopeți de pământ în groapă, Arcángela a leșinat.

3

Pe la șase seara, când cei care participaseră la înmormântare s-au întors de la cimitir, l-au găsit în México Lindo pe avocatul Rendón, care le-a spus că niciun judecător din oraș n-a vrut să le acorde sprijin. Când au intrat în México Lindo, și-au dat seama că judecătorul Torres își improvizase un birou în cabaret. Cu el mai erau un notar public și doi dactilografi. Judecătorul le-a separat pe surorile Baladro de angajatele lor, acestora din urmă le-a zis să intre în cabaret, să ia loc pe scaunele care, la ordinul lui, fuseseră puse într-un colț cu acest scop, și să-și aștepte acolo rândul de a trece în cealaltă extremitate a salonului, unde se află el, notarul public și dactilografii. Judecătorul punea întrebările cu o voce coborâtă și îi cerea fiecărei femei să răspundă tot așa, încet, ca să nu le influențeze pe celelalte, nici să le dea răgaz să-și pregătească răspunsul. Odată ce o femeie termina de răspuns la întrebările judecătorului, părăsea cabaretul.

Întrebările pe care judecătorul le-a pus fiecăreia dintre ele au fost: de cât timp practicau prostituția, de când lucrau pentru surorile Baladro, dacă au fost maltratate și dacă desfășurau de bună voie acea activitate.

Cele douăzeci și șase de femei interogate au răspuns că nu fuseseră maltratate și că exercită prostituția nesilite de nimeni. Interogatoriul s-a desfășurat în condiții favorabile pentru ca femeile să spună adevărul. Interesul pentru acest interogatoriu constă în faptul că, după paisprezece luni, mai multe dintre aceste femei au declarat exact contrariul.

Documentul original al acestui interogatoriu se află în arhiva judecătoriei din San Pedro de las Corrientes.

(În documentele referitoare la moartea lui Humberto Paredes Baladro apar trei iregularități: procesul-verbal întocmit de reprezentantul Ministerului Public dă de înțeles că mortul a decedat în urma unor focuri trase în interiorul casei de pe strada México Lindo, în ciuda faptului că niciunul dintre cei care erau acolo nu a auzit împușcături; fraților Zamora nu li s-a intentat proces; agenții Guillomar și Pacheco au recunoscut că au coborât pe strada în pantă urmărindu-l pe individul pentru care aveau ordin de arestare, dar nu au spus că și-au dat seama că este pe moarte. Nu există niciun document din care să rezulte că autoritățile au găsit, în México Lindo sau în casa de pe strada Los Bridones, dovezi că Humberto Paredes Baladro era implicat în traficul de droguri.)

4

În acea noapte, în sufragerie, Serafina a stat de vorbă cu căpitanul Bedoya despre ce trebuia făcut a doua zi, când părăseau casa. Se pare că Arcángela nu a luat parte la această discuție.

Căpitanul Bedoya susține că, din cauză că toate casele celor două surori erau închise, a sfătuit-o pe Serafina să le concedieze pe angajate și să se

dedice unei alte activități.

Bedoya spune că Serafina a refuzat să-i urmeze sfatul din două motive. Primul este că judecătorul era de față și că, mai mult ca sigur, ar fi obligat-o să plătească despăgubiri fiecăreia dintre femeile concediate. Al doilea motiv este că avocatul Rendón era de părere că închiderea casei México Lindo nu avea justificare și că nu putea rămâne definitivă. Avocatul Rendón urma să facă demersuri pentru revocarea ordinului și i-a promis Serafinei că peste două luni, cel mult trei, ea și soră-sa aveau să-și poată redeschide afacerea.

După ce au eliminat ideea de a le concedia pe femei, Serafina și căpitanul au discutat despre unde să le ducă până México Lindo va reîncepe să funcționeze. Au studiat mai multe posibilități, de la aceea de a se caza cu douăzeci și șase de femei într-un hotel, care a fost exclusă din cauza cheltuielilor, la repartizarea femeilor în mai multe bordeluri din regiune, alternativă respinsă de Serafina, din cauza riscului ca proxeneții găzduitori să refuze apoi să restituie marfa. Soluția pe care au adoptat-o a fost una ilegală, dar foarte simplă: să plece dintr-un bordel închis și să intre într-un alt bordel închis. Prin urmare, au hotărât să le ducă pe femei la Casino del Danzón, o casă cu tot confortul, cincisprezece camere, unde puteau să stea două sau trei luni fără să le vadă careva. Nu era nevoie să rupă sigiliile puse pe uși, pentru că se putea intra în casă sărind pe terasa de alături, care era a doamnei Aurora Benavides, o femeie cu suflet mare, care nu le putea refuza o favoare surorilor Baladro.

5

Aurora Bautista spune că Serafina le-a adunat pe toate în sufragerie și le-a spus:

— Plecăm în noaptea asta. Luați doar ce aveți pe voi, lăsați toate celelalte lucruri în camere, pentru că o să revenim aici după două luni.

În ciuda insistențelor, nu a vrut să le spună unde le va duce.

Căpitanul Bedoya spune că Scară a fost cel cu ideea ca el, Bedoya, să se așeze pe locul de la fereastra mașinii, îmbrăcat în uniformă și cu șapca pe cap, cu gândul că cele trei stele de pe umăr ar insufla respect în cazul în care i-ar opri vreun agent de la poliția rutieră, părându-i-se ciudat să vadă pe șosea, în zorii zilei, un șir de cinci mașini pline cu femei, care stau grămadă.

Aurora Bautista spune că ea era deja în mașină, lângă Scară, ieșise din México Lindo, când a apărut căpitanul, venind din casă, a deschis portiera mașinii și s-a așezat peste ea.

Căpitanul Bedoya mai spune că a fost o călătorie incomodă, dar fără complicații. În schimb, când au ajuns la Concepción de Ruiz și pe strada Independencia, au sunat la numărul 83 aproape o oră, ca să o trezească pe doamna Benavides și să le deschidă ușa.

Aurora Bautista spune că a văzut când Serafina i-a dat căpitanului Bedoya banii pe care i-a scos din geantă și când căpitanul Bedoya i-a împărțit între șoferi, spunându-le:

— Trebuie să uitați tot ce-ați văzut în noaptea asta, iar dacă vă aduceți aminte, atunci amintiți-vă și de ăsta – și a pus mâna pe pistolul care atârna de centura lui.

Căpitanul spune că unul dintre momentele cele mai periculoase din viața lui a fost când a trebuit să sară de pe o terasă pe cealaltă, ținând-o de mână pe Arcángela, care refuza să o facă singură. A fost cât pe ce să cadă amândoi.

Aurora Bautista spune că în momentul în care au sosit la Casino del Danzón, lumina electrică era întreruptă, nu aveau lumânări și nu aduseseră nimic de mâncare. S-au culcat pe întuneric și au dormit câte două femei în fiecare cameră. Dimineața următoare, Ticho a sărit pe terasă și s-a dus la piață. Au luat o gustare pe la două după-amiază.

6

În acea zi, 10 decembrie 1962, doamna Aurora Benavides și doamna Serafina Baladro au încheiat o înțelegere verbală, potrivit căreia, prima consimte ca Eustiquio Natera (Ticho) să facă o spărtură în zidul dintre holul casei doamnei Benavides și sufrageria surorilor Baladro, cu scopul ca persoanele care locuiau în casa de la numărul 85 de pe strada Independencia să poată intra și ieși pe ușa de la numărul 83, fără să mai fie nevoie să sară pe terase. Drept compensație pentru această favoare, doamna Baladro se angajează să-i dea doamnei Benavides suma de două sute de pesos în primele zile ale fiecărei luni.

În aceeași zi s-a mai făcut un acord, prin care doamna Benavides consimte ca numitul Eustiquio Natera să conecteze un cablu la instalația electrică a ei, ca să aibă curent și casa de alături. Pentru douăzeci de pesos pe lună.

Ambele aranjamente au fost respectate de către ambele părți timp de treisprezece luni, câte au trecut de la încheierea lor și până în ziua în care căpitanul Teódulo Cueto a descoperit cadavrele din curte.

Capitolul IX

VIAȚA SECRETĂ

1

În Concepción de Ruiz, clădirile importante se află în jurul Pieței Armelor: Palatul Municipal, judecătoria, Inspectoratul de Poliție și hotelul Gómez. În Piață, cresc treizeci și opt de dafini, considerați de multă lume drept cea mai frumoasă caracteristică a orașului – bisericile, recunosc toți, nu valorează mare lucru. De cinci ori pe an, un grădinar tunde dafinii până reușește să le dea o formă de cilindru perfect, imitând astfel copacii din Grădina Constituției, din Cuévano, care este capitala statului.

Concepción de Ruiz este un oraș mic: are patruzeci și două de cvartale. Pornind din centru, nu poți să mergi mai mult de patru cvartale în nicio direcție, fără să ajungi la gunoiște. Potrivit direcției de la societatea de telefoane, în Concepción de Ruiz sunt douăzeci și opt de abonați, dintre care unsprezece au numele de familie Gómez.

Dacă cineva se oprește pe o stradă orientată spre est sau spre sud, vede în perspectivă ziduri de chirpici, strada nepietruită și, la orizont, lanurile de lucernă. În schimb, dacă privește spre apus sau spre miază-noapte, vede cum deasupra acoperișurilor plane se decupează profilul albăstrui al munților Güemes. Drumețul observă că toate porțile sunt la fel, din *mezquite*[29], iar ferestrele toate, diferite, din fier. Acestea sunt opera unui fierar local, care se mândrește că n-a repetat niciodată un model.

În afară de ferestre și de dafini, nu mai există nimic prin care acest oraș să iasă în evidență, un loc unde nu se fac nici măcar fructe la cuptor, acoperite cu zahăr. Cele care se vând sunt aduse din Murangato.

Aici există doar patru clădiri cu etaj: Palatul Municipal, hotelul Gómez, Casino del Danzón și casa doamnei Benavides. Primele două au fost construite în același timp și inaugurate în 1910, când a fost sărbătorit centenarul independenței. Au trecut cincizeci de ani fără ca vreun locuitor al orașului Concepción de Ruiz să simtă nevoia unui etaj în plus la casă, până ce au venit surorile Baladro și au construit Casino del Danzón. Când lucrările ajunseseră la jumătate, doamna Benavides s-a hotărât să adauge un etaj la casa ei, dar nu pentru că ar mai fi avut nevoie de camere – era văduvă și locuia singură –, ci pentru că nu era de acord să aibă cineva din același cvartal o casă mai înaltă decât a ei.

Strada Independenței este a doua, pornind de la râu. La răscrucea din apropiere de Casino del Danzón, se află o moară de porumb și o măcelărie.

Ceva mai aproape, de cealaltă parte a străzii, e o prăvălioară. Proprietarii acestor trei afaceri știau că femeile s-au întors și că trăiau în casa închisă. Niciunul dintre ei nu a anunțat poliția.

2

Semne de viață în Casino del Danzón care au fost observate de către vecini între 10 decembrie 1962 și jumătatea lui ianuarie 1964:

O femeie care locuiește în casa de alături spune că a auzit deseori în curte glasuri și zgomot de persoane care spală rufe, iar o dată a auzit mai multe femei cântând „Paloma Currucucú".

Un băiat spune că, într-o după-amiază, a vrut să sară gardul casei pe care o știa pustie, cu scopul de a culege fructe dintr-un *aguacate*. Era deja sus pe gard când a văzut două femei stând aplecate, care i-o luaseră înainte.

Un angajat al Companiei de Lumină și Electricitate spune că, de câte ori trecea noaptea pe strada Independenței, se minuna când vedea lumină la ferestrele sufrageriei – singurele care dau înspre stradă –, dat fiind faptul că el fusese cel însărcinat să întrerupă curentul în ziua când autoritățile au închis acea casă.

Proprietarul morii de la colț spune că femeia căreia i se zice Calavera obișnuia să vină zilnic la el și să ceară să i se macine șase, uneori șapte kilograme de porumb.

O femeie care locuiește în casa de vizavi spune că uneori, dimineața, când mătura trotuarul, vedea ieșind din casa doamnei Benavides trei femei cu coșnițe, care se îndreptau spre piață. Știe că niciuna dintre cele trei nu era doamna Benavides, pe care o cunoaște foarte bine.

Aceeași martoră spune că se tot mira văzând că un militar o vizita adesea pe doamna Benavides, știind că ea este o doamnă rezervată și membră a organizației *Vela Perpetua*[30].

Pedro Talavera, comerciant, spune că s-a întâlnit la un moment dat, în bodega fraților Barajas, cu individul numit Ticho, care lucrase cândva ca supraveghetor la Casino del Danzón. Spune că l-a întrebat: „Și cu ce te ocupi acum, prietene?", iar celălalt i-a răspuns „Am niște puicuțe", după care a luat în cârcă un sac de optzeci de kilograme și a plecat. Înainte de a sosi la ușa bodegii, din sac au căzut mai multe boabe de fasole, ceea ce nu este o mâncare pentru puicuțe.

Un agent voiajor spune că la terminalul de autobuze s-a întâlnit cu trei femei pe care le cunoscuse în México Lindo și despre care știa că sunt prostituate. Le-a întrebat unde lucrează, cu intenția de a le vizita, iar ele i-au răspuns că renunțaseră la viața aia și că lucrau acum ca muncitoare, dar n-au știut să-i spună la ce fabrică, ceea ce l-a mirat.

(Urmează multe alte mărturii, din care reiese că, până în septembrie, lucrătoarele surorilor Baladro ieșeau rareori pe stradă, în grupuri de două sau de trei. Niciuna dintre mărturii nu menționează să fi auzit fonograful

funcționând, nici nu se știe de vreun bărbat care să fi fost prezent – în perioada care ne interesează – la Casino del Danzón în calitate de client.)

3

Calavera declară:

După ce ne-am întors la Concepción de Ruiz, în primele zile pe care le-am petrecut acolo, doamna Arcángela n-a ridicat capul de pe pernă. Își petrecea zilele și nopțile stând culcată în pat, uitându-se în tavan, fără să aprindă lumina în cameră. Nu dormea, dar nici trează nu era. N-a vorbit cu nimeni, nici nu a mâncat. Bea doar ceaiurile pe care i le făceam eu. Doamna Serafina se ocupa de toate. Ea îmi dădea bani, eu mă duceam la piață și ei îi dădeam socoteală.

Așa s-au scurs aproape două săptămâni. Atunci, într-o dimineață, am coborât în bucătărie să aprind focul și am auzit un zgomot. Doamna Arcángela mi-o luase înainte, am dat de ea lângă sobiță, cocea niște ardei. S-a uitat la mine și mi-a zis:

— Mi-e foame.

Totul s-a schimbat din momentul acela. A întrebat cât se cheltuiește și a vrut să vadă socotelile.

— Irosiți banii, a zis ea.

I s-a năzărit să facă economie la cheltuieli. Într-una dintre zile, i s-a părut aiurea că eu cumpăr nopali.

— Dacă pe deal sunt atâția, pe degeaba, de ce să-i cumperi de la piață, unde costă bani? Ia cu tine trei femei, care oricum nu au nimic de făcut, și pune-le să taie nopali până umpleți căldările. Să le aducă pline ochi.

I-a cășunat pe fete, pentru că nu lucrau.

— Uită-te la ele, mi-a zis la un moment dat, când a văzut câteva dintre ele spălând. Parcă ar fi niște păsări de-abia ieșite din găoace. Nu fac altceva decât să deschidă gura, așteptând să li se dea să mănânce.

În fiecare seară, își nota în caietul ei ce mânca fiecare dintre fete.

(Registrul Arcángelei era un caiet de format italienesc, din mucava, care se poate cumpăra de la orice papetărie. Conținutul lui este datat: din iunie 1962 până în septembrie 1963. Arcángela are un scris dezordonat, dar lizibil, și folosește cerneală verde. Pe primele pagini apar cheltuielile săptămânale cu lucrătoarele: în prima coloană, numele; în următoarele două, „intrările", adică ceea ce fiecare femeie câștiga drept comision în cabaret și pentru treaba din cameră; în următoarele patru, „debitul": rețineri pentru cazare, mâncare, rochii și bani încasați de angajate. Iar în ultimele coloane, apar soldurile săptămânale, care, dacă erau negative, produceau o dobândă de trei la sută pe lună. În lunile în care femeile au locuit în Casino del Danzón închis, fără niciun fel de venituri, au acumulat datorii enorme, care au ajuns la jumătate de milion de pesos. Până la jumătatea lui septembrie, când a pierdut speranța de a

mai recupera ceva, Arcángela a ținut o socoteală strictă cu tot ceea ce îi datorau angajatele.)

În februarie, a continuat Calavera, doamna Arcángela a spus că nu mai poate întreține atâtea puturoase și a luat hotărârea să cesioneze unsprezece fete lui don Sirenio Pantoja, care avea afacerea în Jaloste și care îi spusese doamnei cu ceva timp în urmă că el ar dori să cumpere femeile pe care ar vrea ea să le vândă. Iar doamna, ca să vă zic adevărul, i-a vândut lui don Sirenio tot ce avea mai rău, adică pe cele mai urâte și pe cele mai rebele. După plecarea lor, am fost mai liniștite. Se zvonește că don Sirenio i-a dat doamnei unsprezece mii de pesos.

4

Ca reprezentant al surorilor Baladro, avocatul Rendón a inițiat următoarele acțiuni legale: trei reclamații succesive la adresa funcționarilor publici, cu scopul de a demonstra că închiderea cabaretului México Lindo fusese anticonstituțională, nedreaptă și lipsită de temei. Însă cele trei plângeri au dat greș, pentru că judecătorul care le-a examinat le-a declarat la rândul său ca fiind lipsite de temei. Atunci, avocatul Rendón a cerut tribunalului să stabilească amenda pe care trebuie să o plătească doamnele pe care le reprezintă, pentru a putea redeschide México Lindo. Însă tribunalul a tot amânat să delibereze, încât această istorie avea să se termine înainte de a se afla decizia luată. Văzând că timpul trece în van, avocatul Rendón a solicitat, în numele surorilor Baladro, licența pentru deschiderea unei alte afaceri, care să nu fie México Lindo. Dar i-a fost refuzată cererea, pentru că depindea de achitarea amenzii pe care solicitantele urmau să o plătească pentru México Lindo. Altfel spus, nu puteau să pună pe picioare o altă afacere, din cauză că nu plătiseră amenda, iar amenda nu putea fi plătită, pentru că nu se știa la cât anume se ridică. Judecătorul a refuzat să accepte propunerea de a se plăti cauțiune sau o garanție. În cele din urmă, avocatul Rendón a întocmit un document adresat guvernatorului statului Mezcala și semnat de către surorile Baladro, plin de formule respectuoase, prin care solicitau licență pentru a deschide un club de noapte, „în orașul din statul Mezcala indicat de către dumneavoastră”. Hârtia a fost plimbată încetișor de la un birou la altul, până când, după mai multe luni de zile, s-a întors în mâinile avocatului Rendón, cu o apostilă scrisă de mână, care spunea: „să se refuze orice solicitare care vine din partea celor care semnează.” Și urma semnătura avocatului Sanabria, bărbatul care a dansat cu Scară, secretarul personal al guvernatorului.

Demersurile legale pe care surorile Baladro le-au făcut în statul Plan de Abajo au avut mai mult succes. În luna martie din anul 1963, au eliberat casa din strada Molino și au vândut-o apoi unui curelar, care a convertit-o în atelier. Căpitanul Bedoya a reușit să le convingă pe cele două surori ca banii pe care i-au primit din această tranzacție să-i investească într-o fermă.

5

Mă numesc Radomiro Reyna Razo și sunt de fel din Concepción de Ruiz. Eu sunt cel care le-a vândut surorilor Baladro ferma Los Ángeles. Trebuie să vă previn însă că, atunci când am semnat actul de vânzare-cumpărare, n-am știu cine sunt ele, nici cu ce se îndeletniceau și nu m-am gândit niciodată la ce aveau să folosească pământul pe care li l-am vândut.

Totul s-a întâmplat în felul următor: eu trebuia să plătesc o datorie și nu aveam cu ce, de aceea am hotărât să vând o parte din proprietățile mele. Am vorbit cu mai multe persoane despre intenția mea și, într-o seară, în restaurantul hotelului Gómez, s-a apropiat de mine căpitanul Bedoya, pe care eu îl cunoșteam doar din vedere, și mi-a zis:

— Ce comision îmi dai, dacă îți găsesc cumpărător pentru pământul pe care vrei să-l vinzi?

Eu i-am făcut o propunere, pe care el a acceptat-o, iar după două zile, au venit la mine acasă, într-un taxi, doamnele Baladro.

Nu mi-aș fi putut închipui vreodată că ele sunt patroane de bordel. Ba dimpotrivă, când le-am văzut cât de serioase sunt, le-am invitat în salon și le-am prezentat soției. Erau îmbrăcate în negru. Cea mai mare dintre ele, care avea și mai multă autoritate, purta o pelerină, de parcă urma să-ți petreacă toată după-amiază la biserică. Avea grijă de soră-sa, ca și când asta ar fi fost o domnișorică. Atunci când cea mai tânără și-a pus picioarele unul peste altul, cea mai mare dintre ele i-a spus:

— Serafina, acoperă-te!

Cealaltă a tras de rochie până ce și-a acoperit genunchii.

Soției mele i-au făcut o impresie atât de bună, încât le-a oferit vermut cu fursecuri, iar ele l-au băut civilizat, fără să scoată vreun cuvânt urât sau să se îmbete. Apoi m-am oferit să le arăt terenul, iar soția mea a mers cu noi. Cine ar fi putut să-mi spună că eu și soția mea mergem în aceeași mașină cu două proxenete?

În ziua în care am semnat actele de vânzare-cumpărare, ele au venit la notariat cu o pungă de hârtie, cu pete de grăsime pe ea, din care au scos o sută cincizeci de mii de pesos în bancnote de cinci sute, pe care mi i-au înmânat. Căpitanul Bedoya, care era de față, mi-a făcut semn să nu-i dau comisionul în prezența doamnelor. Am ieșit în stradă cu un pretext oarecare și atunci l-am plătit.

După ce am semnat, iar ele și căpitanul au plecat, notarul, pe care îl cunoșteam, mi-a zis ce fel de femei sunt. Era însă prea târziu, semnaserăm deja, eu aveam banii în mână și eram foarte grăbit.

6

Eulalia Baladro de Pinto declară:

Teófilo tocmai pierduse tot ceea ce aveam; era a treia oară când ni se întâmpla așa ceva. Când a sosit scrisoarea de la surorile mele, funcționarii publici puneau sechestru pe mobilierul din salon. Scrisoarea suna astfel:

> Dragă Eulalia,
>
> Dat fiind faptul că afacerea din care trăim de atâția ani devine cu fiecare zi tot mai dificilă, ne-am hotărât să ne ocupăm cu agricultura. Vrem ca Teófilo, care știe multe despre ferme, să o administreze pe a noastră etc.

Scrisoarea fusese scrisă de Arcángela, dar era semnată de amândouă. Teófilo și cu mine am văzut în ea o rază de speranță și a doua zi ne-am făcut bagajul și ne-am dus la Concepción de Ruiz. (Spune că, potrivit recomandărilor primite de la surori, s-au cazat la hotelul Gómez. Susține că în cele șapte luni care au urmat, luni cu întâlniri și discuții frecvente, nici ea, nici bărbatul său nu și-au dat seama că surorile ei locuiesc la Casino del Danzón. Chiar în după-amiaza zilei în care au sosit la Concepción de Ruiz, s-au dus să vadă ferma împreună cu cele două surori Baladro, cu mașina lui Scară.)

— Pe acest petic de pământ, i-a zis Arcángela lui Teófilo, vreau să semeni flori, ca să le pun pe mormântul lui Beto de Ziua Morților.

Era începutul anotimpului ploios, iar porumbul începuse să răsară, spune Eulalia, însă locul mi s-a părut că este în pustietate. (Descrie casa fermei, hambarul aflat în ruine, acoperișul șubred, și spune că s-a simțit cuprinsă de melancolie când s-a uitat în jur și a înțeles că ochii nu o ajută să vadă vreo altă casă locuită.)

Teófilo – spune Eulalia – a făcut o listă cu tot ce trebuia ca ferma să fie productivă și un buget care să acopere cheltuielile. Surorilor mele li s-a părut foarte bun proiectul, dar foarte mare bugetul. I-au dat bărbatului meu mai puțin de jumătate din banii care erau necesari, și pe aceia cu țârâita, așa că a reușit să repare casa, dar n-au mai fost de ajuns ca să o conecteze la rețeaua de canalizare și de electricitate. A putut să repare hambarul, dar n-a avut bani ca să cumpere vaci, a putut semăna porumbul, dar nu și lucerna. În schimbul lucrurilor care ne lipseau, ne-au dat ceva de care nu aveam nevoie.

Într-o dimineață, surorile mele au venit la fermă cu un pachet lung, ambalat în ziare. Arcángela l-a pus pe masă și i-a zis lui Teófilo să-l desfacă. Era o carabină.

— Ți-o dau, i-a spus ea lui Teófilo, ca să tragi cu ea în cel care s-ar încumeta să ia vacile.

Nu aveam vaci pe atunci, și nici după aceea nu am avut niciuna.

7

În data de 14 iulie, surorile Baladro au petrecut o zi la țară, la ferma Los

Ángeles. Au invitat un preot care a binecuvântat pământul pe care ele îl cumpăraseră de curând și l-au rebotezat: ferma se numise înainte El Pitayo. Lista cu bărbații care au participat la această petrecere reflectă schimbările din statutul surorilor Baladro. În loc de deputați locali, președinți de municipii, lideri ai sindicatului muncitorilor și directori de bancă, au fost prezenți căpitanul Bedoya și un adjunct al lui, pe nume Neînfricatul Nicolás, Scară, Ticho și Teófilo Pinto. Au participat, de asemenea, cincisprezece femei. În timp ce așteptau venirea preotului care avea să binecuvânteze terenul, bărbații și femeile au format două echipe mixte și au jucat fotbal, cu o minge pe care Scară o avea în portbagajul mașinii.

După plecarea preotului – trebuia să oficieze un botez –, participanții au destupat sticlele și au toastat, au luat masa de prânz cu întârziere, au mâncat carne gătită de Calavera și orez făcut de Eulalia, femeile au cântat, iar Scară le-a acompaniat la chitară. Nu a plouat.

Trei zile după aceea a murit Blanca.

Capitolul X

POVESTEA BLANCĂI

1

(Blanca N.: Ticomán, 1936 – Concepción de Ruiz, 1963.)

În Ticomán, nisipul este alb și atât de fin, încât picioarele ți se afundă când calci pe el. Plaja este lată. În apropiere curge un râu cu albia plină de pietriș și care se varsă în mare. În albia acestui râu, cei care locuiesc în zonă au săpat – din vremuri imemoriale – puțuri pentru anotimpurile cu secetă. Lumea din Ticomán trăiește departe de mare și cu spatele la ea. Bărbații cultivă cu porumb pământul de la poalele dealului, iar femeile hrănesc porcii din cotețe. Nimeni nu știe să înoate, nimeni nu se încumetă să intre în apa mării, și nimeni nu așteaptă nimic de la ea. Singurul lucru profitabil de la mare este lemnul: oamenii așteaptă ca râul să vină învolburat și să-l ducă în mare și ca tot marea să-l arunce pe plajă.

În marea ignorată se văd, în depărtare, două stânci mari și albe, iar ceva mai încolo, vapoare care trec și trec, fără a ajunge vreodată la Ticomán.

Familiile sunt numeroase. Bărbații adulți spun, când se îmbată, că ar vrea să se ducă să muncească în alte părți. Fiii, când cresc, pleacă. Femeile rămân, dar nu toate.

Ne putem imagina că Blanca, pe când era o copilă, a făcut ceea ce fac toate fetele de vârsta ei din Ticomán: s-a dus la plajă urmată de un câine, a adunat lemne de pe malul mării, a scos apă din puț etc., până când la Ticomán a ajuns, în mare taină, cineva care s-a prăvălit într-o după-amiază pe un scaun din papură și a rămas cu privirea ațintită spre mare. A văzut-o trecând pe copila care căra un braț de lemne.

De la plajă, povestea se mută în bâlciul din Ocampo. La această sărbătoare vin mulți credincioși, ca să-și respecte legământul făcut Fecioarei din Ocampo. Unii, ca penitență, coborau ducând bârne în cârcă de la sihăstrie – unde se află izvorul cu ape miraculoase –, alții merg desculți o bucată de drum, călcând peste frunze de nopal, iar femeile traversează, târându-se pe genunchi, atriumul sanctuarului, pavat cu piatră ponce și având o lungime de o sută de metri. Problema este că trebuie să ajungi sângerând în fața imaginii venerate: doar astfel te asiguri că ai fost iertat sau că vei avea parte de miracol.

Mulți vin însă la sărbătoare nu din rațiuni religioase, ci pentru activitatea comercială. În zilele cu iarmaroc, în Ocampo se poate cumpăra și vinde orice: tămâie, lumânări pascale, cruciulițe de argint, slujbe bisericești cu durata de

trei zile, cai, cocoși de luptă, o pereche de boi, o femeie.

La iarmarocul din Ocampo din 1950, Joyita N., femeia care se prăvălea după-amiaza pe scaunul din papură și se uita fix înspre mare, le-a vândut surorilor Arcángela și Serafina Baladro o copilă de paisprezece ani, numită Blanca, pentru trei sute de pesos.

Potrivit spuselor Calaverei, care a fost de față la tranzacție, aceasta a avut loc într-unul dintre șoproanele din Ocampo, unde sunt găzduiți pelerinii. Înainte de a se încheia învoiala, surorile Baladro i-au făcut copilei o inspecție minuțioasă și nu i-au găsit niciun defect, în afară de dinții pătați – așa îi au toți cei din Ticomán, pentru că beau apa pe care o scot din puțurile săpate în albia râului –, ceea ce a fost un motiv de târguială. Doamna Joyita cerea patru sute de pesos.

În aceeași zi s-a întâmplat ceva care, după cum își aduce aminte Calavera, deși au trecut mulți ani de atunci, are toate caracteristicile unui semn de rău augur. S-a întâmplat după cum urmează. În același han în care mâncau surorile Baladro în zilele petrecute în Ocampo, obișnuiau să vină și două fete, surori, ce sosiseră în acea localitate ca însoțitoare ale tatălui lor, care își ținea astfel legământul făcut Fecioarei. Serafina, care pe atunci avea nevoie de femei pentru casa de pe strada Molino, le-a văzut că sunt arătoase și, profitând de un moment în care tatăl lipsea, a intrat în vorbă cu ele. Le-a zis că este patroana unui magazin de pantofi în Pedrones și că are nevoie de vânzătoare. Le-a oferit slujbă, o leafă de două sute de pesos pe lună, casă și masă. Se părea că fetelor, care veneau din Pueblo Viejo, le-a surâs norocul de a trăi în Pedrones și s-au înțeles să se revadă a doua zi. Adică tocmai în ziua în care surorile Baladro au cumpărat-o pe Blanca. După ce au cumpărat-o pe copilă și au dat banii, s-au dus cu ea la han să mănânce. Stăteau toate patru la masă – cea de a patra era Calavera – și mâncau orez, când a apărut bărbatul cu legământul față de Fecioară, însoțit însă nu de cele două fiice ale sale, ci de doi jandarmi, care au dus-o pe Serafina la arest. A stat în închisoarea municipală douăzeci și patru de ore, fiind acuzată de tentativă de corupere de minori. Ca să fie pusă în libertate, Arcángela a trebuit să plătească două sute cincizeci de pesos. Semnul rău, a explicat Calavera, constă în faptul că prima zi petrecută cu Blanca s-a terminat cu prima noapte petrecută la zdup de Serafina.

2

Despre caracterul Blancăi:

A fost îndepărtată de familie prin înșelăciune, vândută și cumpărată, inițiată în prostituție la vârsta de paisprezece ani. Cu toate acestea, totul pare să arate că a fost fericită.

Nu se știe ce anume i-a oferit doamna Joyita Blancăi – sau doamna Joyita mamei, iar mama Blancăi – pentru a o determina să o însoțească cele patru sute de kilometri care separă Ticomán de Ocampo. Este foarte posibil ca ea să

nu-și fi ținut promisiunea. Și, totuși, în momentul înșelăciunii, când surorile Baladro au examinat-o pe Blanca printre paturile mizerabile din șopronul pelerinilor, aceasta, spune Calavera cu admirație, n-a părut nici surprinsă, nici rușinoasă, și a plecat cu cele două surori fără a protesta, când, odată încheiat târgul, Joyita i-a zis: „Du-te cu doamnele.” Nici nu și-a pierdut apetitul când jandarmii au ridicat-o pe Serafina: a fost singura care s-a încumetat să-și mănânce și desertul. Câteva zile mai târziu, când Arcángela i-a explicat în ce constau obligațiile ei – potrivit spuselor Calaverei, acesta este un moment în care multe dintre ele izbucnesc în plâns –, a răspuns fără a se tulbura: „Cum ziceți dumneavoastră, doamnă.” Nimeni nu ține minte ca în anii în care a practicat prostituția să fi existat vreo plângere împotriva ei, însă, în schimb, au fost multe elogii.

A avut mai multe nume. La Registrul de Evidență Antivenerică a statului Mezcala a fost înregistrată ca María de Jesús Gómez, María Elena Lara, Pilar Cardona, Norma Mendoza și, în sfârșit, cu numele pe care l-a păstrat până a murit și cu care este pomenită până astăzi: Blanca Medina.

(Dacă nu și-a mai schimbat numele – Calavera ține să ne atragă atenția –, s-a întâmplat nu pentru că nu i-ar mai fi plăcut să o facă, ci pentru că doctorul Arellano, care era șeful de la Evidență, s-a enervat și i-a spus, supărat foc, că nu mai putea continua cu schimbările.)

Se pare că varietatea de nume ar corespunde diferitelor aspecte ale personalității sale, care, deși era elementară, a fost totodată și multitudinară. După felul în care este descrisă de către cei care au cunoscut-o, marele ei talent și secretul succesului au constat în abilitatea de a lăsa să iasă la iveală, în fața fiecărui bărbat, anumite calități pe care el, fără să-și dea seama, spera să le remarce. Acestui fapt i se datorează contradicțiile care există în relatările făcute de admiratorii ei: pe unul l-a făcut să o aștepte timp de două ore, la tejghea, singur, în vreme ce ea stătea la o masă, tot singură, prefăcându-se că așteaptă „un iubit”, care nu exista și care, bineînțeles, n-avea să apară vreodată. Apoi s-a prefăcut necăjită tare, s-a dus la cel care era la tejghea, l-a condus în camera ei și i s-a dăruit într-un soi de catalepsie erotică, pe care bărbatul a considerat-o ceva formidabil. În schimb altuia, un avocat, i-a rupt cravata când l-a dezbrăcat, l-a împins, aruncându-l astfel în pat, și s-a aruncat asupra lui. Și acest client a fost mulțumit.

Unii spun că știa să asculte cu atenție și în liniște, și că avea răbdare să audă istorisirile care i se povesteau, oricât de lungi ar fi fost. Alții o descriu drept locvace: Libertinul, de exemplu, spune că într-o perioadă de mai multe luni de zile, de fiecare dată când o vizita, ea îi povestea un nou episod dintr-o istorie inventată. Ceea ce l-a uimit de-a binelea pe Libertin este că, în aceeași perioadă, Blanca îi relata o altă istorie, foarte diferită și tot inventată, unui prieten de-ai lui, și el vizitator de-ai Blancăi. În schimb, un inginer de mine, care a fost cu Blanca doar o singură dată, dă asigurări că a avut cu ea o luptă de vreo două ore, în care ea n-a scos niciun cuvințel.

Colegele ei o pomenesc cu admirație și cu afecțiune. Cu toate că ea era cea

care câștiga cele mai multe fise, n-a dat motive de invidie. Recomanda serviciile colegelor mai puțin norocoase și se retrăgea din fața oricui avea un licăr de oportunitate. Nimeni nu-și aduce aminte să se fi tras de păr cu vreo colegă, din gelozie, sau că ar fi fost cărpănoasă vreodată. Le dăruia celorlalte rochiile ei aflate încă în stare bună. Patroanele și Calavera o adorau.

Se știe că singura inhibiție a Blancăi era provocată de dinții pătați, inhibiție care a generat și singurul ei lux. A făcut economii timp de mai mulți ani, iar când a adunat destui bani, s-a dus la un stomatolog faimos din Pedrones, care i-a înlocuit incisivii superiori cu patru dinți de aur. Această noutate i-a schimbat fizionomia Blancăi, dar nu a desfigurat-o. După părerea Libertinului, care a cunoscut-o cu dinții pătați, fără dinți – în zilele în care i-au fost scoși unii ca să-i fie puși ceilalți – și cu dinți de aur, el nu știe să spună cum i-a plăcut mai mult. Sclipirile aurii n-au făcut altceva decât să scoată în evidență frumusețea sa exotică: Blanca era neagră.

3

Povestea pe care Blanca i-a spus-o Libertinului:

Blanca a spus că a ieșit în stradă, s-a dus până în Piața Armelor și s-a așezat pe o bancă. Prin fața ei a trecut un bărbat care ei i s-a părut drăguț, apoi a mai trecut o dată și încă o dată, până ce s-a așezat pe banca de vizavi și s-a uitat la ea. Blanca s-a întors acasă, fără ca bărbatul să îndrăznească să-i vorbească. A doua zi, Blanca a revenit în Piața Armelor, iar bărbatul s-a plimbat prin fața ei, s-a așezat și a fixat-o cu privirea. A treia zi, bărbatul s-a apropiat de ea și i-a spus că este fotbalist și a întrebat-o cine este ea. Ea îi zice că este chelneriță într-un restaurant. El îi spune că vrea să se însoare cu ea. Ea îi răspunde că este imposibil, pentru că are o mamă bolnavă. (?)

Urmează mai multe episoade în care bărbatul, care insistă și o urmărește, este pe punctul de a descoperi adevărata ei ocupație. De exemplu: o invită la un restaurant, unde se mănâncă stridii și unde ea bea mai multe beri, își pierde cunoștința, iar când își revine, o cuprinde neliniștea, pentru că nu știe dacă nu cumva, cât a fost inconștientă, n-a spus: „Na, la dracu’, sunt curvă!” Sau altfel: bărbatul vine cu alți fotbaliști la México Lindo, iar ea trebuie să se ascundă pe sub mese etc.

Povestea se termină în seara în care Libertinul ajunge la cabaret și o găsește pe Blanca tristă, o întreabă care este cauza tristeții ei, iar ea îi spune că fotbalistul a murit. În continuare, descrie, cu lux de amănunte naturaliste, un accident sângeros petrecut pe șosea. Începând din acea seară, Blanca n-a mai pomenit de fotbalist, iar Libertinul n-a mai îndrăznit să întrebe despre defunct.

4

Despre boala ei:

În luna septembrie 1962 – bordelurile din Plan de Abajo au fost închise,

toate femeile locuiesc și lucrează la México Lindo –, Blanca și-a dat seama că este însărcinată. Nu era pentru prima oară. Ca și în alte rânduri, i-a cerut ajutor Calaverei, iar aceasta – potrivit propriei declarații – a preparat o infuzie cu frunze de lemnul-Domnului și virnanț, pe care pacienta a băut-o, caldă: o ceașcă, de trei ori pe zi. Acest remediu, pe care Calavera îl mai preparase de multe ori și care fusese folosit cu excelente rezultate de către majoritatea femeilor care lucrau pentru surorile Baladro, era considerat infailibil pentru a provoca avortul. Blanca a băut infuzia timp de două luni de zile, fără niciun efect; luând în considerare acest lucru, s-a hotărât să-și prezinte situația surorilor Baladro. Serafina a sfătuit-o să accepte să fie operată și i-a spus că medicul avea să fie plătit de ea și de soră-sa.

Doctorul Arellano, a cărui semnătură apărea pe mai multe documente ce se aflau în posesia Arcángelei, a fost de acord să provoace avortul în schimbul documentelor, după ce s-a lăsat rugat și le-a avertizat că operația este periculoasă, fiindcă sarcina era foarte avansată. A operat-o pe Blanca în camera ei, ajutat de Calavera, într-o zi din noiembrie. Succesul a fost parțial, pentru că avortul a fost provocat, dar, în același timp, și o hemoragie abundentă și persistentă, pe care medicul a pus-o pe seama instabilității sangvine de care suferea bolnava, produsă de tratamentul pe bază de lemnul-Domnului și de virnanț. Pentru a stopa hemoragia, a trebuit să-i facă opt injecții cu vitamina K. La orele unsprezece noaptea, hemoragia s-a oprit și au crezut cu toții că Blanca este salvată. Doctorul a plecat acasă la el, după ce Arcángela i-a predat documentele. Serafina și Arcángela s-au dus să se ocupe de cabaret, iar Calavera, de camere. Bolnava a rămas singură, dormind. A doua zi, când Calavera a intrat în încăpere cu un pahar de suc de portocale, a observat că trăsăturile feței Blancăi erau asimetrice. După ce a fost examinată, a reieșit că Blanca este paralizată pe partea stângă.

Doctorul Arellano a refuzat s-o mai vadă pe bolnavă și, de aceea, Serafina, împotriva voinței Arcángelei, care se temea de cheltuieli și de complicații, l-a chemat pe doctorul Abdulio Meneses, care a consultat-o pe Blanca și, după ce a pus mai multe întrebări tâmpe despre originea bolii – la care trebuie să fi primit răspunsuri și mai tâmpe –, a dispus ca pacienta să fie spitalizată în sanatoriul lui privat, cu scopul de a fi supusă unui tratament intensiv.

Blanca a fost primită la sanatoriul Nuestra Señora del Pilar – care avea faimă în regiune că este unul dintre cele mai bune – pe data de 4 decembrie 1962. În documentele de internare, Serafina Baladro figurează drept cea mai apropiată rudă a ei și răspunzătoare cu plata facturii. În zilele de 5 și 6 decembrie, mai multe colege de muncă ale Blancăi s-au dus la ea în vizită și au găsit-o într-o stare mult mai bună, iar pe 7, Libertinul i-a dus un buchet de trandafiri roșii, dar nu și-a putut reprima – spune o infirmieră care l-a văzut – un gest de groază când a văzut-o atât de deformată. În seara zilei de 8 decembrie a fost omorât Beto, pe 10 a fost închis México Lindo, iar pe 11, doctorul Meneses, pierzându-și speranța că factura va mai fi achitată, a dispus suspendarea tratamentului și externarea Blancăi.

Documentele de ieșire din sanatoriul Nuestra Señora del Pilar dau impresia că bolnava a fost luată de niște rude – semnătura de pe ele este ilizibilă. În aceeași zi, Blanca a fost internată la Hospital Civil din San Pedro de las Corrientes, sub numele María Méndez – singurul dintre cele pe care le-a purtat în viața sa și care nu a fost inventat chiar de ea, fără ca în fișa de spitalizare să apară vreo referire la vreo rudă ori la doctorul Abdulio Meneses.

În ianuarie, Libertinul a vrut să o viziteze pe Blanca, însă la recepția sanatoriului Nuestra Señora del Pilar a fost informat că bolnava fusese externată și preluată de rude. Libertinul a presupus atunci că Blanca este sănătoasă și că locuiește cu surorile Baladro; n-a mai continuat căutările. Era încredințat că surorile aveau să reapară nu peste mult timp, deschizând o afacere în împrejurimile orașului San Pedro sau într-o altă localitate din zonă, iar atunci când acest lucru avea să se întâmple, se vor pune în legătură cu el, având în vedere că este unul dintre cei mai asidui clienți.

Cât despre surorile Baladro, acestea au uitat de Blanca o vreme, având în vedere grijile cu moartea lui Beto, închiderea casei México Lindo și zăpăceala cu mutatul. Când, în sfârșit, și-au adus aminte de ea, și-au închipuit că este la sanatoriul Nuestra Señora del Pilar, cu o factură foarte mare de achitat, pe care Serafina se angajase să o lichideze. Acest motiv din urmă le-a făcut să nu încerce să o viziteze, nici să afle cum se simte.

Și astfel a venit luna martie, când Libertinul a trebuit să se ducă în Concepción de Ruiz să încaseze o rată restantă – vinde piese de schimb pentru mașini. După ce și-a rezolvat problema, într-un acces de nostalgie erotică, a vrut să mai vadă o dată fațada de la Casino del Danzón. Și-a lăsat mașina în Piața Armelor, a mers până în strada Independenței și s-a oprit în fața ușii sigilate, când, surprins, a văzut că pe ușa casei vecine iese Calavera, care se ducea să cumpere untură. S-au îmbrățișat, ca niște vechi prieteni ce erau, Calavera i-a spus două minciuni – că venise în vizită la doamna Benavides, care este prietena ei, și că ea și celelalte femei locuiesc în Muérdago –, Libertinul a întrebat-o de Blanca, iar ea i-a răspuns că se află tot la sanatoriul Nuestra Señora del Pilar…

Astfel și-au dat seama că Blanca dispăruse. În timp ce mergeau împreună spre măcelărie, s-au hotărât să o caute, Libertinului îi venise ideea să anunțe poliția, Calavera l-a implorat să nu facă așa ceva – ca să-i explice de ce este necesară discreția, a trebuit să-i spună unde anume locuiesc surorile Baladro, ea și celelalte femei –, iar Libertinul a fost de acord să o caute chiar el, cu discreție, și să-i comunice rezultatul, când îl va avea, prin telefon, la firma de mașini unde lucra Scară. După trei zile de la această discuție, Libertinul a găsit-o pe Blanca în primul loc în care a căutat-o: salonul de femei de la Hospital Civil. Nu mai rămăsese din ea nici măcar umbra femeii pe care o cunoscuse: chipul bolnavei devenise grotesc, iar facultățile ei mintale fuseseră afectate. I-a fost greu să o recunoască și să și-o mai aducă aminte. Glasul ei, pentru că avea o jumătate de gură paralizată, era aproape ininteligibil.

Libertinul a fost atât de răscolit de ceea ce descoperise, încât a anunțat-o pe

Calavera, urmând calea asupra căreia căzuseră de acord, și n-a mai vrut să știe nimic altceva despre Blanca.

5

Calavera s-a dus în vizită la Blanca a doua zi. Directorul spitalului, văzând că bolnava María Méndez are o vizitatoare, a luat-o pe Calavera deoparte și i-a spus că pacienta este într-o stare fără speranță, că o roagă să le spună rudelor să vină să o ia, pentru că sunt cazuri care merită îngrijiri mai mult decât al ei și care sunt în așteptarea unui pat.

În ziua următoare, surorile Baladro au ajuns la Hospital Civil cu mașina lui Scară, au semnat documentele care trebuia să fie semnate și au luat-o pe Blanca să locuiască cu ele la Casino del Danzón.

Potrivit mărturiilor, două femei o coborau pe Blanca din camera ei în fiecare dimineață și o duceau în curte, unde o lăsau o vreme la soare, ghemuită într-o copaie. Apoi o urcau în camera ei. Era scheletică, se hrănea cu băutura pe care o prepara Calavera din porumb fiert, nu dădea semne că înțelege ceea ce aude și nimeni nu înțelegea ceea ce spunea ea.

În mai, Arcángela, care se plângea constant de cheltuielile mari pe care trebuia să le facă pentru a întreține atâtea guri și de lipsa de venituri, a hotărât că ar fi mai bine să-i scoată Blancăi dinții de aur – pentru că ea nu putea să mestece – și să-i vândă, drept compensație pentru chinurile prin care treceau din vina ei. În acest scop, a intrat într-o dimineață în camera Blancăi și a vrut să-i smulgă dinții, însă bolnava a închis gura în așa fel, încât Arcángela, după ce s-a opintit de câteva ori, a trebuit să renunțe să mai încerce.

Pe 5 iulie, Calavera a făcut o călătorie în Pedrones și s-a sfătuit cu o doamnă, Tomasa N., care este o tămăduitoare faimoasă, în legătură cu leacul contra paraliziei. Tomasa N. i-a explicat în ce constă tratamentul care va fi prezentat în continuare și i l-a recomandat pentru eficacitatea lui. Întoarsă la Concepción de Ruiz, Calavera le-a cerut patroanelor permisiunea să încerce o rețetă de vindecare, iar ele au fost de acord.

(Au trecut mai multe zile în care Calavera și alte femei au fost ocupate cu gătitul mâncării cu carne, care avea să fie consumată după binecuvântarea fermei.)

A venit și ziua de 17 iulie. Ticho leagă cu sârmă picioarele de la trei mese, ca să le țină unite, și le așază în mijlocul cabaretului, locul pe care Calavera l-a considerat adecvat pentru a aplica rețeta de înzdrăvenire. După ce și-a făcut treaba, Ticho a plecat pe stradă și nu are habar despre ceea ce avea să se întâmple. La unsprezece, este aprins focul în două sobițe metalice, așezate pe cele două laturi ale meselor. Marta, Rosa, Evelia și Feliza, care au acționat ca asistente ale Calaverei, au coborât-o pe bolnavă din camera ei, au dezbrăcat-o și au așezat-o pe cele trei mese. În timp ce asistentele au pus la încălzit pe sobițe șase plăci de fier, Calavera a masat trupul bolnavei cu o tinctură din scoarță de *cazahuate*. Asistentele o leagă pe bolnavă de mese cu două

cearșafuri. Surorile Baladro urmăresc operația de vindecare din balconul care se află în partea de sus a cabaretului. Asistentele învelesc corpul bolnavei cu un pled ușor, din flanel. Marta, cu o cană în mână, are sarcina să stropească pledul, peste care Calavera aplică plăcile încălzite. Rosa este cea care schimbă plăcile, când acestea se răcesc, iar Evelia și Feliza o țin pe bolnavă când aceasta se zvârcolește.

Rețeta spune: să pui plăcile bine încălzite pe pledul umezit, pe partea paralizată a bolnavei, până când pledul capătă o culoare cafeniu-închisă.

La început, se părea că vindecarea va avea succes. Bolnava nu numai că a urlat cu o mai mare coerență decât avusese în ultimele luni, când vorbea, ba chiar mai mult: când i-au fost aplicate plăcile, au observat că își mișca mușchii care fuseseră imobili multă vreme. După aceea, bolnava și-a pierdut cunoștința. Cele care o tratau au încercat să o ajute să-și revină, dându-i un pic de Coca-Cola, însă nu au reușit să o facă să înghită: lichidul i se scurgea printre buze. Pentru câteva clipe, Calavera a șovăit între a suspenda procesul de vindecare și a merge mai departe. A ales a doua opțiune și a continuat să aplice plăcile până când pledul a căpătat culoarea cafeniu-închisă, așa cum îi recomandase doamna Tomasa. Au mai încercat o dată să-i dea Coca-Cola, însă fără rezultat. Când au luat pledul de pe trupul bolnavei, au văzut, uluite, că pielea se lipise de pânză.

— Acoperiți-o! Puneți ceva pe ea! – se zice că așa a strigat Serafina din balcon.

O femeie a rupt-o la fugă după un alt pled. Celelalte au dezlegat-o pe bolnavă. După ce au acoperit-o din nou, au cărat-o toate în brațe în camera ei și au pus-o în pat. Nu și-a mai revenit. Cele care au încercat să o vindece și patroanele au stat cu ea până la douăsprezece noaptea, moment în care a încetat să mai respire.

Capitolul XI

MAI MULTE PUNCTE DE VEDERE

1

María del Carmen Régulez spune despre acea zi că, după masa de prânz, Calavera le-a zis, ei și altor trei femei:

— Ieșiți și voi la plimbare, dați o raită și, dacă aveți timp, treceți pe la piață și stați pe acolo, să vă uitați pe la zarzavaturi. Să nu vă întoarceți acasă înainte de ora cinci.

A dat fiecăreia dintre ele câte un peso ca să-și cumpere mâncare. Femeile s-au minunat auzind ordinul, dar i-au dat ascultare. Cele patru femei au mers pe strada Cuauhtémoc și au trecut pe lângă un atelier mecanic, unde lucrau trei băieți care le cunoșteau și s-au luat după ele când le-au văzut trecând, „adresându-le grosolănii”. Femeile au ieșit din localitate și s-au îndreptat spre izvor, unde băieții le-au ajuns din urmă și „au abuzat de ele” pe după stufăriș. După ce au mâncat în piața comercială, au dat o raită prin Piața Armelor până la ora cinci.

Când s-au întors la Casino del Danzón, au intrat în bucătărie cu gândul să o anunțe pe Calavera că s-au întors. În bucătărie nu era nimeni, nici urmă de mâncare, focul nu era aprins, în sobă nu era jăratic.

María del Carmen s-a dus în curte să strângă de pe frânghie ceva ce lăsase la uscat. A observat că, în loc să stea sub lămâi, copaia Blancăi era lângă ușa închisă a cabaretului.

Când a revenit în bucătărie, s-a întâlnit cu alte femei care ieșiseră la plimbare și se întorseseră – în acea zi, unsprezece femei ieșiseră pe stradă, lucru ce se întâmpla extrem de rar.

Spune că atunci când a urcat în camera ei, a auzit glasuri în încăperea Blancăi, ceea ce a făcut-o curioasă, însă nu a îndrăznit să intre, fiindcă i s-a părut că printre glasuri se auzeau și cele ale patroanelor. Zice că a stat în cameră și că după o vreme a auzit zgomot pe coridor, că a întredeschis ușa și, prin crăpătură, le-a văzut pe Arcángela și pe Calavera îndreptându-se spre scară. Că a auzit-o pe prima spunând:

— Tu ești de vină.

În acea seară n-au avut parte de cină, ci doar de un ceai din frunze de portocal. Mai multe femei au întrebat-o pe Feliza ce s-a întâmplat, însă ea n-a vrut să le spună. S-a răspândit zvonul că starea Blancăi s-a înrăutățit. Când a urcat în camera ei, María del Carmen a remarcat că dispăruse copaia de lângă ușa cabaretului.

Spune că a adormit, dar foamea a trezit-o din somn. A auzit voci și pași. A vrut să se ridice ca să vadă ce se petrece, dar, înainte de a reuși să o facă, a căzut într-un somn adânc.

A doua zi dimineața, María del Carmen s-a trezit devreme – iarăși înfometată – și a coborât în bucătărie. Calavera încinsese focul și îi dădea să mănânce lui Ticho, un mic-dejun cu jumări și sos verde. María del Carmen a întrebat dacă Blancăi îi este mai rău, iar Calavera a răspuns:

— E atât de bolnavă, încât a trebuit să o ducem din nou la spital.

María del Carmen spune că timp de câteva zile a crezut că este adevărat ceea ce-i spusese Calavera.

2

Referindu-se la ziua și la noaptea anterioară, Ticho spune că, după ce a pus mesele unde i-a poruncit Calavera și le-a fixat picioarele, i-a cerut voie să se ducă la muncă. (De la închiderea casei México Lindo, surorile Baladro nu-i mai plăteau leafă lui Ticho, de aceea el era nevoit să lucreze ca încărcător.)

Povestește că a fost la bodega fraților Barajas, unde a cărat cutii de tomate, pungi cu ardei uscați, saci de cartofi, din încăperile care aveau infiltrații în altele care nu aveau umezeală, că s-a oprit din treabă pe la două după-amiază ca să se ducă în piață și să mănânce o turtă cu măruntaie, că s-a întors la bodegă și a cărat baloturi până la opt seara, moment în care supraveghetorul s-a declarat mulțumit și i-a plătit cei douăzeci de pesos pe care i-i promisese.

Spune că, înapoindu-se la Casino del Danzón, n-a găsit pe nimeni pe care să-l poată anunța că s-a întors – adică pe surori sau pe Calavera –, că a intrat în bucătărie, a văzut că nu e mâncare și a intrat în debaraua de sub scară, pentru că acolo locuiește el. S-a aruncat în pat și a adormit.

Mai spune că:

„Nu știu cât era ceasul când m-am trezit. Calavera era în ușa debaralei, cu o lampă cu gaz în mână. I-am zis «Calaverita» și am dat să-i ridic fusta. Dar ea n-a vrut. A zis doar «Vino» și a plecat. Am crezut că urma să-mi dea de mâncare și m-am luat după ea, însă, în loc să mă ducă la bucătărie, m-a dus în curte, unde s-a oprit și mi-a spus:

— Du-te la dulap și adu lopata și târnăcopul.

Când Calavera m-a văzut cu sculele în mâini, a început să meargă, iar eu după ea. Nu exista nicio altă lumină decât flacăra de la lampă; nu reușeam să văd decât fusta Calaverei. Am ajuns în fundul curții (unghiul dinspre nord-vest), unde ea a pus lampa jos și mi-a zis:

— Vreau să faci o treabă fără să scoți vreo vorbă."

(I-a cerut să sape o groapă dreptunghiulară, de doi pași lungime și un pas lățime și adâncă până pe la subsuorile lui Ticho. După ce i-a dat aceste indicații, Calavera s-a întors în casă. Ticho a săpat fără dificultăți în pământul moale din curte, însă când târnăcopul a început să lovească în steril, au ieșit din casă Arcángela și Calavera și i-au ordonat să se oprească din treabă.)

Groapa nu avea nici măcar un metru adâncime. Ticho continuă:

„Doamna Arcángela a spus:

— Las-o așa cum este. E mai rău dacă-i trezești pe vecini.

Calavera m-a dus în bucătărie, mi-a făcut un ou prăjit și mi-a dat o cană de ceai din frunze de portocal, în care a turnat câteva picături de alcool. Eu i-am zis din nou «Calaverita», dar ea tot n-a vrut, așa că m-am întors în debara și m-am culcat.

M-am trezit în zori. Calavera stătea în ușa debaralei cu lampa cu gaz în mână. I-am zis iar «Calaverita», dar ea a scăpat și de data asta și mi-a zis «Vino».

Ne-am dus în fundul curții. Mi-am dat seama că cineva aruncase pământ în groapa pe care o făcusem eu, acoperind-o pe jumătate.

— Vreau să termini de umplut această groapă, mi-a zis Calavera, și să bătătorești pământul cu butucul de *mezquite*. Dacă mai rămâne cumva ceva pământ, ascultă-mă cu atenție, vreau să-l împrăștii cu lopata prin curte în așa fel, încât nimeni să nu-și dea seama că aici a fost o groapă.

Am făcut treaba exact cum mi s-a zis. Când Calavera a văzut că groapa este astupată, pământul bătătorit, iar surplusul risipit prin curte, se făcuse deja ziuă. M-a dus la bucătărie și mi-a dat să mănânc niște jumări pe care tocmai le făcuse. În timp ce mâncam, a intrat în bucătărie o fată care a întrebat-o pe Calavera cum îi merge Blancăi. Calavera i-a răspuns că se simțea atât de rău, încât a trebuit să fie dusă iarăși la spital. De-abia atunci am înțeles ce făcusem eu peste noapte."

3

Căpitanul Bedoya spune:

Țin bine minte data de 17 iulie, deoarece a fost o zi cu multe necazuri. Maiorul Marín, care ne aduce solda, a întârziat două zile și a ajuns la cazarma din Concepción de Ruiz la aceeași oră ca și camionul cu furaj, care trebuia să sosească pe douăzeci. (A explicat că au amânat descărcarea lui, întrucât, conform dispozițiilor, înainte de a-și primi solda, detașamentul trebuie să se adune în careu.) Am plecat din cazarmă tocmai la timp ca să pot ajunge alergând la oficiul poștal, înainte de închiderea biroului de mandate. (Căpitanul Bedoya a cumpărat un mandat poștal de cincizeci de pesos pe numele copilei Carmelita Bedoya – fiica lui – și a adăugat un mesaj care spune „FELICITĂRI DE LA TATI DE ZIUA NUMELUI". Este trimis la o adresă de pe o stradă din Atzcapozalco. Căpitanul n-a trimis cadou, nici mesaj soției, care se numește tot Carmen. De reținut că, deși căpitanul Bedoya avea bani în bancă, a preferat să aștepte sosirea maiorului Marín cu plata chenzinei și să-i trimită cadoul fiicei sale cu o zi întârziere.) De la oficiul poștal – a continuat Bedoya –, m-am dus acasă la Serafina.

Am găsit-o în sufragerie, desfigurată și tremurând. Am întrebat-o ce se

întâmplă, iar ea mi-a spus că a avut o zi cu necazuri, pentru că Blancăi îi este tot mai rău. Am văzut că este nervoasă, așa că am plecat de la ea, am luat cina la hotelul Gómez și mi-am petrecut noaptea în cazarmă. A doua zi, Serafina mi-a spus că a trebuit să o ducă pe Blanca la spital.

— Sper că la Hospital Civil, am zis eu.

Ea mi-a răspuns că, într-adevăr, o duseseră la Hospital Civil.

***

Căpitanului Bedoya i s-a părut mereu o nebunie că surorile Baladro cheltuiesc bani cu Blanca. Atunci când a fost internată în sanatoriul doctorului Meneses, mai mulți martori l-au auzit pe căpitan spunând următoarele:

— E o risipă de bani. Este posibil ca această femeie să se pună iar pe picioare, dar fața nu i-o mai reface nimeni, la ce mai este bună o curvă care te sperie?

Când Blanca a fost adusă bolnavă la Casino del Danzón, Serafina a preferat să nu-i spună nimic căpitanului, până în ziua în care acesta a ieșit în curte și a dat peste paralitică, stând culcată în copaie, sub lămâi.

— Ce-i cu asta?

Se spune că a întrebat mai multe femei ce se aflau acolo, în apropiere.

Ele i-au spus că este Blanca. Atunci căpitanul a zis:

— Această femeie nu mai este de folos. Ceea ce trebuie să faceți este să-l chemați pe Ticho ca s-o care noaptea la gunoiște și s-o lase acolo, s-o mănânce câinii.

(Este posibil ca tocmai aceste comentarii ale căpitanului să fi fost motivul pentru care Serafina a preferat să nu-i dezvăluie adevărata soartă a Blancăi.)

***

Căpitanul spune:

Într-o noapte, la început de august, când eram în pat, pe întuneric, Serafina mi-a spus că începe să-și piardă speranța că va mai putea să-și redeschidă afacerea. Eu m-am bucurat să văd că începe să conștientizeze, pentru că eu pierdusem această speranță de multă vreme. Însă nu mi-a dat prin minte s-o întreb ce anume o determinase să gândească așa.

A doua zi m-am trezit binedispus, mi-am pus pantalonii și *guayabera*[31] și m-am dus în galerie ca să respir aerul proaspăt al dimineții. Era o zi fără nori, de parcă am fi fost într-un anotimp secetos. De aceea m-am uitat în sus, spre cer, și am văzut vulturii pleșuvi. Erau doi și zburau în cerc, în jurul unui punct ce părea că se află deasupra capului meu.

Vă jur că sunt ateu, însă am avut o senzație de ceva urât, așa că mi-am făcut semnul crucii.

Fragment din confruntarea Aurorei Bautista cu Eustiquio Natera, zis Ticho:

Aurora Bautista: Nu este adevărat că într-o zi, când tocmai intraseși în casă cărând în spate un sac cu cărbuni, doña Arcángela ți-a zis: „Taie o creangă de *cazahuate* și du-te de sperie animalele alea care bântuie prin curte", nu-i adevărat că asta ți-a zis?

Ticho: Nu țin minte momentul.

Aurora Bautista: Nu-ți aduci aminte că te-ai dus în crâng și ai tăiat o ramură destul de mare și apoi te-ai îndreptat cu ea acolo unde erau vulturii pleșuvi ca să-i sperii, iar ei au zburat de jur împrejur, ca pe urmă să se așeze iar pe jos?

Ticho: La anii mei de viață, am speriat vulturi în mai multe rânduri. Nu știu care este ocazia pe care vrei să mi-o amintesc.

Aurora Bautista: Este vorba despre atunci când doña Serafina, disperată, a scos pistolul, ți l-a întins și ți-a zis: „Împușcă-i", iar atunci doamna Arcángela, din galerie, v-a zis: „Ce vreți, să speriați vecinii?" Tot nu-ți aduci aminte?

Ticho: Nu cred că eu eram acolo.

Aurora Bautista: Nu erai tu în bucătărie, împreună cu Calavera, cu Luz María și cu mine, nici atunci când a intrat căpitanul Bedoya ca să ceară o cană cu apă și a spus, după ce a băut-o: „Nu știu de unde vine mirosul acesta urât", iar Calavera i-a răspuns: „De la câinele care a murit în casa de alături"? Nu erai tu cel care stătea pe un scaun și mânca o *tortilla*?

(Ticho răspunde evaziv la această întrebare și la celelalte puse de Aurora Bautista:)

Nu este adevărat că într-o seară ai venit cu o canistră rotundă, iar doña Arcángela te-a întrebat cât a costat benzina?

Nu-ți aduci aminte că în acea noapte ai scos lopata și târnăcopul și ai scurmat prin curte?

…și că într-altă noapte ai aprins o lampă cu gaz care a luminat mult timp și că a doua zi dimineața aerul mirosea urât?

Ticho: Eu cred că ceea ce spui ai văzut în vis. Nu s-a întâmplat niciodată așa ceva.

Capitolul XII

14 SEPTEMBRIE

1

În data de 14 septembrie 1963, surorile Baladro s-au întâlnit cu domnul Sirenio Pantoja – proprietar de bordel în Jaloste –, cu scopul de a negocia vânzarea ultimelor cincisprezece femei care le mai rămăseseră. Această decizie luată de ele arată că își pierduseră orice nădejde de a mai deschide vreo afacere.

Întâlnirea a avut loc într-o prăvălie de răcoritoare din Pedrones, numită La Siberia, la orele unsprezece dimineața. Surorile Baladro erau obsedate ca nu cumva don Sirenio să le suspecteze că locuiesc la Casino del Danzón – învoiala anterioară, prin care i-au vândut aceluiași domn unsprezece femei, s-a făcut pe o bancă de pe Alameda din Pedrones, probabil fără să ia în considerare că femeile pe care le vindeau cunoșteau acest secret.

Din cât se pare, la cea de a doua ocazie, don Sirenio a vrut să obțină condiții mai favorabile – ele au fost cele care l-au căutat ca să-i propună afacerea, nu el pe ele, cum se întâmplase prima oară. A invocat faptul că a avut cheltuieli mari de curând și a oferit trei sute de pesos pentru fiecare femeie. Surorile Baladro au respins oferta și s-au prefăcut că se retrag ofensate. Don Sirenio a oferit patru sute. Surorile au rămas în prăvălie ca să se târguiască. Atunci când don Sirenio a oferit șase sute, iar ele au fost de acord să vândă, pierduseră deja dimineața, cu rezultate care se vor vedea în continuare.

2

Balconul din cabaretul Casino del Danzón nu apare în proiectul original pe care l-a făcut arhitectul, destramă iluzia pe care restul decorului încearcă să o producă asupra spectatorului – aceea de a se afla pe fundul mării – și a provocat, după cum se spune, proteste vehemente din partea decoratorului care le sfătuise pe surorile Baladro când a fost construit bordelul. În ciuda multelor lui defecte, balconul este totuși acolo.

Ideea a fost a Serafinei, care în voiajul ei la Acapulco a văzut din stradă, și n-a uitat niciodată acest lucru, un trio de cântăreți care, acompaniindu-se la chitară, cântau într-un balcon, în vreme ce turiștii mâncau într-un patio. S-a gândit că ar fi frumos ca într-o noapte de gală – adică atunci când venea vreun politician sau un personaj important împreună cu prietenii, iar localul se

închide pentru public – să angajeze un trio și, când cei de jos se așteaptă mai puțin, să se deschidă balconul, să apară cântăreții și să-i cânte „Dimineața devreme” celui care achită nota de plată.

Balconul a fost construit, dar cântăreții n-au ajuns niciodată în el. A servit doar ca să apară acolo Arcángela și avocatul Canales în ziua inaugurării, când avocatul a lansat strigătul pentru care a plătit cu slujba, a servit pentru ca Arcángela și Serafina să vadă cum se face operația de vindecare a Blancăi și, de asemenea, pentru ceea ce se va vedea mai departe.

Se cuvine să precizăm că balustrada de fier a balconului n-a fost niciodată bine fixată. Fierarul care a făcut-o l-a avertizat pe șeful de șantier că balustrada nu este bine pusă. După ce s-a încredințat că, într-adevăr, balustrada este prost fixată, șeful de șantier i-a spus unui zidar să o asigure, zidarul, la rândul lui, a promis că așa va face, dar nu a consolidat-o niciodată.

După câteva luni de zile, când lucrările fuseseră deja terminate, Arcángela a comentat:

— Trebuie neapărat să se repare această balustradă, pentru că nu este sigură. Dacă vreunul se sprijină aici cu voie bună, o desprinde și cade în cap, la patru metri mai jos.

După acest comentariu, nimeni nu și-a mai adus aminte de balustradă, până în ziua de 14 septembrie.

3

Pentru a ajunge la balcon, se trece prin coridorul care duce spre camere. La început, femeile care s-au bătut se aflau pe coridor, așa spun cele care le-au văzut.

Imaginea este aproximativ următoarea: două femei cu fețele foarte apropiate una de cealaltă, cap în cap, fiecare dintre ele cu mâinile agățate de părul celeilalte. Fețele lor sunt schimonosite, ochii uneori închiși din cauza durerii, alteori ieșiți din orbite, cu gurile strâmbe, din care se preling clăbuci de bale, cu rochiile de pe ele – în neorânduială și rupte, iar pe decolteu se văd fâșii dintr-un sutien. Se mișcă în același timp, aproape lipite, ca și când ar dansa: trei pași încolo, doi încoace, din când în când câte o călcătură pe picior, apoi o lovitură cu piciorul în tibie, un genunchi în burtă. Zgomotele pe care le fac femeile sunt aproape animalice: vaiete, gemete, gâfâieli, iar uneori câte un cuvânt scurt și urât: „curvă” etc.

Când a început lupta, cele două femei erau singure, dar a durat atât de mult, încât toate pensionarele casei și-au dat seama că se întâmplă ceva ciudat și s-au apropiat de coridor ca să privească spectacolul. (La această oră, Calavera e la piață.)

Treisprezece femei se uită la alte două care se iau de păr, fără ca vreuna dintre ele să intervină pentru a le despărți, din cauză că cele două care se scarmănă sunt „suflete pereche”, adică sunt amante, iar celelalte femei consideră că disputa dintre ele este o chestiune privată, în care comunitatea nu

trebuie să intervină. Acestui lucru i se datorează faptul că femeile s-au uitat în liniște și cu interes la o luptă strașnică, dar egală – o împunsătură ici, un ghiont dincolo –, crezând că avea să se termine odată cu istovirea bătăușelor. Sfârșitul disputei ar fi fost fără vărsare de sânge dacă surorile Baladro, care în acel moment se aflau lângă casă, coborând din mașina lui Scară, s-ar fi grăbit un pic: ar fi ajuns la timp ca să lanseze un strigăt și să restabilească ordinea. Sau altfel, dacă cele care se băteau nu ar fi avut ghinionul de a se fi apropiat de balcon, de a fi primit una dintre ele un ghiont foarte puternic, de a fi lovit cealaltă balustrada cu fundul, de a se fi desprins balustrada și de a se fi prăbușit amândouă – ținându-se de păr – jos pe podea, în cap. Craniile lor s-au izbit de ciment și s-au spart ca niște ouă. În acea clipă a luat sfârșit viața celor două. Se numeau Evelia și Feliza.

4

Surorile Baladro au intrat pe ușa casei doamnei Benavides, au trecut prin spărtura care lega cele două case și au pătruns în sufrageria lor, când au auzit pași, poticneli, strigăte de opinteală. Arcángela era pe punctul de a întreba „Ce se întâmplă?”, când a auzit, mai întâi, o lovitură sonoră – fundul în balustradă, apoi un pârâit –, balustrada se desface, o lovitură reverberantă – balustrada cade pe podea, o lovitură seacă –, două capete se izbesc de ciment.

Este posibil ca vreuna dintre cele care au văzut cum s-a produs accidentul să fi țipat, ca una sau mai multe femei să fi coborât scara în fugă, însă moartea reușește întotdeauna să-și impună liniștea în cei care o privesc. Putem presupune că atunci când cele două Baladro au deschis ușa dintre casă și cabaret, totul era cufundat în liniște. Au pătruns într-o incintă plină de praf calcaros și au văzut mai întâi fiarele distorsionate, apoi pe moarte, iar în cele din urmă, când și-au ridicat privirea, în balconul fără balustradă, cinci, șase și mai multe femei care se uită în jos.

Putem trece peste confuzii – cine le-a împins, peste acuzații – voi sunteți de vină, că nu le-ați despărțit etc. În cele din urmă, a trebuit ca surorile Baladro să înțeleagă faptul că întreaga responsabilitate aparține victimelor. Au descoperit de asemenea, la unul dintre cadavre, motivul posibil al disputei: dinții de aur ai Blancăi.

Evelia avea dinții de aur ai Blancăi în sutien: singura parte din îmbrăcămintea ei unde putea să păstreze ceva, fiindcă purta rochii dintr-o singură piesă, cu decolteu, fără mâneci și fără buzunare.

Povestea dinților de aur ai Blancăi este următoarea: Arcángela a încercat să-i smulgă de la stăpâna lor când aceasta era bolnavă, fără succes însă. Când Blanca a murit, Arcángela avea atâtea griji pe cap, încât a uitat să-i scoată dinții moartei; în schimb, când a trebuit să dezgroape cadavrul ca să-l ardă, Arcángela și-a adus aminte de dinți și s-a hotărât să-i recupereze. De-abia atunci a descoperit că dispăruseră.

N-a spus nimic, însă și-a bătut capul săptămâni la rândul. Dinții Blancăi

fuseseră furați de către una dintre femeile care locuiau în casă. Ea (Arcángela), Serafina, Ticho și Calavera erau în afară de orice bănuială sau, cel puțin, așa îi plăcea Arcángelei să creadă. Prin urmare, vinovata trebuie să fie una dintre cele patru femei care luaseră parte la vindecare și apoi la înmormântare. Ajungând cu raționamentul în acest punct, i se încețoșa mintea, de aceea n-a putut să dezlege misterul: vinovata nu numai că și-a găsit adăpost sub acoperișul construit de ea și de soră-sa, din banii lor, ci mai și mânca *tortilla* cumpărată de ele, de surorile Baladro. Și furase dinții de aur, care de fapt le reveneau lor, ca dreaptă compensație pentru toate sacrificiile – și pentru cheltuielile enorme – pe care a trebuit ca ele să le facă atunci când Blanca s-a îmbolnăvit.

Misterul a fost lămurit atunci, în data de 14 septembrie. Dinții ieșiseră pe jumătate din sutienul Eveliei, acum moartă. Mergând printre dărâmături, Arcángela i-a văzut, i-a luat, i-a pus în geantă și i-a vândut unui bijutier din Pedrones după cincisprezece zile, pentru cinci sute de pesos. Vinovata, odată descoperită, nu numai că plătise pentru ceea ce furase, ci mai fusese și pedepsită.

5

Deznodământul abrupt lasă însă o parte a poveștii în umbră. Nu se pot face decât presupuneri. Relațiile dintre Evelia și Feliza au durat zece ani, așa spun colegele lor. Au fost amante constante și pașnice, date ca exemplu și invidiate de către unele dintre celelalte lucrătoare. Potrivit descrierilor, își îndeplineau obligațiile din bordel cu loialitate, dar trăiau ca bărbat și femeie – Feliza îi aducea Eveliei farfuria la masă și îi cârpea lenjeria, iar Evelia ținea banii pe care îi câștiga Feliza. După zece ani de conviețuire într-o perfectă armonie, fără să fi dat vreodată semne de dezacord – pe frânghie atârna fusta Eveliei pe care o spălase Feliza –, au sfârșit prin a se omorî.

Explicația deznodământului trebuie să o căutăm poate în dinții de aur ai Blancăi.

Cu ani în urmă, când Blanca a inventat varieteul în care trebuia să participe trei femei, le-a ales drept colege de reprezentație pe Evelia și pe Feliza. Se pare că între cele trei s-a stabilit o relație care a durat mai mult decât varieteul și mai mult decât sănătatea Blancăi. Evelia și Feliza au vizitat-o pe Blanca la spitalul doctorului Meneses, l-au ajutat pe Scară să o urce în mașină după ce Serafina a semnat documentele de externare a bolnavei de la Hospital Civil din San Pedro de las Corrientes, tot ele erau cele care o coborau în brațe pe Blanca din camera ei, în fiecare dimineață, ca să o pună în copaia care se afla sub lămâi, și apoi o urcau din nou în camera ei după-amiaza, ele au vrut să ia parte la vindecare – Feliza a fost cea care a încercat să-i dea bolnavei să bea Coca-Cola, ca să-și vină în fire, iar Evelia a fost cea care s-a dus să caute pledul.

Ipoteză: una dintre cele două, Evelia sau Feliza, i-a scos dinții moartei,

când aceasta stătea întinsă, într-un moment în care a rămas singură cu ea, nu a spus nimic nimănui, iar după trei luni de zile, cea care nu știa nimic a descoperit dinții în posesia prietenei sale, a considerat că este vorba despre un furt, iar secretul drept o trădare, și a apucat-o pe cealaltă de plete.

O altă ipoteză: Blanca, fiind foarte bolnavă și sigură că Arcángela avea să-i scoată dinții, a preferat să-i cedeze cât mai este în viață prietenei pe care o iubea cel mai mult – Evelia sau Feliza –, iar cealaltă, când a aflat cine era preferata, a făcut o criză de gelozie, cu consecințele deja văzute.

Probabil că așa a fost.

6

Acum trebuie să ne întoarcem la momentul în care Arcángela și Serafina, după ce au deschis ușa și au intrat în cabaret, le-au văzut prin norul de praf pe cele două moarte, balustrada deformată, dinții de aur ai Blancăi etc. Când au ridicat privirea, au observat apărând în balconul fără balustradă cinci, șase, șapte… treisprezece chipuri de femei ce se uitau în jos.

În acea clipă, fără ca vreuna dintre cele afectate să-și dea seama, relațiile dintre stăpânele casei și angajatele lor s-au schimbat radical. Cele care se aflau în balcon sunt martore ale faptului că acolo, jos, sunt două femei moarte și a tot ceea ce mai târziu se va face cu cadavrele. Surorile Baladro sunt stăpânele casei, șefele comunității și, prin urmare, responsabile de ceea ce se întâmplă în ea.

În aparență, totul se simplifică. Nu mai este nevoie, de exemplu, ca înmormântarea să aibă loc la miezul nopții, încercând să nu facă zgomot ca să nu-i trezească din somn pe cei care dorm. La șase seara, când Ticho se întoarce de la lucru – unde a cărat saci de ciment –, Calavera îl conduce în colțul curții, la câțiva metri de mormântul Blancăi, și îi dă ordin să sape o groapă dublă, cu o adâncime de un metru optzeci, fără a mai ține cont de târnăcopul și cazmaua care fac zgomot când lovesc în steril. Ticho îi dă ascultare, iar la douăsprezece noaptea, Evelia și Feliza sunt înmormântate.

În acea noapte, din cauza unei chestiuni legate de serviciul lui, căpitanul Bedoya nu a vizitat-o pe Serafina, nici pe 15 septembrie, adică în ajunul zilei în care a avut loc defilarea de Ziua Independenței, trupa fiind consemnată în cazarmă. În data de 16, seara, căpitanul a sosit acasă supărat foc: calul pag se cabrase tocmai când defilarea ajunsese pe bulevardul Juárez din Pedrones și a fost cât pe ce să-l arunce la pământ. Simțea că se făcuse de râs în fața soldaților săi și a sutelor de spectatori. A scăpat sabia pe jos, iar un copil a luat-o și i-a înmânat-o, făcându-l să se simtă și mai umilit.

„Vreau să beau ca să uit de rușine”, și-a zis căpitanul, în timp ce mergea spre strada Independenței, cu capul în jos și cu mâinile în buzunare.

În această stare de spirit, Serafina i-a dat vestea că Evelia și Feliza au murit și că sunt îngropate în curte. (Serafina, care nu i-a dezvăluit niciodată lui Bedoya ce se întâmplase cu Blanca, era roasă de remușcări când l-a văzut

neștiutor și întrebând de ce miroase a mort.) Serafina a început conversația spunându-i:

— Vreau să-ți zic ceva, pentru că nu vreau ca între noi să fie secrete – etc.

După ce i-a comunicat vestea, căpitanul a răspuns:

— Foarte bine. Acum nu mai trebuie decât să moară și celelalte treisprezece, ca să le îngropi tot în curte.

După câteva luni de zile, în timpul procesului, căpitanul a declarat că spusese acele vorbe în bășcălie, dar judecătorul nu l-a crezut.

În data de 18 septembrie, Serafina i-a dat telefon lui don Sirenio Pantoja și i-a spus, „cu multă părere de rău”, că sora ei se răzgândise și hotărâse să nu-i mai vândă femeile, după cum se înțeleseseră. Don Sirenio zice că a înțeles din vocea Serafinei că ar fi fost inutil să facă o ofertă mai bună. A crezut că le vânduse unui alt cumpărător sau că luaseră decizia de a nu mai vinde, indiferent de preț.

Capitolul XIII

LEGEA MARȚIALĂ

1

În fiecare an, în ziua de 24 septembrie, una dintre femei, María del Carmen Régulez, avea obiceiul să-și viziteze mama, care se numea Mercedes.

În ajunul acestei date, María del Carmen îi cerea voie Serafinei să nu lucreze în noaptea de 24, iar Arcángelei îi cerea bani, în afară de cei pe care patroana îi ținea „la păstrare”, sau un împrumut, când soldul era mult sub zero. María del Carmen spune că niciodată, până în ultimul an, nu avusese dificultăți: Serafina i-a dat întotdeauna voie, iar Arcángela i-a oferit banii. În ziua de 23, María del Carmen pleca de la bordel ca să se ducă la piață, cumpăra un buchet de flori, de preferință gladiole, care ajungeau de obicei ofilite în brațele deschise ale sărbătoritei, și o țesătură, pentru a-și face o rochie sau o mantilă ori o pereche de pantofi. Ziua următoare începea la răsăritul soarelui, întrucât María del Carmen trebuia să schimbe vreo trei autobuze ca să poată ajunge la ferma unde locuia familia ei. Cobora din al treilea autobuz pe un deal golaș și apoi o lua pe o cărăruie de-abia vizibilă până ce ajungea la un *pitayo*[32]. De aici, se zăreau casele și terenul cu nopali.

Niciodată câinii n-au recunoscut-o pe María del Carmen, în fiecare an, mama și cumnatele ei ieșeau să-i liniștească, de fiecare dată, când se vedeau iarăși împreună, se puneau pe plâns, și, ca în fiecare an, intrau în bucătărie, luau loc în jurul sobiței și stăteau de vorbă – despre cine murise, cine mai născuse vreun copil, ce recoltă se pierduse. Bărbații se întorceau de la câmp spre seară, familia se așeza la masă, iar María del Carmen ajuta la servitul mesei. Numai mama avea cunoștință despre ocupația fiicei – că doar ea fusese cea care o vânduse –, ceilalți din familie credeau că este servitoare. Seara obișnuiau să bea ceai din frunze de portocal cu alcool și se îmbătau. A doua zi, în zori, María del Carmen o lua pe drumul de întoarcere la bordel.

În acel an, pe 22 septembrie, María del Carmen i-a cerut voie Serafinei să se ducă la fermă, dar Serafina, pentru prima oară, a refuzat.

— Sora mea, a spus ea, a luat hotărârea ca nimeni să nu mai iasă pe stradă, în afară de cele care o însoțesc pe Calavera la piață ca să cumpere de mâncare.

Nu a dat explicații despre motivul prohibiției, nici nu a spus cât timp avea să fie în vigoare. Iar María del Carmen n-a îndrăznit să întrebe despre niciuna dintre cele două chestiuni, deoarece, ca tuturor celorlalte lucrătoare, îi era teamă de patroane. În schimb, le-a comunicat colegelor ei că Serafina i-a interzis să se ducă la fermă și că i-a spus că numai cele două femei care

mergeau cu Calavera la piață – care erau mereu aceleași – mai puteau ieși pe stradă. Aceste discuții, repetate de multe ori în starea de delăsare din bordelul închis, au făcut ca toate cele unsprezece femei excluse de la privilegiul de a mai ieși din casă să se simtă captive și, ceea ce este mai important, solidare.

2

Rosa N. și Marta N. sunt cele două femei care ieșeau din casă, ca însoțitoare ale Calaverei, ca să cumpere de-ale gurii. Rosa apare în Registrul de Evidență Antivenerică din San Pedro de las Corrientes cu numele succesive de Margarita Rosa, Rosa de las Nieves și María del Rosal. În bordel, i se zicea, pe scurt, Rosa. A avut faimă de femeie ascultătoare. Când bordelurile erau deschise – spun cei care au stat de vorbă cu ea –, era prima care cobora din camera ei ca să se prezinte în fața patroanei – Serafina sau Arcángela, pentru că a lucrat pentru amândouă –, ca să i se dea aprobarea. Dacă aceasta îi găsea vreun defect – lacul de pe unghii se desprindea în cojițe sau vreo panglică prinsă în păr nu se asorta cu rochia –, Rosa se întorcea în camera ei fără să bombăne – ceea ce nimeni altcineva nu făcea – și încerca să îndrepte lucrurile. În bordelurile închise, Rosa s-a remarcat prin a face treburile cele mai neplăcute, grele sau inutile, cum ar fi spălatul pe dos al cratițelor murdare sau să care de la piață coșul cel mai încărcat.

Rosa mai avea faimă de turnătoare și de fanfaroană! O faimă susținută de două incidente: cu nu se știe ce prilej, un client beat și-a scos ceasul de la mână și l-a pus pe masă, iar una dintre femeile care se aflau cu el acolo l-a luat și l-a păstrat. Singura persoană care a observat acest lucru a fost Rosa. Arcángela a intervenit și, înainte ca serata să se termine, a obligat-o să înapoieze obiectul, iar drept pedeapsă i-a dat o amendă pe care femeia a trebuit să o plătească timp de șase luni de zile. Cu un alt prilej, Carmelo N, care a fost o vreme chelner în casa din strada Molino, a născocit un sistem pentru a o păcăli pe Serafina; consta în a da mai multor femei care erau complicele lui fise pentru consumuri imaginare, iar femeile predau fisele Serafinei, primeau un comision, din care îi dădeau o parte lui Carmelo. Acest negoț special a durat până când Carmelo a comis greșeala de a o fi invitat pe Rosa să facă parte din organizația lui. A doua zi, acesta a rămas fără loc de muncă.

În afară de a fi obedientă și fanfaroană, Rosa nu mai avea alte calități. Era palid-verzuie la față, era tot timpul răcită – când își sufla nasul, spune Calavera, „parcă era o trompetă care anunță noi ordine” – și avea o expresie de martiră. Bărbații care se apropiau de ea o făceau pentru că erau beți morți sau fiindcă nu vedeau bine în lumina înșelătoare din cabaret. La mese, spun cei care au cunoscut-o, tema predilectă a conversațiilor ei era cât de nedreaptă fusese soarta sa – „viața mi-a jucat o festă”, spunea ea, deseori. Erau puțini bărbații care se încumetau să urce în camera Rosei, dar și mai puțini cei care să fi trecut pe acolo și a doua oară.

Surorile Baladro au suportat-o pe Rosa timp de zece ani și jumătate, în parte pentru că era docilă, în parte pentru că era delatoare, dar mai ales pentru că nu au reușit să scape de ea. Mai întâi a trecut de la o patroană la cealaltă, apoi au încercat în mai multe rânduri să o vândă unui al treilea, dar când o vedeau, cumpărătorii o refuzau. În cele din urmă, cele două surori s-au resemnat și o foloseau pentru a-i alunga pe clienții incomozi sau insolvabili.

Rosa, care avea venituri foarte mici, a acumulat în zece ani cea mai mare datorie care apare în caietul Arcángelei – patruzeci și cinci de mii patru sute de pesos. Este posibil ca Arcángela, cu lipsa de logică proprie avariției, să fi nutrit speranța ca Rosa să devină atrăgătoare într-o bună zi și să reușească să plătească familiei toți banii pe care îi datora.

3

Nenorocirea Rosei a venit de la mersul pe coridorul spre care dau camerele, la o oră la care nu trebuia.

Aurora Bautista, una dintre femeile care locuiau la Casino del Danzón, când a stat de vorbă cu María del Carmen și a aflat că niciuna dintre ele – în afară de cele două care ieșeau cu Calavera – nu va mai putea ieși pe stradă, s-a hotărât să fugă din bordel.

Și-a comunicat ideea către trei dintre prietenele sale, care au fost de acord să o însoțească. S-au întâlnit de mai multe ori în camera uneia dintre ele ca să pună la punct planul. S-au decis să fugă noaptea, între orele unsprezece, când doarme toată lumea, și douăsprezece, când pleacă ultimul autobuz în direcția Pedrones. Cât despre ieșirea din casă, nu se putea face pe unde plecau surorile Baladro, deoarece ar fi avut nevoie de cheia de la sufragerie, care atârna tot timpul la gâtul Serafinei; să sară peste unul dintre garduri însemna să cadă în curtea cuiva străin și să dea peste niște câini necunoscuți. Nu le mai rămâne atunci decât să folosească o scară portabilă, ca să poată ajunge pe terasa Casino-ului și, făcând un salt, să treacă pe terasa doamnei Benavides, de unde era ușor să coboare la nivelul străzii și apoi să iasă pe poartă, care se bloca pe dinăuntru.

În casă era o scară portabilă, care era ținută în debaraua unde dormea Ticho. Acesta avea faimă că doarme buștean.

În seara în care prietenele au căzut de acord să fugă din bordel cu ajutorul unei scări portabile, au auzit un zgomot pe coridor, ca și când afară, dincolo de încăperea în care stăteau de vorbă, s-ar fi aflat cineva. Cele patru femei au tăcut imediat. Luz María, stăpâna camerei, s-a ridicat fără zgomot și a deschis ușa. A văzut că nu era nimeni afară, în dreptul camerei ei, însă la câțiva metri distanță se afla Rosa, care se îndrepta spre locul unde se afla ea…

Femeile au stat câteva clipe, cumpănind dacă era posibil ca Rosa să le fi auzit vorbind, însă au ajuns la concluzia că era prea puțin probabil. Totuși, având în vedere acest incident ambiguu, au hotărât să devanseze plecarea și să fugă chiar în acea noapte.

Ne putem imagina bagajul, poșetele din mărgele, cutiile de carton legate etc.; fiecare și-a pus ce lucruri mai de preț avea – rochia portocalie, vesta de pluș, geanta din șiraguri de mărgele, pantofii din piele lăcuită –, ele ținând cont, când făceau selecția, de faptul că vor fi nevoite să sară și probabil să o ia la fugă pe stradă. Spun că banii adunați de la toate patru le ajungeau ca să-și plătească drumul până la Pedrones și le mai rămâneau patruzeci și cinci de pesos, cu care se gândeau să-și continue călătoria, nu știau încotro anume, dar cât mai departe de Concepción de Ruiz.

Noaptea, când totul era cufundat în liniște, femeile s-au întâlnit pe coridor, desculțe, au coborât scara și au trecut prin patio. Una dintre ele, Luz María, mărturisește că luase o piatră mare, rotundă, pe care trebuia să o țină cu ambele mâini, cu gândul de a-l lovi pe Ticho în cap, în cazul în care îl vedea că se trezește. Au intrat în debara, care nu are ușă. Ticho nu s-a trezit, dar ele, pe dibuite, și-au dat seama că scara portabilă nu se află la locul unde era ținută dintotdeauna.

Au plecat din debara derutate și s-au oprit în bucătărie, pe întuneric. Aici au stat de vorbă, în șoaptă. Au ajuns la concluzia că Rosa le-a trădat, ceea ce le-a înfuriat.

Următoarea scenă trebuie să se fi petrecut astfel: o femeie doarme pe un pat mare, dintr-o cameră fără lumină; ușa se deschide ușor – de când bordelul fusese închis, surorile Baladro au scos zăvoarele, așa că femeile nu mai puteau să se încuie în camere –, în lumina de pe prag se văd intrând mai multe siluete; ușa este închisă la loc.

Nu se știe dacă Rosa s-a trezit din somn când celelalte au aprins lumina, când au tras pledul de pe ea sau când au început s-o lovească. Nu se știe nici măcar dacă cele care au atacat-o au aprins lumina sau dacă au luat-o la bătaie pe întuneric. Nu se știe nici dacă Rosa a amuțit de frică, dacă atacatoarele au împiedicat-o să urle sau dacă a țipat din toate puterile ei și n-a fost auzită de nimeni.

— Au pocnit-o cu papucii, spune Calavera, când descrie această răzbunare.

Rănile Rosei au fost provocate de pantofii cu tocuri înalte cu care au lovit-o celelalte.

A doua zi, când toate femeile, în afară de Rosa, luau prânzul în bucătărie, Calavera a urcat la ea în cameră, ca să vadă ce se întâmplă. Când s-a apropiat de ușă, a auzit gemete. Rosa era în pat, semiconștientă, acoperită cu o pătură. Nu avea răni pe față, însă trupul ei și mai ales fesele erau pline de vânătăi și de răni care, cu timpul și din neglijență, au supurat și s-au convertit în plăgi.

4

Rosa n-a știut – sau n-a vrut – să spună cine a atacat-o. Surorile Baladro, care erau hotărâte să pedepsească cu severitate acea „dezordine”, nu știau cui să atribuie asaltul – ceea ce ne arată că Rosa nu denunțase fuga proiectată și că din întâmplare scara portabilă nu se afla la locul ei – și nu găseau calea

pentru a le depista pe cele vinovate.

Femeia care le-a servit patroanelor masa de prânz susține că sfătuitorul acestora a fost căpitanul Bedoya, care le-a arătat cum să descopere identitatea celor responsabile.

Femeile l-au văzut plimbându-se prin curte cu capul în jos, plecându-se când și când ca să ridice o piatră, s-o cântărească în mână și apoi să le pună deoparte, într-o grămadă, pe cele care erau colțuroase, dar nu prea grele, nici ușoare. După aceea a cercetat podelele casei, până a ajuns la o mică terasă, care i s-a părut cea mai potrivită pentru ceea ce voia să facă. (Această terasă este situată între debaraua unde se ținea cărbunele și bucătărie, face parte din casa veche, iar podeaua este din dale de piatră puse pe muchie.)

Surorile Baladro le-au adunat pe femei pe această terasă, iar Arcángela a zis:

— Spuneți cine a bătut-o pe Rosa.

N-a răspuns nimeni.

Arcángela le-a ordonat femeilor să se așeze în genunchi, pe podeaua negeluită, iar când au îngenuncheat, căpitanul, care era acolo, le-a explicat cum să-și țină brațele: întinse, încrucișate, cu palmele deschise în sus. După ce toate au luat această poziție, el și Calavera au pus în fiecare palmă câte una dintre pietrele pe care căpitanul le alesese înainte.

Uneia dintre femei, care a scăpat o piatră pe jos, Arcángela i-a aplicat o lovitură cu varga. (Aceasta a fost prima pedeapsă corporală impusă în Casino del Danzón. Nuiaua cu care a fost trasă lovitura și altele fuseseră tăiate în acea după-amiază de către căpitan, dintr-un tufiș de *cazahuate*.) Au declarat că, în mai puțin de cincisprezece minute, cele vinovate au mărturisit, iar pedeapsa a fost suspendată la cele nevinovate.

Aurora Bautista, Luz María, María del Carmen și Socorro au fost conduse de Calavera în salonul Bagdad, unde au fost supuse la o altă pedeapsă, inventată tot de căpitan. Pe rând, fiecare dintre cele pedepsite a trebuit să le lovească pe celelalte trei până ce toate patru au fost stâlcite în bătaie, încât nu s-au mai putut mișca zile în șir.

(Nu există nicio știre potrivit căreia – în cei douăzeci și trei de ani în care a servit în armată – căpitanul Bedoya să fi impus vreo pedeapsă corporală; nimeni dintre cei care au servit alături de el sau la ordinele lui nu-și amintește să-l fi văzut amestecat în vreun act de cruzime. În timpul procesului, când a fost interogat în legătură cu participarea lui la „penitență” și la loviturile pe care femeile și le-au dat unele altora, căpitanul a recunoscut că a inventat ambele practici și a explicat:

— Am considerat că acele femei erau vinovate de un act de insubordonare și că era necesar ca ele să fie descoperite și pedepsite într-un mod exemplar.

— Sunteți mulțumit de modul în care ați procedat cu acest prilej? l-a întrebat judecătorul.

— Da, domnule judecător.)

În loc ca spiritele să se calmeze, a doua zi după „pedepsele exemplare” s-a mai produs un act de insubordonare.

S-a întâmplat în felul următor: Marta Henríquez Dorantes, cealaltă femeie care avea permisiunea de a ieși din casă pentru a o însoți pe Calavera la piață, era la spălătorie și își storcea rufele, când și-a dat seama că mai multe dintre colege s-au apropiat de ea și au înconjurat-o, în liniște, și fără să facă vreun lucru care să le justifice prezența în acel loc.

De-abia începuse să-și dea seama de aceste circumstanțe, când celelalte s-au năpustit asupra ei. Cum erau patru, au imobilizat-o fără dificultate. Au trântit-o jos, i-au pus călușul în gură și au legat-o cu rufele umede pe care tocmai le spălase, au forțat-o să se ridice și a fost cât pe ce să aibă parte de o moarte stranie. Într-un colț din curte era un closet vechi, care nu mai fusese folosit de mai mulți ani. Femeile au dus-o târâș pe Marta până acolo, au luat plăcile de tablă de deasupra găurii și au încercat să o bage, pe acolo, direct în groapă. (Din descrierile acestei întâmplări, se deduce că atacatoarele aveau intenția să înmormânteze victima de vie.) A salvat-o faptul că era grasă. Marta este o femeie cu osatura lată și, oricât s-au străduit celelalte femei, n-au reușit să o bage prin orificiul closetului. Erau în plin efort, când a apărut Calavera.

De această dată, n-a mai existat pedeapsă, ci doar separare. Surorile Baladro au decis ca femeile care o atacaseră pe Marta să fie duse la ferma Los Ángeles și să fie închise în hambar, iar cele patru, care o bătuseră pe Rosa, să fie închise fiecare în camera ei, cu un lacăt la ușă.

Cum a apreciat că cele patru femei izolate au nevoie de pază pe timpul nopții, căpitanul Bedoya a aranjat lucrurile în așa fel, încât, începând cu noaptea următoare, un soldat de încredere – Neînfricatul Nicolás – să rămână la Casino del Danzón, înarmat, și să fie la ordinele surorilor Baladro, în caz că apare vreo problemă.

Capitolul XIV

CE A FĂCUT TEÓFILO

1

Teófilo Pinto, soțul Eulaliei Baladro, este un bărbat taciturn, cu expresia funebră a celui care „a muncit toată viața cinstit și fără odihnă, ca să piardă de trei ori tot ce agonisise și să ajungă la închisoare".

Când și-a explicat modul în care a acționat, a spus:

Ca afacere, ferma Los Ángeles a fost un eșec. Vina aparține cumnatelor mele, deoarece nu mi-au dat banii pe care mi i-au promis. Mi-au zis că vor deschide un cont pe numele meu și că vor depune în el cincisprezece mii de pesos, ca eu să scot pe măsură ce este nevoie și să-i cheltuiesc pe ce consider că este prudent. Dumneavoastră ați văzut cumva contul? Ați văzut cele cincisprezece mii de pesos? Ei bine, nici eu.

Îl trimiteau pe Ticho în fiecare săptămână cu banii, exact cât să plătesc lefurile. Dacă intervenea vreo cheltuială neprevăzută, trebuia s-o fac pe banii mei și după aceea să le trimit mesaje prin Ticho, ca să mi-i înapoieze.

Situația a fost grea oricum, dar s-a înrăutățit pe la jumătatea lui octombrie. A venit ziua de sâmbătă, s-a făcut ora prânzului, iar Ticho n-a mai apărut. Muncitorii și cu mine ne-am așezat la capătul canalului de irigații și am stat cu privirea la șosea, am tot văzut autobuze trecând, fără ca vreunul să se oprească și să coboare din el Ticho, aducând plicul cu parale. Când soarele sta să apună, nu mai puteam de rușine. M-am dus acasă, am scos dintr-o cutie banii pe care Eulalia îi pusese la păstrare în caz de boală, m-am întors la muncitori și am dat câte zece pesos fiecăruia dintre ei.

— Aveți răbdare, băieți, le-am zis eu, luni o să vă dau și restul.

Acceptând cei zece pesos, ei au plecat, cu capul în jos, căci se făcuse deja noapte.

În ziua de duminică, am tot așteptat vești de la cumnate, dar n-a venit niciun semn de la ele. Aș fi vrut să vorbesc cu ele și să le spun ce se întâmplă, că nu mai puteam continua așa, însă ele n-au vrut niciodată să-mi zică unde locuiesc.

Muncitorii au revenit luni și au lucrat până la amiază, dar când s-a făcut ora prânzului și au văzut că Ticho nu apare cu banii, au întrerupt munca și au plecat. S-au întors marți și miercuri ca să-și încaseze banii, dar cum n-am avut cum să-i plătesc, în acea noapte mi-au făcut o pungășie.

Eu pusesem peste canalul de irigații paisprezece plăci, pentru a evita ca

apa să debordeze și să ajungă în drum. Ei bine, pierzându-și nădejdea că-și vor mai primi banii, muncitorii s-au întors în noaptea zilei de miercuri, când eu și nevastă-mea dormeam, și au luat plăcile.

A doua zi dimineața m-am trezit, am scos capul pe fereastră și primul lucru pe care l-am văzut a fost oglinda apei strălucind pe drum. Nu a trebuit să fac vreun efort ca să pricep cine poartă vina pagubei. Ca să ajungi într-un loc situat la mare distanță și să pleci cu paisprezece plăci în cârcă, trebuie să fii cineva cu gânduri rele.

Mai cred că muncitorii au făcut ceva și la tractor, pentru că în acea zi de joi s-a oprit în mijlocul ogorului și, chit că m-am străduit, nu l-am mai putut face să meargă.

M-am întors acasă disperat.

— Îmi vine, i-am zis nevesti-mii, să fac valizele și să le ducem la șosea, să ne urcăm în primul autobuz care trece pe acolo și să călătorim până unde ne poartă, pentru că nu mai vreau să știu nimic nici de această fermă, nici de surorile tale.

Asta trebuia să facem, dar n-am făcut.

Eulalia nu voia să-și supere surorile, iar eu n-am mai insistat, pentru că speram ca totuși cumnatele să-mi dea banii pe care mi-i datorau. În afară de asta, voiam să văd răsărind grâul pe care îl semănasem.

În lunea următoare, eram amândoi în bucătărie, la masa de prânz, când am auzit claxonul unei mașini care răsuna de parcă ar fi cerut ajutor. Am ieșit afară, de unde am văzut mașina albastră cu care călătoreau mereu cumnatele mele și care se împotmolise în noroiștea de pe drum. Era plină de lume.

A trebuit să car niște pietre și să le pun în noroi, pentru ca Arcángela să se poată da jos din mașină fără să-și murdărească pantofii. Când a ajuns pe teren uscat, i-am reproșat că nu mi-a trimis banii pentru lefurile de sâmbătă și i-am zis că muncitorii au plecat. Ea m-a întrerupt.

— Stai, că ce-o să-ți spun eu e mult mai grav.

M-a luat cu ea, să facem câțiva pași, până a considerat că cei din mașină nu ne puteau auzi. Atunci mi-a spus următoarele cuvinte:

— În mașină sunt patru fete care au luat-o razna. Trebuie să le țin departe de celelalte, ca să nu le dea idei și lor. O să le las aici câteva zile, până se mai liniștesc.

Atunci mi-am dat seama că pe bancheta din spate erau patru femei care se uitau la mine foarte ciudat. Erau speriate.

Arcángela mi-a dat mai multe sfaturi:

— Ține-le sub cheie. Dă-le să mănânce ce vrei. Dacă vezi că vreuna dintre ele vrea să o ia la fugă, scoți carabina și tragi un foc.

2

Hambarul fermei Los Ángeles este o încăpere lungă, cu ciment pe jos, din ziduri de susținere cu tencuiala zgrunțuroasă la suprafață și cu un acoperiș din

beton. Lumina este puțină și intră printr-un luminator situat deasupra ușii, care este din lemn de *mezquite* și se închide pe afară cu un mâner și cu lacăt. Luminatorul are un grilaj de fier în cruce, prin ale cărei brațe nu poate trece o persoană.

Când a pregătit hambarul, pentru ca în el să locuiască cele patru femei, Teófilo a scos din el tot ce le-ar fi ajutat să fugă – o frânghie, o bancă, o scară – sau ar fi putut servi drept armă: un târnăcop, un taburet, o lopată. N-a mai lăsat înăuntru decât niște știuleți și o grămăjoară de pleavă.

Teófilo le-a dat femeilor mai multe rogojini, pe care ele le-au pus pe jos. Femeile aduseseră pături, dar le-a fost frig, deoarece nu era chip să astupe luminatorul și pentru că luna noiembrie a fost foarte rece: au fost patru zile cu brumă. Cele patru femei au răcit, dar și-au revenit după câteva zile.

Una dintre părțile obscure ale acestei istorii este că două persoane foarte mândre de onorabilitatea lor, ca soții Pinto, au acceptat să fie folosite drept temniceri, fără a opune rezistență. Explicația parțială a acestei enigme se află poate în cecul de două mii de pesos, acoperit de contul Arcángelei Baladro, pe care Teófilo l-a încasat la Banco de Abajo din Pedrones, în ziua de 3 noiembrie. Începând cu această dată, nu există nicio dovadă că Teófilo ar mai fi încercat să angajeze alți muncitori. O bună parte din terenul deja arat a rămas neînsămânțat. Singurele munci agricole duse la bun sfârșit au fost făcute de Ticho – căruia surorile Baladro i-au poruncit ca, în loc să se ducă la lucru în cine știe ce bodegă, ca să care saci, să meargă în fiecare dimineață la fermă, „să vadă ce se mai ivește”. El a fost cel care a depănușat știuleții de porumb care erau în țarc, i-a pus în saci și i-a cărat în casă, și tot el a fost cel care își punea cizmele de cauciuc, lua lopata și își petrecea ziua în nămol, irigând grâul care fusese semănat. Între timp, Teófilo, care era obsedat să pună din nou tractorul în mișcare, petrecea ore întregi migălind pe la fileturi, dar nu reușea să obțină decât rateuri.

Cele patru femei au trăit trei săptămâni în hambar, perioadă în care, se pare, nu au suferit de rele tratamente din partea lui Teófilo, nici a Eulaliei. Viața lor a fost cam așa: dimineața devreme, Teófilo deschidea ușa de la hambar, le lăsa să iasă o vreme pe câmp, ca să-și facă necesitățile și să se spele, dacă voiau, cu apă de la puțul cu roată. După care le închidea din nou. În jur de orele nouă, Teófilo deschidea ușa pentru a doua oară, iar Eulalia intra, aducând cratițele cu mâncare. Prizonierele mâncau atunci *tortilla*, fasole, sos de ardei și o cană de ceai din frunze de portocal. Nu era de ajuns încât să se sature, dar nici prea înfometate nu rămâneau. Eulalia se întorcea după vesela goală și tot ea o spăla. Femeile petreceau ziua închise. Pe la șase seara, Teófilo le lăsa din nou să iasă pe câmp, iar după aceea intrau înapoi în hambar; la cină aveau aceeași mâncare și aceeași cantitate ca și la masa anterioară, iar după ce lua vesela, Teófilo încuia lacătul și-l redeschidea în ziua următoare.

Relațiile dintre soții Pinto și prizoniere erau relativ cordiale. Teófilo le-a prevenit pe femei:

— Între noi și dumneavoastră nu există dușmănie, nici dispute. Dumneavoastră stați câteva zile aici pentru că așa a ordonat doña Arcángela. Și a mai dat un ordin – să nu vă las să plecați. Dacă o să fiți cuminți în această casă, în care nimeni nu vă va face niciun rău și unde n-o să duceți lipsă de nimic, atunci nu vom avea probleme.

Una dintre femei s-a încumetat să întrebe cât timp trebuie să mai stea închise, la care Teófilo a răspuns:

— Cât va considera doña Arcángela.

3

Ticho se trezește înainte de a se lumina de ziuă – e plăcerea lui, preferă să-și petreacă ziua pe câmp decât să care în spinare saci în depozite –, se îmbracă în așa fel încât să arate a ceva între proxenet și plugar: tricou cu găurele, costum de cașmir, sandale și pălărie mare, și călătorește cu primul autobuz care pleacă din Concepción de Ruiz. Ajunge la fermă în zori, când toată lumea mai doarme încă, în afară de un câine, care nu-l latră. Își pune cizmele, pe care și le ține într-un șopron, și cu lopata în mână, se îndreaptă spre canalul de irigații, ca să vadă ce daune sunt și cu cât a mai crescut apa peste noapte.

În ziua și la ora care ne interesează, Ticho se afla la un capăt al canalului, în apropiere de șosea. Ne putem imagina ce anume a văzut:

Departe de el, se află drumul și conducta – paralele și apropiate între ele – care aduce apă pentru canalul de irigații. Drumul este înfundat, plin de nămol și cu băltoace. Canalul de irigații este pe un dig de pământ, acoperit de iarbă verde. Aceste două elemente împart ferma în două. La dreapta lui Ticho este terenul semănat și irigat: o suprafață de pământ negru, cu mici vârfuri de grâu verde. La dreapta, ogorul abandonat: negru spre cenușiu, cu bulgări enormi, ca niște stânci mari. La cealaltă extremitate a conductei și a drumului este puțul cu roată, iar lângă puț, hambarul; lângă hambar, casa. Casa este zugrăvită în alb, are un portal și două ferestre, iar hambarul este de culoare cărămizie și are o ușă închisă. În stânga casei, la câțiva metri distanță, este un șopron, iar în șopron, tractorul, de culoare roșie.

Este dimineață, încă devreme. Pe cer, niciun nor. E frig.

Un chip omenesc își face apariția dinspre portalul casei, se duce la hambar și deschide ușa cea mare. Încetul cu încetul, fără grabă, din hambar ies patru siluete înfășurate în zdrențe. Se opresc o clipă la soare, apoi se duc înspre gard, își ridică poalele și se așază în rând, pe vine. Figura care a deschis ușa se mișcă înspre șopron, se apleacă în fața tractorului, face o mișcare bruscă, iar din țeava de eșapament se ridică o volută albă de fum. Se aude explozia falsă, apoi nimic. În portalul casei mai apare o figură, care se oprește acolo, fără să se miște.

Ticho nu este atent, se apleacă peste lopată, cu care dă la o parte un bolovan, ca să lase apa să curgă, tasează o margine a canalului de irigații etc. Nu mai înalță capul decât când aude strigătul.

Când se uită iarăși la scenă, situația s-a schimbat. Cele patru femei care stăteau pe vine acum aleargă pe câmp. Ticho înțelege că încearcă să-l traverseze în diagonală, ca să ajungă la șosea, în punctul cel mai îndepărtat de locul în care se află el. Figura care era în portal a dispărut, iar cea care era în șopron se îndreaptă spre portal. Cele patru figuri care fug pe ogor se separă una de alta. Cursa este dificilă, picioarele se îndoaie, se afundă printre bolovani, aleargă, dar nu avansează. Celelalte două figuri stau acum în portal. Cea care a intrat în casă și s-a întors îi dă celei care a venit din șopron un obiect pe care aceasta îl ia cu ambele mâini. Această figură stă dreaptă și, pentru câteva clipe, nemișcată. Nu se vede flama, nici fumul. Detunăturile îl iau pe Ticho prin surprindere și-l fac să tresară.

Capitolul xv

ȘIRUL DE GHINIOANE

1

— Don Teófilo spune că cele patru femei pe care dumneavoastră i le-ați lăsat în grijă au rupt-o la fugă, așa că, respectând ordinele pe care i le-ați dat, a tras asupra lor cu carabina pe care i-ați lăsat-o ca să aibă grijă de vaci. Una dintre ele a murit, alta este în agonie. Celelalte două s-au predat și am putut să le închidem din nou. Acestea sunt noutățile. Don Teófilo mai zice că așteaptă noile ordine pe care vreți să i le dați.

Acestea au fost, *mutatis mutandis*[33], cuvintele prin care Ticho i-a transmis vestea Arcángelei, la mai puțin de o oră după cele întâmplate. Se pot imagina cele rostite de Arcángela când le-a auzit. Ea nu a admis, nici atunci, nici după aceea, și nu recunoaște nici acum că ar fi pronunțat cuvântul „carabină” în legătură cu cele patru femei pe care le-a dus la ferma Los Ángeles.

— I-am zis să aibă grijă de ele, să se ocupe de ele, să nu le lase să plece, dar nu să tragă în ele.

Actualmente, se referă la Teófilo invariabil cu „tâmpitul de cumnată-miu”.

Este cazul să atragem atenția că nici Scară, care le-a adus pe femei la fermă, nici Eulalia, care a ieșit împreună cu Teófilo în întâmpinarea mașinii, atunci când aceasta s-a împotmolit, n-au auzit-o pe Arcángela vorbind despre carabină.

Rezultatul este același: Arcángela i-a lăsat lui Teófilo carabina, a dus femeile la fermă, iar Teófilo, simțind că astfel îndeplinește un ordin pe care i-l dăduse Arcángela, a tras asupra lor.

La scurt timp după ce a primit vestea, Arcángelei i s-a făcut rău – s-a îmbolnăvit din cauza mâniei, după părerea ei – și a trebuit să se culce, iar Calavera i-a dus la pat o ceașcă de ceai de *istafiate*[34]. Potrivit declarației făcute de Calavera, cu aces prilej, Arcángela a spus:

— Calaverita, de data asta, ne-a luat dracu’!

În timp ce Arcángela se refăcea, Serafina și Ticho s-au dus la ferma Los Ángeles cu mașina lui Scară. Când au ajuns, femeia rănită era deja moartă.

Nimeni nu-și aduce aminte ca Serafina să-i fi reproșat lui Teófilo ceea ce făcuse. S-a mulțumit doar să ia măsurile pe care le-a considerat prudente: s-a dus pe câmp, însoțită de Ticho, care avea pe umăr o lopată și un târnăcop, și a mers până a găsit un loc care i s-a părut potrivit. Era departe de șosea, lângă un mal, ferit de priviri indiscrete – chiar dacă nu avea cine să tragă cu ochiul – de niște nopali. Acolo i-a zis lui Ticho să sape.

În vreme ce Ticho își făcea treaba, Serafina a revenit la casa fermei. Ajunsese la concluzia că Teófilo și nevastă-sa nu erau în stare „să aibă grijă de femei" și, de aceea, l-a pus pe cumnatul ei să deschidă hambarul, le-a zis celor două femei care erau închise acolo să se suie în mașină și s-a întors cu ele în oraș. După ce le-a lăsat, din nou închise, fiecare în camera ei, a mai făcut un drum la fermă, ca să supervizeze înmormântarea.

Îmbrăcămintea moartelor a fost făcută morman și i s-a dat foc. Cadavrele, puse în saci, au fost luate din șopron – unde stăteau întinse – și duse la groapă de către Ticho, Scară și Teófilo, care inițial refuzase să ia parte la sarcinile funebre. Când Scară și Ticho au acoperit groapa și au șters urmele cât mai bine cu putință, Serafina s-a arătat mulțumită. Se însera și era frig. Eulalia i-a invitat să intre în casă să îmbuce ceva – bărbaților chiar le era foame –, însă Serafina a refuzat invitația și a spus că este timpul să se întoarcă în oraș. S-au dus cu toții la mașină, unde și-au luat rămas-bun: Serafina și-a sărutat sora, Teófilo a deschis portiera mașinii și, se spune, a întrebat-o pe cumnată-sa:

— Acum ce dispoziții îmi lași?

— Niciuna, a răspuns Serafina. Când o să se simtă mai bine, Arcángela va hotărî ce anume va face cu tine.

După aceea, s-au întors în oraș. Teófilo și Eulalia au rămas singuri la fermă, cu două crime pe conștiință, cu două cadavre îngropate la o distanță de cincizeci de pași, lângă un mal, și cu sentimentul de a nu le fi mulțumit pe cele care le-au dat de lucru.

2

În săptămânile care au urmat, comunitatea din Casino del Danzón s-a scindat și s-a regrupat de mai multe ori, în funcție de șovăielile de neînțeles și de capriciile Arcángelei.

Cele patru femei care au bătut-o pe Rosa au fost separate de colegele lor, de parcă ar fi fost ciumate. O perioadă au ocupat treapta cea mai de jos în ierarhia bordelului: trăiau în cele mai întunecoase încăperi din casă, încuiate, fiecare în camera ei. Calavera le ducea în camere, de două ori pe zi, *tortilla* și fasole, în cantități care întotdeauna le lăsau înfometate. În schimb, cele trei care nu participaseră la niciun atac și Marta erau libere să umble prin casă, puteau să intre inclusiv în bucătărie și să-și prepare ceva de mâncare, când simțeau că le apucă foamea pe neașteptate. Singura îngrădire era accesul în stradă, unde trei dintre ele nu puteau ieși. Cealaltă, Marta, putea să o facă numai însoțind-o pe Calavera la piață. Rosa, care continua să fie bolnavă, fără a se putea mișca, era relativ bine îngrijită, în pat. Aceste femei și patroanele lor mâncau modest, dar suficient: *tortilla* și fasole, cât doreau; apoi supă cu fidea, din când în când, ciorbă cu carne, de două sau de trei ori pe săptămână, mai ales când rămânea în casă la cină căpitanul Bedoya, căruia Calavera îi servea mereu, la prânz, un ou, pe care femeile îl vedeau doar în farfuria lui. La nouă seara sosea Neînfricatul Nicolás. Căpitanul îi dăduse ordin să-și aducă

haine civile când se află în serviciul surorilor Baladro, însă el, cum nu avea destule lucruri de îmbrăcat, în majoritatea serilor venea cu o cămașă regulamentară, pe al cărei guler se putea citi, decolorat, numărul regimentului. Calavera îl accepta așa. Îi dădea la cină două ouă înecate într-un sos de ardei roșu, o bucată mare de *tortilla* și o cană de ceai de frunze de portocal, cu scopul, spunea Calavera, ca el să facă față cum se cuvine „frigului”. Din câte se pare, Neînfricatul stătea de pază ca nu cumva să fugă cele patru prizoniere. De fapt, se învelea cu mantaua și dormea adânc, așezându-se de-a curmezișul la jumătatea scării, cu o pușcă automată alături.

Când Teófilo le-a omorât pe cele două femei, situația s-a schimbat. Cele două supraviețuitoare ale întâmplării au ajuns să ocupe locul cel mai de jos pe scara ierarhică a bordelului. Pentru că le-au văzut murind pe cele două colege de fugă, au fost tratate ca niște criminale. Au fost închise în „camere blocate”, de mâncat primeau doar ce lăsau în cratițe celelalte, adică mai nimic, și n-au ieșit niciodată din încăperile lor. Aceste două femei au fost izolate cu o asemenea eficacitate, încât celelalte care locuiau în aceeași casă n-au aflat nimic decât de-abia după câteva luni de zile, n-au știut nici că ele erau închise acolo, nici ce se întâmplase la fermă.

În contrast cu pedeapsa și cu izolarea riguroasă impusă femeilor care se întorseseră de la fermă, Arcángela a hotărât să îndulcească suferința celor patru care o atacaseră pe Rosa – deși ea continua să bolească – și a dat dispoziție să li se permită în timpul zilei să iasă din camere, să mănânce în bucătărie pe săturate, să stea de vorbă între ele și cu celelalte. După cină, reveneau în camerele lor, pe care Calavera le încuia până a doua zi.

Se pare că această acțiune – închiderea cu lacăt a ușilor, seara, și redeschiderea a doua zi dimineața – i-a atras Calaverei dușmănia prizonierelor, cu care până atunci avusese relații relativ cordiale, în ciuda faptului că nu s-au îndoit nicio clipă de Calavera că este adeptă fără rezerve a surorilor Baladro și, prin urmare, inamică a răsculatelor.

Se pare că totuși n-au existat provocări, nici dispute. Nu se știe ce anume voiau să obțină cele patru femei. Incidentul s-a petrecut în felul următor. Într-o dimineață, după gustare, cele patru erau în bucătărie și spălau paharele, când a intrat Calavera. Ea spune că în momentul în care a intrat a înțeles că este așteptată, dar ele susțin că nu se puseseră de acord în această privință. Calavera spune că nu a deschis gura, iar ele zic că ea le-a insultat: „Ca să vezi! Fir-ar!...” (?). Fapt este că, înainte ca victima să se poată apăra, Aurora Bautista a pocnit-o cu cratița peste față, iar Calavera nu știe să spună cine a lovit-o în cap cu polonicul de lemn.

Totul pare a arăta că intenția celor patru femei a fost să-i facă victimei același lucru pe care celelalte patru încercaseră să i-l facă Martei, adică să o arunce pe Calavera în closetul cel vechi și să o îngroape de vie. Se cuvine să precizăm că această încercare ar fi avut mai multe probabilități de succes decât cea anterioară, deoarece Calavera era mult mai slabă decât Marta și ar fi încăput prin gaură.

Din fericire pentru toate participantele, încercarea a dat greș. Femeile se îndreptau prin curte spre closetul cel vechi, ducând-o pe brațe pe Calavera, semiconștientă, când și-au încrucișat pașii cu Arcángela, care se întorcea în casă după ce dăduse de mâncat găinilor. Ceea ce s-a petrecut atunci scoate în evidență autoritatea pe care, în acea perioadă, o mai avea încă proprietăreasa bordelului asupra lucrătoarelor sale. În clipa în care au văzut-o, cele patru au rămas încremenite de spaimă și n-au izbutit să facă nimic altceva decât să dea ascultare dispozițiilor ei. Fără să fie nevoită să lase din mână farfuria, le-a făcut pe cele patru să o ducă pe Calavera în camera ei, s-o întindă pe pat și să o cheme pe Serafina – care se afla în sufragerie, unde cosea –, ca să-i spună să le închidă pe ele.

În acea seară, pedeapsa a fost supravegheată de căpitanul Bedoya. Le-a obligat pe cele patru vinovate să se lovească între ele cu polonicul de lemn. Atunci s-a întâmplat că Aurora Bautista, împinsă de un instinct obscur, a lovit-o pe Socorro de mai multe ori în gură, până i-a rupt dinții. María del Carmen a urlat: „O s-o omori”, iar căpitanul a intervenit, smulgându-i Aurorei polonicul. (În timpul procesului, căpitanul s-a referit la acest act umanitar.)

Calavera, care timp de mai bine de o săptămână a avut fața umflată, nu a intervenit în acea seară în cursul aplicării pedepsei, nici nu a dat semne după aceea că ar fi supărată pe cele care au agresat-o.

3

La jumătatea lunii decembrie, căpitanul Bedoya a trebuit să facă o călătorie în orașul Mezcala, pentru a rezolva o chestiune legată de serviciul său. Înainte de a porni la drum, a făcut două observații: prima, că tot atât costă o cameră de hotel dacă dormi singur sau dacă ești însoțit, iar a doua, că viața la Casino del Danzón este tot mai apăsătoare și că Serafina, care trăise într-o tensiune constantă timp de câteva luni de zile, merita o pauză. Căpitanul a invitat-o să meargă cu el, iar Serafina a acceptat.

Au călătorit într-un autobuz de clasa întâi. Căpitanul a fost galant, a lăsat-o pe Serafina să stea pe locul de la fereastră și, ceea ce nu mai făcuse niciodată pentru nimeni, a coborât la una dintre stații ca să-i cumpere fructe de *tejocote*[35] acoperite cu cremă de ciocolată, de care i se făcuse poftă, și tot el le-a plătit. Căpitanul era îmbrăcat în uniformă, iar Serafina, ca să nu se ciufulească, și-a pus pe cap un batic roșu.

Căpitanul spune că în momentul în care autobuzul a demarat, Serafina părea să fi uitat de problemele existente în casă, era calmă și cufundată în contemplarea peisajului și făcea frecvent comentarii de tipul: „uite ce stâncă uriașă” sau „cum o fi să trăiești într-un loc așa de singuratic”, ceea ce, după părerea căpitanului, arată clar că aspirația pe care o avea atunci Serafina era să părăsească lupanarul și să se apuce de agricultură.

Pe la opt seara au ajuns în orașul Mezcala. Căpitanul a continuat să fie amabil. A renunțat la ideea de a se caza într-unul dintre hotelurile din

apropierea capătului de linie de autobuze, pentru că le-a considerat „ieftine, dar aflate într-un loc prea zgomotos". Au luat un taxi – pe care l-a plătit el –, care i-a dus la un hotel din centru și relativ elegant. Căpitanul nu s-a supărat nici când, la administrație, recepționerul i-a spus cât costă o cameră. A insistat să li se arate mai multe dintre ele, pentru ca Serafina să o aleagă pe cea care îi place mai mult. În cele din urmă, au rămas într-una care avea un balcon din care se vedeau un mic parc cu bănci și pridvorul unei biserici.

Serafina și-a scos baticul roșu, iar căpitanul a dus-o la cină într-o berărie faimoasă.

A doua zi, căpitanul și-a petrecut cea mai mare parte a dimineții în birourile Direcției de Operațiuni. Serafina s-a dus la magazinele din holul hotelului și a cumpărat dulciuri tipice pentru Mezcala, ca să i le ducă în dar soră-sii. La prânz, când căpitanul s-a întors la hotel, l-a văzut de departe; fiind în balcon, i-a făcut cu mâna și i-a zâmbit. Spune că n-o mai văzuse atât de fericită de luni de zile.

După ce au mâncat, s-au dus la cinematograf; după film, s-au despărțit: căpitanul s-a înapoiat la Direcție, cu scopul de a relua demersurile sale, iar Serafina s-a îndreptat spre hotel. Descrie ceea ce s-a întâmplat în felul următor. A mers pe o stradă al cărei nume nu și-l mai aduce aminte, spre seară. Era multă lume. Spune că, pe neașteptate, a văzut pe trotuarul de vizavi ceva, nu știe să spună ce anume – o siluetă, un gest –, care i-a provocat o stare de neliniște. Zice că a continuat să meargă, că la început nu a înțeles ce anume se întâmplă cu ea, că i-a trebuit ceva timp ca să-și dea seama că-l văzuse în mulțime pe Simón Corona. Toată mânia stăvilită în acei ani a năvălit peste ea, și-a simțit gura amară și a trebuit să se oprească în loc ca să scuipe. Zice că a simțit iarăși umilința trăită în acea seară la Acapulco, când a intrat îngrijorată în magazin, a văzut cealaltă ușă și a înțeles că Simón o păcălise. Zice că iar i-a fost tare milă de sine însăși, că ea fusese așa de bună, iar el îi dăduse o cruntă răsplată. Crede că dacă ar fi avut în geantă pistolul de calibrul .45, ar fi tras asupra mulțimii care trecea pe celălalt trotuar. Dar nu-l avea la ea.

Spune că parcă înnebunise. A traversat strada, evitând mașinile, a dat cu cotul într-un bărbat gras care îi stătea în drum, a alergat câțiva metri, s-a uitat în toate părțile, fără să vadă vreo urmă a omului pe care îl ura. Zice că s-a rătăcit, că a tot mers pe străzi și că a trebuit să întrebe care este drumul pentru a se întoarce la hotel. În această stare de dezorientare, i s-a întețit pofta de răzbunare.

— Se poate ca o ofensă atât de cumplită să rămână nepedepsită? Nu este drept!

Căpitanul Bedoya spune că, reîntors la hotel, a găsit-o pe Serafina complet schimbată. În loc să stea în balcon, cum se aștepta el, când a deschis ușa a văzut-o așezată pe un scaun, într-un ungher al camerei, slab luminată. S-a uitat la el. N-a intrat bine în cameră, când ea i-a zis:

— În viața mea există ceva despre care tu nu știi.

Ni-l putem imagina pe căpitan dându-și jos canadiana, intrând în baie și

urinând cu ușa deschisă, în vreme ce Serafina, stând în picioare în mijlocul încăperii, relatează, cu un glas copleșit de emoție, povestea relațiilor ei cu Simón Corona – de a cărui existență căpitanul nu avea habar. Se aud cuvintele „bătaie de joc”, „ingratitudine”, „de neiertat” etc. și, în încheiere, spune:

— Eu voiam pistolul de calibrul .45, pe care mi l-ai vândut tu, ca să-l omor pe bărbatul acesta.

Este surprinzător tot ce s-a întâmplat după aceea: căpitanul Bedoya, în loc să-i zică Serafinei că vorbește prostii, că trebuie să încerce să se liniștească și să dea uitării incidentul, el îi dă dreptate și îi promite ajutor ca să ducă răzbunarea până la capăt.

Din câte se pare, Serafina a petrecut ziua următoare umblând pe străzile din Mezcala în căutarea lui Simón Corona. Nu a dat de el – după aceea s-a aflat că Simón Corona n-a fost în oraș în acele zile, ceea ce a văzut Serafina pe stradă n-a fost decât o iluzie. Căpitanul a convins-o cu greu să se înapoieze la Concepción de Ruiz. Ea n-a uitat de planul pe care și-l făcuse, nici de promisiunea căpitanului de a o ajuta, așa că după câteva zile, Serafina, Bedoya, Neînfricatul Nicolás și Scară au făcut călătoria la Salto de la Tuxpana. (A se vedea primul capitol.)

(În timpul procesului, căpitanul Bedoya a susținut că drumul la Salto de la Tuxpana a avut drept scop „să-l sperie zdravăn” pe Simón Corona, nu să-l omoare, cum s-ar putea crede judecând după numărul de focuri trase în interiorul brutăriei de către Serafina și Neînfricatul Nicolás, cu arme de calibru letal. Declarația Neînfricatului Nicolás concordă cu cea a căpitanului: a spus că lui, fiind un bun țintaș, nu i-ar fi fost greu să-i nimerească pe cei doi, care se aruncaseră pe podea, în spatele tejghelei. În schimb Serafina, la întrebarea judecătorului, „Credeți că acest bărbat – Simón Corona – merita să moară pentru că v-a lăsat să-l așteptați la un colț de stradă, deși avea de gând să nu se mai întoarcă?”, a răspuns afirmativ și a mărturisit că, după ce s-a oprit în ușa brutăriei, a tras asupra celor două trupuri, dar că pistolul de calibrul .45 „nu i-a dat ascultare”.)

Capitolul XVI

VINE POLIȚIA

1

— Bănuiți pe cineva care ar putea să fie autorul acestui asalt? l-a întrebat agentul de la Ministerul Public din Salto de la Tuxpana pe Simón Corona, care era bandajat și întins pe un pat de la postul de prim ajutor.

Simón a răspuns fără să stea pe gânduri că este vorba despre Serafina. Când agentul i-a cerut adresa presupusei vinovate, Simón a dat-o pe cea a casei din strada Molino, pentru că el nu știa că există Casino del Danzón. Începând din acel moment, verificarea și-a urmat cursul pe căile birocratice: s-a convertit în hârtii care au zăcut zile întregi în sertarul unui birou, documentele s-au tot înmulțit și s-au întors la punctul de plecare, de unde au fost retrimise și au ajuns la un alt birou, unde au rămas zile întregi în sertarul unui alt birou. În acest caz, nu știi de ce anume să te minunezi mai tare: de întortocheatele drumuri ale justiției sau de infailibilitatea ei. Formalitățile birocratice ating apogeul când ajung în mâinile inspectorului Teódulo Cueto, de la poliția din Concepción de Ruiz, sub forma unui document în care se spune: „Vă rugăm să binevoiți a o pune la dispoziția Procuraturii Statului Mezcala pe Serafina Baladro Juárez etc.”

Primul lucru pe care l-a făcut inspectorul când a primit acest ordin a fost să aibă o întrevedere cu căpitanul Bedoya la barul hotelului Gómez. Cueto neagă că ar fi avut această întâlnire. În schimb, căpitanul Bedoya prezintă în felul următor ceea ce au vorbit atunci:

Mi-a zis că mă previne că a venit un ordin de prindere a Serafinei, așa că ar fi prudent ca ea să-și anunțe avocatul. Eu i-am spus că nu înțeleg de ce există un ordin de prindere a Serafinei și că nici nu înțeleg de ce ar fi nevoie de avocat. Atunci inspectorul mi-a spus că a avut loc un schimb de focuri în Salto de la Tuxpana și că numele ei apare în documentele privitoare la caz. Când am auzit toate aceste lucruri, eu i-am răspuns:

— Vă jur, domnule inspector, ca ofițer al armatei mexicane și pe onoarea sfintei mele mame, că Serafina nu cunoaște pe nimeni din Salto de la Tuxpana, nici n-a fost vreodată acolo, nu știe pe unde este această localitate și este posibil ca ea nici măcar să nu-și imagineze că există.

Inspectorul mi-a spus că-mi mulțumește pentru sinceritate, că este sigur că pe capul Serafinei nu atârnă niciun delict. Cu toate acestea, trebuia să o captureze. Atunci eu i-am mulțumit pentru că m-a avertizat. El a mai adăugat că, în conformitate cu instrucțiunile pe care le are, obligația lui este ca a doua

zi să se ducă la Casino del Danzón, să rupă sigiliul și să inspecteze interiorul localului. Mi-a spus că este convins că o să găsească totul în ordine. Eu i-am zis că n-am nicio grijă. Că totul este în ordine. După aceea, ne-am despărțit.

După ce și-au luat rămas-bun, căpitanul Bedoya s-a dus cât de repede a putut la Casino. Vestea firește că a provocat consternare. Calavera spune că Arcángela a învinovățit-o pe Serafina:

— Pentru că ești o egoistă, pentru că nu cauți decât să te răzbuni – așa se pare că i-a vorbit –, ne-ai terminat!

Serafina a răspuns:

— Ce vină am eu că m-am născut pătimașă?

S-a dat dispoziție de mobilizare de urgență. Ticho a făcut dezordine în sufragerie și a început să astupe spărtura. A fost chemat Scară. S-a dat ordin ca femeile să-și pregătească păturile și alte lucruri pentru a merge să-și petreacă noaptea la ferma Los Ángeles. Serafina a încercat să dea de avocatul Rendón, care din acest moment dispare din poveste. Surorile Baladro s-au străduit să stea de vorbă cu el în mai bine de treizeci de ocazii în următoarele cincisprezece zile, dar fără sorți de izbândă. Au trecut prin momente de derută. De față cu martori, Serafina i-a spus surorii ei:

— Hai să plecăm în Statele Unite.

Dar s-au dus la fermă. Spre seară, Scară a făcut patru drumuri cu mașina. Cele unsprezece femei care mai rămăseseră au fost din nou adunate laolaltă. Au pus rogojini în hambar și s-au culcat pe ele, sub supravegherea Calaverei, într-o aparentă armonie. Era frig. Dimineața au descoperit că Rosa avea temperatură. Calavera a pus diagnosticul că este răcită și, ca să o vindece, i-a făcut un ceai de sovârf. Rosa l-a băut, părea că-și revine, dar a murit după trei ore. Ticho a îngropat-o lângă mal, într-un mormânt săpat în grabă, alături de cel al celorlalte două.

2

A doua zi, pe 14 ianuarie, inspectorul Cueto a rupt sigiliul de la intrarea în casa de pe strada Independenței și a intrat acolo însoțit de trei agenți în uniformă și de un grefier. Se pare că au inspectat-o fără a găsi ceva în neregulă. Poliția nu a stat în interiorul casei decât cincisprezece minute. În procesul-verbal care a fost întocmit nu a fost luată în considerare circumstanța că teancul de *tortillas* care se aflau în bucătărie nu ar fi putut rămâne acolo timp de doi ani.

După-amiază, inspectorul Cueto s-a dus la ferma Los Ángeles. Apa din canalul de irigații trecuse iar peste bordură, drumul era mâlos, mașina s-a împotmolit. În timp ce cei trei polițiști și grefierul s-au chinuit s-o despotmolească, inspectorul a parcurs distanța de două sute de metri care îl despărțeau de casă. Arcángela și Serafina erau în vestibul, de parcă l-ar fi așteptat. Inspectorul Cueto spune că, înainte ca el să aibă răgazul de a le saluta pe doamne, Arcángela i-a spus:

— Vă dau zece mii de pesos ca să declarați că nu dați de sora mea pe nicăieri.

Nu se știe ce a răspuns inspectorul. (Surorile Baladro n-au spus niciodată că i-au oferit sau că i-au dat bani.) În acea seară, inspectorul a scris un raport pe care l-a trimis la Direcție și în care spune că a rupt sigiliul de la Casino del Danzón, că a inspectat casa și a vizitat ferma Los Ángeles, „fără să fi găsit persoana căutată”. Tonul acestui document este categoric. Cine îl citește ignorând povestea ar putea bănui că ancheta se încheie în acest punct.

Dar nu a fost așa. În ziua următoare, inspectorul Cueto s-a întors la Casino del Danzón, însoțit, ca data trecută, de trei polițiști în uniformă și de un grefier.

(Este cazul să subliniem că motivele pe care le-a avut inspectorul Cueto pentru a reveni la Casino sunt la fel de obscure ca și cele pe care le-a avut când l-a avertizat pe căpitanul Bedoya că este pe punctul de a face o captură, atunci când a stat de vorbă cu el în barul de la hotelul Gómez. Explicația pe care a dat-o el în legătură cu acest demers este următoarea:

Cantitatea de bani pe care mi i-a oferit doamna Arcángela era atât de mare, încât m-a făcut să bănuiesc că ceea ce doamnele Baladro au pe conștiință trebuie să fie un delict mult mai serios decât împușcăturile de la Salto de la Tuxpana, unde nu se pierduse vreo viață și unde nimeni nu fusese rănit grav. De aceea, am luat hotărârea de a mă întoarce la Casino del Danzón și de a face o investigație mai minuțioasă.)

La cea de a doua vizită la Casino del Danzón, inspectorul Cueto și oamenii lui au străbătut încăperile, au urcat și au coborât scările, au trecut prin bucătărie, au cercetat debaraua și, în sfârșit, au ajuns în curte. Trebuie să fi descoperit o infinitate de urme care să indice că acea clădire fusese locuită de curând, dar nu asta era ceea ce căutau. În curte, inspectorul a mers de colo până colo.

„Deodată” – spune el – „mi-am dat seama că picioarele mi se afundă”.

A trimis după unul dintre polițiștii care îl însoțeau și i-a ordonat:

— Ia o lopată și fă aici o groapă Vreau să văd ce este dedesubt.

Când s-a ajuns cu săpatul la un metru adâncime, a apărut ceea ce mai rămăsese dintr-o mână a Blancăi.

3

După această descoperire senzațională, se produce o întrerupere de mai multe ore: inspectorul Cueto cere întăriri la Pedrones și, înainte de a face următorul pas, așteaptă ca acestea să sosească. Pierde apoi și mai mult timp, luând măsuri de precauție: postează un grup de trăgători în sudul fermei Los Ángeles, pentru a tăia ieșirea la șosea; în nordul fermei, un alt grup de trăgători, care să protejeze înaintarea etc. Inspectorul este primul care ajunge la casa fermei. Poartă pălărie texană, vestă antiglonț și un pistol în mână. Casa este goală. Când polițiștii au forțat ușa de la hambar, au găsit majoritatea

femeilor care erau închise acolo, plângându-se că n-au mai pus nimic în gură în ultimele douăzeci și patru de ore.

Una dintre captive – Aurora Bautista – spune că le-a auzit pe surorile Baladro rostind cuvântul „Nogales”. Când a auzit acest lucru, căpitanul a acționat pentru prima oară cu rapiditate. Dă ordin ca femeile care se află în hambar să fie duse la Inspectoratul de Poliție, iar el, împreună cu doi agenți, se urcă în mașină și, conducând cu viteza maximă, se îndreaptă spre Pedrones.

Ajung la terminalul de autobuze la timp pentru a-l opri pe cel care pleacă la acea oră spre Nogales. Inspectorul Cueto se suie în autobuz și se oprește o clipă pe coridor, uitându-se în jurul său. Pe locurile 23 și 24 sunt două femei, aparent adormite, care și-au acoperit fețele cu mantile. Sunt surorile Baladro.

4

Când surorile Baladro au ajuns la Inspectoratul de Poliție din Concepción de Ruiz, au fost conduse pe un coridor în care da biroul unde făceau declarații femeile ce fuseseră închise în hambar. Se spune că, în momentul în care le-au văzut sub pază, mai multe dintre ele s-au ridicat de pe banca unde stăteau, s-au repezit la ușă și de aici au strigat la ele: „fandositelor”, „cotoroanțelor” etc. Aceste insulte, ce au răsunat pe coridor, au fost primele pe care surorile Baladro le-au primit de la lucrătoarele lor.

Căpitanul Bedoya se înțelesese cu Serafina să se întâlnească în Nogales, își däduseră întâlnire la terminalul de autobuze. Neștiind că surorile Baladro fuseseră prinse, a dormit la cazarmă, s-a sculat devreme, a trecut trupa în revistă, a luat micul-dejun la hotelul Gómez și a ajuns la Banca Comercială din Plan de Abajo când tocmai se deschisese.

Căpitanul completa un formular pentru a retrage fondurile pe care le avea în contul său de economii, când au intrat în birouri cei doi agenți care veniseră să-l rețină. S-au apropiat de el, iar unul dintre ei i-a spus, în șoaptă, pentru ca angajații băncii să nu-și dea seama de ceea ce se întâmplă:

— Domnule căpitan, predați-vă.

Agentul spune că, auzind acest lucru, căpitanul Bedoya nici măcar n-a clipit. A rupt formularul, și-a pus pixul în buzunar, și-a apropiat mâinile și le-a întins, pentru a-i fi puse cătușele. Însă agentul nu avea cătușe la el, așa că cei trei bărbați au ieșit din bancă ținându-se de braț, de parcă ar fi fost niște prieteni ce se bucurau de întâlnire.

Neînfricatul Nicolás, care nu credea că s-ar face vinovat de ceva, a fost ridicat din cazarmă. Scară, care de asemenea se considera inocent, a fost reținut după două zile, în timp ce vorbea despre cazul surorilor Baladro cu alți șoferi, stând pe treapta de la pridvorul bisericii San Francisco. Pe Ticho nu l-a denunțat nimeni, nici nu l-a căutat careva. El s-a predat de bună voie, când a aflat că surorile Baladro au fost prinse. A cam trebuit să insiste pentru ca poliția să-i permită accesul într-o celulă. Eulalia și Teófilo ar fi putut scăpa, întrucât poliția nu avea fotografii cu ei, dacă nu le-ar fi trecut prin cap să

traverseze frontiera – voiau „să se pună la adăpost". Au fost prinși în Texas, deoarece călătoreau fără pașaport și au fost predați poliției mexicane, căreia le-au declarat adevăratele lor nume.

Închisoarea din Concepción de Ruiz, unde în general nu erau alte persoane închise în afară de bețivani, care erau puși dimineața în libertate după ce măturau străzile, a adăpostit, pentru prima oară, nouăsprezece deținuți.

Câteva zile mai târziu, s-au făcut douăzeci: Simón Corona a fost adus la Concepción de Ruiz ca să dea declarații. N-a stat aici decât o zi, din cauză că un alt deținut, nu s-a aflat despre cine este vorba, l-a înjunghiat – nu a fost o rană mortală –, iar Simón a trebuit să fie transferat de urgență la spital.

5

Rolul pe care îl joacă inspectorul Cueto în capturarea surorilor Baladro este una dintre părțile obscure ale acestei istorii. Se poate explica și încercăm să o facem în felul următor:

Inspectorul Teódulo Cueto, al cărui nume apare în caietul Arcángelei la capitolul „daruri" (vezi Anexa 5), s-a străduit la început să-și facă datoria și, totodată, să le ofere și surorilor Baladro mai multe ocazii ca să se pună la adăpost – întrevederea cu căpitanul Bedoya la barul din hotelul Gómez; la Casino se duce când nimeni nu se mai afla înăuntru; nu o reține pe femeia pentru care are ordin de a o prinde, deși o găsește la fermă. Este posibil să fi acceptat cele zece mii de pesos pe care i-a oferit Arcángela, nu pentru a închide cazul pe termen nedeterminat, ci pentru a le da un avans de două zile. Este posibil, de asemenea, ca inspectorul să-și fi schimbat părerea într-un anumit moment al anchetei – când a găsit în curte mâna Blancăi, de exemplu – și a decis să grăbească operațiunea și să efectueze capturarea. Surorile Baladro ar fi avut nevoie de încă douăzeci și patru de ore ca să se pună în siguranță.

Trebuie să recunoaștem că această posibilitate nu explică faptul că inspectorul a descoperit cadavrul Blancăi în cursul celei de a doua vizite la Casino del Danzón, ceea ce, se pare, s-a petrecut dintr-o pură întâmplare.

Capitolul XVII

JUSTIȚIA JUDECĂTORULUI PERALTA

1

Fiind însărcinat să deschidă proces împotriva „Serafinei și a Arcángelei Baladro, precum și a altora”, judecătorul Peralta a avut drept primă preocupare să-i împartă în două grupuri pe cei nouăsprezece deținuți. Cei care s-au plâns de rele tratamente – când au dat declarația – au fost considerați victime, iar cei care nu s-au plâns de nimic au fost considerați prezumtivi vinovați.

Următorul pas a constat în separarea fizică a victimelor de cei vinovați. Cele șase femei care au rămas în prima categorie au fost scoase din celula în care se aflau și au fost duse într-o încăpere care fusese pregătită pentru ele în clădirea judecătoriei, fără gratii și cu vedere înspre curtea interioară. O cameră în care au fost puse paturile pe care le împrumutaseră de la mai multe familii creștine. Judecătorul le-a acordat acestor femei permisiunea de a ieși pe stradă, amintindu-le de obligația pe care o aveau de a fi prezente pe durata acțiunilor legale. Le-a scutit de asemenea de obligația de a consuma mâncarea pe care o făcea nevasta supraveghetorului – mâncare ce, potrivit opiniei generale, era groaznică –, iar un grup de domni din Concepción de Ruiz, în frunte cu președintele municipiului, au adunat banii de care era nevoie pentru a plăti unei hangițe din piață să aducă în fiecare zi la clădirea judecătoriei gustarea de dimineață și prânzul, șase porții la sufertaș. Publicul era îngrijorat de starea de sănătate a acestor femei, care afirmau în declarațiile lor că nu mai mâncaseră suficient de mai bine de un an.

— Așteptați doar ca prietenii noștri influenți să afle ce faceți cu noi și atunci o să vedeți de partea cui este dreptatea, a spus Arcángela, când grefierul a dat citire acuzațiilor care figurau în documente.

Au mai trecut două zile. Prietenii influenți n-au apărut, iar surorile Baladro nu au putut să ia legătura cu avocatul Rendón. Nu aveau apărător. Când au aflat despre acest lucru, trei femei care nu se plânseseră de nimic au cerut judecătorului să li se permită să adauge la declarațiile lor că în momentul în care au început să lucreze pentru surorile Baladro au fost înșelate cu privire la munca pe care o aveau de făcut – două dintre ele au venit la casa din strada Molino crezând că aveau să fie servitoare, iar cealaltă a crezut că acolo este o fabrică de chibrituri –, că erau minore, că stătuseră acolo – zece, respectiv doisprezece și cincisprezece ani – împotriva voinței lor și că nu fuseseră niciodată plătite pentru serviciile lor.

În ziua în care au adăugat cele de mai sus la declarațiile lor, cele trei femei au fost scoase din celulă și au primit în continuare tratament de victime.

2

La început, surorile Baladro au refuzat să facă vreo declarație fără a se consulta cu avocatul. Cum timpul trecea, iar avocatul Rendón nu se arăta, a trebuit ca ele să răspundă – fără a fi asistate – la un interogatoriu preliminar.

***

Întrebare: Cum explicați prezența celor trei cadavre din curtea casei dumneavoastră?

Răspuns: Nu știm nimic despre acest lucru. Cine știe cine le-o fi adus acolo.

Sau astfel:

Întrebare: Mai multe femei, lucrătoare ale dumneavoastră, se plâng că le țineați să moară de foame. Spun că le dădeați doar *tortilla* și cinci boabe de fasole fiecăreia. Cum răspundeți la aceste acuzații?

Răspuns: Este o minciună. Le dădeam același lucru care se mănâncă peste tot. Chiar și supă de fidea.

***

În a patra zi de la arestarea lor, autorii articolelor din mai multe ziare au afirmat în aparițiile lor că surorile Baladro aveau relații atât de strânse cu mărimile din statul Plan de Abajo, încât avea să fie imposibil ca ele să fie condamnate. Ca răspuns la aceste zvonuri, judecătorul Peralta a declarat sechestrarea temporară a tuturor proprietăților celor două surori, „cu scopul de a proteja mijloacele de despăgubire a victimelor”.

Când a aflat vestea, Arcángela a leșinat.

— Vor să ne ia proprietățile! a spus ea, când și-a revenit din leșin.

A apărut în ziare ținându-se cu mâinile de gratii, ca și cum ar fi vrut să le rupă. „Din cauza ei au murit șase femei, iar ea se gândește doar la ceea ce are în proprietate”, scria sub fotografie.

Având în vedere faptul că apărătorul acuzatelor nu dădea semne de viață, judecătorul Peralta l-a desemnat pe avocatul Gedeón Céspedes să exercite această funcție.

După ce s-a consultat cu clientele sale, avocatul a fost intervievat de către jurnaliști.

— Vă rog să nu mă înțelegeți greșit, a spus el. Le apăr pe aceste femei pentru că este obligația mea, fiindcă am fost numit apărător din oficiu. Însă nu sunt de acord cu ele. Dimpotrivă, cred că merită pedeapsa cu moartea, care, din păcate, nu există în statul Plan de Abajo.

„…că nu avea voie să iasă din casă, că de-abia i se dădea să mănânce și că, la un moment dat, când ea și trei dintre colegele ei au făcut ceva care nu le-a convenit doamnelor, au fost închise toate patru într-o cameră în care a intrat Serafina și i-a zis declarantei: «Ia nuiaua asta și lovește-le pe-alea. Dacă văd că nu dai cu putere în ele, o să dau eu în tine.» (Drept dovadă, arată vânătăile.)”

„…că a văzut cum doamna Arcángela a desfăcut pachetul care era pe masă. Era o carabină. Cea mai sus menționată a spus atunci următoarele cuvinte: «Îți las această carabină aici ca să te aperi, în cazul în care vrea careva să ia vacile».”

„…că aceeași doamnă Arcángela Baladro, cu un alt prilej, i-a zis: «Îți las aici aceste patru femei, să le păzești bine. Dacă vezi că vreuna dintre ele vrea să plece, tragi în ea cu carabina pe care ți-am dat-o ca să păzești vacile.» De aceea, declarantul spune că, atunci când a tras cu carabina, nu a făcut altceva decât să respecte ordinele.”

Asupra vinovăției căpitanului Bedoya:

„… că declaranta, aflându-se împreună cu alte femei în spălător, ca să spele rufele, l-a văzut pe căpitanul Bedoya că apare în curte, că se îndreaptă spre gardul din spate, că-și descheie șlițul ca să urineze și că se oprește pe neașteptate ca să se uite la mogâldeața care era sub lămâi. «Ce-i asta?» le-a întrebat el pe femei, iar ele au răspuns «Este Blanca», însă căpitanul s-a supărat și i-a zis doamnei Serafina: «Spune-i lui Ticho s-o care în cârcă pe Blanca în seara asta, s-o ducă la marginea orașului și s-o lase în gunoiște, ca s-o mănânce câinii.»”

„…că l-a văzut pe căpitanul Bedoya tăind nuiele dintr-un arbust care era în curte și încercându-le în palma uneia dintre mâinile lui ca să vadă care lovește mai tare…”

„…că atunci când servea masa l-a auzit pe căpitan că-i spune doamnei Serafina: «Femeile astea care trăiesc aici nu mai sunt bune de nimic, au carnea de pe ele fleșcăită. Ca să le vrea careva, trebuie mai întâi să le îndopi cu mâncare de carne și pe urmă să le dai și o gură de vin…»”

„…că nu are nici cea mai mică îndoială în legătură cu căpitanul Bedoya, că acesta era concubinul Serafinei Baladro și că uneori dormea cu ea, deoarece declaranta a servit la masa din sufragerie în mai multe rânduri și a văzut cum sus-numitul căpitan își scotea centura după masa de seară…”

„…că în fiecare dimineață, căpitanul primea la gustare un ou, iar ele, din bucătărie, observau ce se întâmplă.”

Aceste declarații și altele asemănătoare i-au servit judecătorului Peralta drept fundament pentru a stabili capetele de acuzare împotriva căpitanului Bedoya: complice și responsabil intelectual pentru delictele cumulate.

Acuzații împotriva Calaverei:

„…că atunci când au sosit la ferma Los Ángeles, o femeie, pe nume Rosa N., s-a îmbolnăvit grav și că declaranta a văzut că femeia care poartă urâtul nume de Calavera s-a apropiat de bolnavă și i-a zis «O să-ți fac un ceai de sovârf», că pe urmă s-a dus la sobă și a pus apă la fiert, în care a aruncat mai multe ingrediente despre care declaranta nu știe ce au fost, că a văzut cum sus-numita Calavera a turnat ceaiul într-o cană și l-a întins bolnavei să-l bea, iar bolnava a murit la câteva ore după aceea și a fost îngropată într-un mormânt care a fost săpat de individul poreclit Ticho.”

„…ea – Calavera – putea să iasă pe stradă, dar noi nu, ea făcea de mâncare, iar noi nu aveam voie nici măcar să aprindem focul…”

„…ea – Calavera – a fost cea care i-a dat Blancăi să bea Coca-Cola care a omorât-o…”

Nu există în dosar nicio referire la tentativa celor patru femei de a o îngropa de vie pe Calavera în closetul cel vechi.

Acuzații împotriva lui Scară:

„…că atunci când au fost mutate din San Pedro de las Corrientes la Concepción de Ruiz, declaranta și o altă femeie au fost îngrămădite lângă șoferul poreclit Scară, care a deschis portiera dinspre partea unde erau ele și a spus: «Încăpeți aici, domnule căpitan, luați loc», iar căpitanul s-a așezat, înghesuindu-le pe cele două femei și făcându-le să se simtă ca sufocate, că atunci declaranta a zis «Simt că mi se rup oasele» și că nimeni n-a băgat-o în seamă…”

Paragraful anterior demonstrează că Scară a violat legile de circulație din statul Plan de Abajo, încălcând două reguli: transport de pasageri în condiții care pun în primejdie sănătatea și transport de prostituate pe teritoriul unui stat unde prostituția este interzisă. Declarația lui Simón Corona – Capitolul II – l-a convertit în suspect, pentru că a transportat cadavre.

Etc., etc.

În a cincea zi de proces, Aurora Bautista i-a cerut voie judecătorului să-și schimbe declarația, după cum urmează: unde se spune „făceau socoteli în fiecare lună, iar din ceea ce câștiga ea, îi decontau cheltuielile, însă în ultimul an, n-a mai făcut calcule, nici nu i-au dat niciun ban”, să se spună „făceau socoteli în fiecare lună, dar niciodată nu i-au dat niciun ban…”

Unde se spune „când a venit să lucreze în casa din strada Molino avea nouăsprezece ani”, să se spună „nu-și aduce bine aminte ce vârstă avea, însă se pare că nu avea mai mult de șaisprezece ani”.

Pe lână aceasta, a cerut, după cum spune documentul, să se adauge următoarele: „… că ea le-a văzut pe surorile Serafina și Arcángela Baladro împingând două femei care au căzut de la un balcon în ziua de 14 septembrie.”

Prima știre despre cazul surorilor Baladro a apărut la pagina a opta a ziarului *Sol de Abajo*, la o rubrică permanentă, intitulată „Știri din Concepción de Ruiz”. Când s-a aflat că cele trei cadavre descoperite erau ale unor femei tinere și că locul unde au fost găsite fusese un bordel, știrea a trecut pe prima pagină. În a treia zi, o mare de oameni atenți a aflat despre descoperirea altor trei cadavre la ferma Los Ángeles.

Concepción de Ruiz s-a umplut de ziariști, de fotografi și de curioși. Când a făcut reconstituirea faptelor, judecătorul Peralta a numărat o sută nouăsprezece persoane care nu aveau motiv să fie prezente acolo. Confruntarea dintre Serafina Baladro și Aurora Bautista – în cursul căreia ambele femei s-au insultat și s-au făcut mincinoase – s-a desfășurat în fața obiectivelor a douăzeci și trei de camere. La cererea jurnaliștilor fotografi, victimele – nouă, la acea dată – au pozat pe terasa cea mică, în genunchi și cu brațele încrucișate, ținând în mâini pietre asemănătoare celor pe care le alesese căpitanul Bedoya.

Ziariștii și, în general, publicul ar fi vrut să afle și despre alte cadavre. Acest interes a afectat înțelegerea acestei istorii. De exemplu, declarația lui Simón Corona, în care spune că le-a ajutat pe surorile Baladro să transporte un cadavru în munți, în 1960, a alimentat ideea că, timp de mai mulți ani, surorile Baladro au avut drept ocupație uciderea femeilor și aruncarea lor de o parte sau alta a șoselei ori îngroparea lor într-un cotlon din curte. Victimele au încercat să caute în memorie, iar în ziare au apărut mărturii ca aceasta: „Îmi aduc aminte de o femeie ce se numea Patricia, care a lucrat câteva zile la México Lindo și care după aceea a dispărut fără să mai știe cineva ceva despre ea”… etc. Autoritățile din San Pedro de las Corrientes au ordonat să se scoată podeaua din México Lindo, ca să vadă dacă mai sunt cadavre îngropate, dar nu s-a mai găsit nimic. La redacția ziarului *Sol de Abajo* s-au primit peste treizeci de scrisori trimise de către mame care pierduseră legătura cu una sau mai multe fiice, care aveau motive să se întrebe dacă nu cumva se aflau în vreo casă unde se practică prostituția și îi cereau directorului ziarului să le spună dacă printre cadavre ori printre victimele în viață este vreuna care să semene cu fotografia atașată la scrisoare.

Ultima tentativă de a mai găsi cadavre a fost făcută de inspectorul Cueto. I-a scos din închisoare, cu escortă, pe cinci dintre cei acuzați: pe căpitanul Bedoya, pe Scară, pe Teófilo Pinto, pe Ticho și pe Neînfricatul Nicolás și i-a dus la Casino del Danzón. I-a adunat în cabaret și le-a dat lopeți și târnăcoape. Le-a cerut să sape în mijlocul pistei, avertizându-i că treaba lor se va termina la găsirea unui cadavru. (Inspectorul le-a explicat ziariștilor că, atunci când a dat acest ordin, intenția lui a fost să-l facă pe unul dintre acuzați să mărturisească unde este cadavrul, în loc să tot răscolească pe unde nu este nimic.) Cum niciunul dintre acuzați nu a făcut mărturisiri, cei cinci au săpat cinci zile la rând, mai întâi în cabaret – lăsând în urmă groapa care poate fi văzută și astăzi –, după aceea în curte și, în sfârșit, pe câmp, într-un loc ales la întâmplare de către inspectorul Cueto.

5

Judecătorul Peralta i-a găsit vinovați pe „Serafina și Arcángela Baladro și pe alții” de următoarele delicte: omor calificat, ucidere din culpă, privare ilegală de libertate, rele tratamente fizice și morale, posesie ilegală de arme, port ilegal de arme, amenințări cu arma, corupție de minori, proxenetism, lipsirea de venituri a unui terț, înșelăciune, ocuparea ilegală a unei proprietăți aflate sub sechestru, violare a legilor de înhumare, violare a legilor de circulație federale și ale statului, tăinuirea de bunuri.

În consecință, judecătorul a pronunțat următoarele sentințe: pe Serafina și Arcángela Baladro, ca vinovate de infracțiuni concurente, la treizeci și cinci de ani de închisoare; pe căpitanul Bedoya, în calitate de complice și de responsabil intelectual al infracțiunilor concurente, la douăzeci și cinci de ani de închisoare; pe Calavera, la douăzeci de ani, pentru omor calificat – cazul Rosa N. – și ucidere din culpă – cazul Blanca; pe Teófilo Pinto, la douăzeci de ani, pentru două cazuri de omor calificat; pe Eulalia, soția lui, la cincisprezece ani, pentru că a dat jos de pe perete carabina și i-a înmânat-o bărbatului ei; pe Ticho, la doisprezece ani, pentru violarea legilor înhumării și pentru complicitate la infracțiunile concurente; pe Scară, la șase ani, pentru încălcarea legilor de circulație și pentru complicitate la comiterea delictelor etc.

Judecătorul Peralta a dat dispoziție ca proprietățile ce fuseseră puse sub sechestru, aparținând surorilor Baladro, să fie scoase la vânzare până ce se adună banii suficienți pentru a plăti despăgubirile pe care el însuși le-a stabilit și le-a pus în tabel. Iată un exemplu:

Calculul pentru despăgubirea Blancăi N.:

Drepturi salariale de încasat, dar neprimite (se iau în considerare zece ani de muncă, de înmulțit cu 300 de pesos pe lună, salariul minim)	36,000.00
Ca dobândă moratorie	18,000.00
Pentru moartea lucrătorului	10,000.00
	64,000.00

Această sumă a fost depusă la judecătorie, la dispoziția persoanei care o va solicita și care va demonstra că este moștenitorul legitim al defunctei. (Nu a fost solicitată.)

6

În ziua în care judecătorul Peralta a înmânat banii de despăgubire celor nouă victime supraviețuitoare, în curtea interioară a judecătoriei a fost oferit un fel de mâncare cu carne. Femeile au fost fotografiate, mai întâi în timp ce primeau cecurile, apoi stând la masă, iar la sfârșit, stând în genunchi în parohia din Concepción de Ruiz, mulțumind lui Dumnezeu că le-a ajutat să iasă cu bine din momentul de cumpănă al vieții lor. Când și-au terminat

rugăciunea, fotografii deja plecaseră. La lăsarea serii, femeile și-au luat rămas-bun în pridvorul bisericii și apoi au plecat, fiecare pe drumul său. Nu mai știe nimeni nimic despre ele.

EPILOG

Simón Corona și-a revenit complet după lovitura cu cuțitul pe care i-o aplicase cineva în celulă, și-a ispășit pedeapsa într-o închisoare din statul Mezcala, unde a avut un comportament exemplar, iar la eliberare, s-a întors în Salto de la Tuxpana, unde a deschis o brutărie și trăiește fericit. Despre ceilalți care au fost eliberați: Neînfricatul Nicolás este acum cizmar – meserie pe care a deprins-o în pușcărie –, Ticho este angajat ca încărcător la depozitul fraților Barajas, Scară a revenit la vechea lui meserie și a ajuns proprietar al unui parc de mașini în San Pedro de las Corrientes – pe care l-a cumpărat, spun gurile rele, cu bani pe care i-a dat Arcángela.

În închisoare, Teófilo Pinto a câștigat o avere jucând *conquián*[36] și a pierdut-o. Eulalia, care este liberă, vinde *cocadas*[37]. Căpitanul Bedoya se află încă la închisoarea din Pedrones, unde este șef al unui pavilion cu mai multe celule, foarte respectat de gardieni și de către deținuți. Surorile Baladro se află în închisoarea de femei, de unde nu mai au speranța de a ieși în viață. Serafina are o afacere cu vânzare de răcoritoare – la prețuri exorbitante –, iar Arcángela comercializează mâncarea pe care o gătește Calavera. Amândouă sunt cămătărese, iar capitalul lor, după socotelile celorlate deținute, atinge o sută de mii de pesos.

ANEXE

1: *Viața lui Ticho, povestită chiar de el*

Când eram mic, celorlalți copii le era teamă de mine. Părinții m-au trimis la școală, dar învățătoarea a zis că sunt prea mare și că puteam să fiu un exemplu rău. M-au pus să car pietre, saci cu nisip, saci cu ciment. Într-o după-amiază, mi-am îmbrățișat un prieten, iar când i-am dat drumul, acesta a căzut la pământ. Cei care au asistat la ceea ce s-a întâmplat au spus că eu l-am omorât. De aceea m-au băgat la pușcărie. Acolo m-au pus să car iarăși pietre. Într-una dintre zile, s-a prăpădit cel care căra morții la spital și doctorul a venit la închisoare ca să caute pe cineva pentru această corvoadă. Directorul închisorii a trimis după mine și mi-a zis: „Du-te cu domnul." Am cărat morți dintr-o parte într-alta timp de zece ani, până într-o dimineață, când doctorul mi-a spus: „Gata, poți să pleci", și a deschis ușa spitalului. Am ieșit în stradă și am început să merg. Am ajuns la calea ferată și am mers pe ea. Mergeam noaptea, la lumina lunii. Ziua mă culcam într-un șanț și dormeam. Când vedeam o casă, mă apropiam de bucătărie – pe mine nu mă latră câinii –, mă arătam la față și le ziceam femeilor care erau înăuntru că „mi-e foame", iar lor li se făcea frică și-mi dădeau de mâncare. Când ajungeam în localități, ceream pomană, dar nu-mi dădea nimeni. Într-o zi am adormit pe trotuarul din fața pieței și, când am deschis ochii, doña Arcángela se uita la mine. Mai erau cu ea două fete care cărau niște coșuri. Doña Arcángela mi-a zis:

— Ești cogeamite omul, arăți foarte rău și pari un mare nătărău. O să-ți dau de lucru ceva care o să-ți placă.

Fetele au izbucnit în râs.

Din acea zi, am devenit supraveghetor la bordel. Datoria mea era să stau pe un scaun și să fiu pregătit să acționez dacă se petrece ceva.

2: *Mărturia Libertinului*

Spune că ceea ce îl împingea să se ducă atât de des la México Lindo era curiozitatea intelectuală. Descrie mai multe femei remarcabile pe care le-a cunoscut în acel loc. Una, care se dezbrăca rușinată de patru sau de cinci ori în fiecare noapte, spunând că niciodată nu fusese văzută goală de către un bărbat. Alta a avut relații sexuale cu naratorul de mai mult de douăzeci de ori și nu l-a recunoscut niciodată. O altă femeie povestea mereu aceeași istorie, că tocmai primise o telegramă în care era anunțată că mamă-sa este bolnavă și că trebuie să trimită urgent bani etc.

„Partea cea mai interesantă a vizitelor mele”, spune Libertinul, „o reprezentau discuțiile pe care le aveam cu doña Arcángela, la a cărei masă luam loc. Ea era o filozoafă. Credea, de pildă, că atunci când murim, sufletul nostru rămâne plutind în aer o vreme, agățat de amintirea pe care o lăsăm în mintea celor care ne-au cunoscut. O amintire urâtă chinuiește sufletul, o amintire frumoasă îl bucură. Sufletul dispare atunci când lumea l-a dat uitării pe defunct sau când au murit și cei care l-au cunoscut.”

3: *Ce spune campionul judoka*

Am făcut parte dintre cei selecționați pentru a reprezenta Districtul Federal la campionatul panamerican de judo care a avut loc în Pedrones în anul 1958. (Descrie facilitățile de care au avut parte, impresiile lui despre oraș și modul în care echipa Districtului Federal a fost eliminată încă din primul tur. În acea noapte, el și colegii lui au fost în casa de pe strada Molino.) Când fetele au aflat că făceam parte din echipa de judokani a Districtului Federal, s-au îngrămădit în jurul mesei noastre și ne-au cerut autografe. Stăpâna casei (Serafina) a venit să ne strângă mâna, a cerut să ni se pună coliere din flori de hârtie și ne-au servit cu un pahar din partea casei.

— Închin pentru succesul vostru, băieți, ne-a zis ea.

Nu ne-a lăsat sufletul să-i spunem că fuseserăm deja eliminați.

(Descrie locul, face o comparație între prostituatele din Districtul Federal și cele din Pedrones și consideră că acestea din urmă sunt mai ieftine și mai sincere decât primele, relatează experiența sa cu o femeie pe nume Magdalena și, la sfârșit, deplânge faptul că a fost închisă casa de pe strada Molino, înainte ca el să fi avut ocazia să o mai viziteze.)

4: *Mărturia lui don Gustavo Hernández*

Întrebați-mă dumneavoastră: Ce caută la bordel, în fiecare sâmbătă seara, un bărbat care are acasă nevastă și mai multe fiice și trăiește fericit alături de ele? Nu știu ce să vă răspund, dar așa eram eu. Cu mintea în ceață. În fiecare sâmbătă, când ceasul de la biserică bătea ora nouă, închideam merceria și mă duceam la México Lindo. În momentul în care călcam pragul acelui loc, totul mi se părea frumos: decorul, femeile, muzica. Am făcut de toate; am dansat, am băut, am stat de vorbă și nu mi-a scăpat niciuna dintre femeile care au trecut pe acolo între 1957 și 1960. Mă întorceam acasă la răsăritul soarelui. „Unde ai fost?” mă întreba nevastă-mea. „La o adunare a Acțiunii Catolice.” Nu m-a crezut niciodată. M-a bănuit mai mulți ani că am o amantă. Nu știe că, de fapt, eu am înșelat-o cu patruzeci și trei de femei.

Doña Arcángela îmi zicea:

— Nu te priva de nimic, don Gustavo. Când nu ai bani, e de ajuns să-mi dai o semnătură. Pentru mine, dumneata ești ca Banca Mexicului.

Aceste cuvinte mi-au adus sfârșitul. Într-o dimineață, a venit la mercerie

avocatul Rendón. În mapă avea notele de plată semnate de mine, care însumau paisprezece mii de pesos. Voia să știe când o să le pot plăti.

Doña Arcángela a rămas cu merceria, dar spaima pe care am tras-o m-a vindecat de viciu și n-am mai simțit ispita de a pune piciorul în bordel. Acum trăiesc fericit lângă familia mea.



5: *Fotografia*

1: Arcángela Baladro
2: Calavera
3: Serafina Baladro
4: Blanca (a murit pe 17 iulie)
5: Evelia (a murit pe 14 septembrie)
6: Feliza (a murit pe 14 septembrie)
7: Rosa (a murit pe 15 ianuarie)
8: Marta (n-a încăput în closet)
9: Aurora Bautista (a fost despăgubită)
10 și 11: cele două femei pe care le-a ucis Teófilo Pinto.

6: *Caietul Arcángelei*

Caietul Arcángelei a fost găsit în camera ei din Casino del Danzón. Este împărțit în trei secțiuni. În prima parte apare starea socotelilor săptămânale ale lucrătoarelor, care a fost descrisă deja în Capitolul IX.

Cea de a doua secțiune se numește *Clienți datornici*. În ea apar numele celor mai respectabile persoane din San Pedro de las Corrientes, cu data de pe chitanțe, dobânzi cu 10% pe lună, creditare în cont etc. Toate notele de plată sunt achitate.

Cea de a treia parte a caietului este intitulată *Daruri*. Este ceea ce plătește Arcángela autorităților, ca să aibă liniște cu administrația municipală. De exemplu, zece pesos zilnic pentru polițiștii care sunt de serviciu în cvartal, șaizeci pentru președintele municipiului, șaizeci inspectorului de poliție etc.

POSTFAȚĂ

Un Balzac binedispus

Jorge Ibargüengoitia s-a născut în 1928, anul în care a fost asasinat generalul Álvaro Obregón[38]. Această dată marchează sfârșitul Revoluției Mexicane. Comandantul care a învins trupele lui Pancho Villa[39] a inaugurat era guvernelor civile emanate din lupta armată. În iulie 1928, tocmai fusese reales președinte. Una dintre axele politicii lui a fost separarea Bisericii de stat, cu accentuate tente iacobine.

Catolicul José León Toral[40] a vrut să împiedice exercitarea unui al doilea mandat care să atenteze la credință. Protejat de îndemnul pe care a crezut că-l primește de la Sfântul Spirit, a comis asasinatul unei mari personalități la un banchet în onoarea lui Obregón, în restaurantul *La Bombilla*, în sudul capitalei Ciudad de México.

Reconstituind faptele, Ibargüengoitia a fost surprins de două detalii: asasinul s-a prezentat la locul întâmplărilor deghizat în caricaturist, iar ultimele cuvinte ale liderului n-au mai avut grandilocvența care să corespundă legendei; este vorba, mai degrabă, de un capriciu: i-a cerut ospătarului să nu-i aducă desert, ci niște fasole.

Scena condensează estetica lui Jorge Ibargüengoitia: un fals caricaturist ucide un comandant năzuros.

Obregón provenea din statul Sonora, aflat la granița cu Statele Unite. Făcea parte din grupul liderilor pragmatici, care au transformat cererile populare ale lui Villa și Zapata într-un pretext pentru ca burghezia națională în formare să ia locul marilor proprietari de pământuri. Politician abil, avea aura celui care și-a riscat viața pentru idealurile sale. Era ușor de recunoscut, deoarece își pierduse un braț pe câmpul de luptă. Când Ramón María del Valle-Inclán a fost în Mexic, au fost vecini de scaun la un spectacol de teatru. Când a sosit momentul ovațiilor, fiecare s-a folosit de unicul său braț ca să aplaude împreună.

Ibargüengoitia avea să se intereseze de eveniment nu pentru că s-a întâmplat în anul în care s-a născut (an pe care, firește, îl împarte cu Carlos Fuentes), ci și pentru că se amestecă ceva public cu ceva privat.

În *El erizo y la zorra* („Ariciul și vulpea”), Isaiah Berlin[41] afirmă că în momentele istorice, oamenii celebri nu fac doar lucruri istorice. Viața intimă continuă, variată și cu intensitate, în mijlocul marilor fapte eroice, așa cum o arată Tolstoi în descrierea Bătăliei de la Borodino.

Ibargüengoitia duce această circumstanță la extrem. Pentru personajele lui istorice, imboldurile private pot întotdeauna mai mult decât obligațiile civice.

Așa-numitele „idealuri ale patriei” sunt numele date demagogic intereselor personale.

Martín Luis Guzmán, Juan Rulfo și Carlos Fuentes au abordat într-o manieră critică Revoluția Mexicană. Totuși, în narațiunile lor în cheie tragică, au sugerat că aceste nefericiri nu au fost lipsite de măreție.

Sarcastic și ireverențios, Ibargüengoitia consideră că episoadele naționale sunt opera unor șmecheri care și-au atins scopul.

În 1982, a avut o scurtă polemică în *Vuelta* – revista lui Octavio Paz – cu filologul Antonio Alatorre, referitoare la publicarea romanului *Los pasos de López* („Pașii lui López”), care la prima sa ediție spaniolă s-a numit *Los conspiradores* („Conspiratorii”). Aici a rezumat ideea despre panteonul patriei: „Istoria noastră este obscură, sângeroasă și, în general, masochistă. Eroii noștri predilecți sunt cei care au pierdut războaiele și au murit din ordinul învingătorului viclean. Eroul mexican din categoria a doua moare intempestiv în biroul său; cel din rândul al treilea este un învingător, însă triumful i se urcă la cap, comite o serie de greșeli, se compromite și este împușcat. Marii bădărani mor în patul lor: Cortés[42], Porfirio Díaz[43] și Huerta[44]. Dacă Maximilian [de Habsburg, împărat austriac care a guvernat Mexicul în secolul al XX-lea] ar fi reușit să scape, ar fi fost detestat. A murit împușcat și dând bacșișuri, de aceea în inima unor mexicani arde o mică flacără în onoarea lui. Singurii candidați la podiumul eroilor pe care îi are PRI[45] – în peste cincizeci de ani de activitate – sunt cei care au murit în accidente de aviație inexplicabile: Madrazo[46] *and co*. Compară acest tablou cu Bolívar: a supraviețuit epocii conspirațiilor, a câștigat războiul, a împărțit geografic America de Sud și a creat o castă militară care continuă să fie la putere în mai multe țări. *He is a succes story.*[47] Între eroi, este numărul unu în Sud; în Mexic ar fi cel mai rău dintre cei vicleni.”

Ironia provocatoare a lui Ibargüengoitia i-a captivat pe cititori și i-a incomodat pe critici, dispuși să accepte chestionarea istoriei naționale, dacă și când se va face cu o austeră seriozitate. Pentru cultura stabilită, este mai ușor să înțeleagă greșelile trecutului drept o dramă majoră, decât să le ia drept o simplă enormitate.

Dramaturg de formație, Ibargüengoitia s-a hotărât să treacă la roman. În sertarul din biroul său avea patru piese care nu fuseseră jucate. Maestrul său, Rodolfo Usigli, l-a pus în gardă în legătură cu un impediment minor: copertinele pentru afișe de la teatrele mexicane nu aveau litere suficiente pentru un nume așa de lung ca al lui.

Trecerea de la teatru la roman confirmă interesul său pentru istorie. În ultima sa piesă de teatru, *El atentado* („Atentatul”, 1963), se ocupă de asasinatul lui Álvaro Obregón, iar primul său roman, *Los relámpagos de agosto* (*Fulgerele din august*, 1964), de aberațiile din Revoluția Mexicană (unul dintre episoadele ei, cel cu un „tren-dinamită” care nu sare în aer, se bazează pe memoriile generalului din Sonora).

Deși ambele opere au meritat Premiul Internațional Casa de las Américas

din Cuba, decisiv pentru a-ți face un nume în literatura hispano-americană din anii 1960, Ibargüengoitia a fost văzut de mulți drept un agent provocator, dispus să ia în bătaie de joc cele trei instituții sacrosancte ale țării: armata, președintele și Fecioara din Guadalupe.

Italo Calvino, membru al juriului care a premiat *Los relámpagos de agosto*, a elogiat romanul ca pe o recuperare vie a trecutului. Timp de mai multe decenii, cititorii au împărtășit această opinie. Totuși, Academia l-a privit cu prudență. De-a lungul carierei sale, Ibargüengoitia a fost victima unei confuzii: celebrul său simț al umorului i-a atras eticheta de romancier „nostim", adică un scriitor care amuză, fără să fie profund. El a cugetat asupra acestui lucru în „Umoristul: a se agita înainte de întrebuințare" (care se poate citi în *Revolución en el jardín*, „Revoluție în grădină", selecție de texte jurnalistice pe care am pregătit-o în 2008 pentru editura Reino de Redonda, condusă de Javier Marías).

Una dintre trăsăturile dominante ale culturii populare mexicane este simțul umorului. În cinematografie, Cantinflas[48] și Tin-Tan[49] au creat simbolurile „sărăntocului" de cartier, care vorbește fără să fie înțeles, și al „*pachuco-ului*"[50], care vorbește amestecând cuvinte din spaniolă și engleză. Este ciudat, dar literatura a beneficiat de aceste mijloace cu întârziere.

În 1966, în prefața la foarte ampla lui antologie *La poesía mexicana del siglo XX* („Poezia mexicană din secolul al XX-lea"), Carlos Monsiváis afirmă că marea corigență a literaturii noastre este simțul umorului.

Ibargüengoitia a apărut în literatura mexicană ca o excepție salutară, într-o ambianță care depășea solemnitatea prin cărți tulburătoare – *Pedro Páramo*[51], *Muerte sin fin*[52] („Moarte fără sfârșit") sau *El laberinto de la soledad* [53] („Labirintul singurătății") sunt exemple elocvente –, și rareori se interesa de satiră sau de parodie.

Admirator al marilor ironiști englezi (cu Evelyn Waugh în frunte), Ibargüengoitia a decis să ia peste picior orice tip de potentat și monumentele. Într-un fel, și-a asumat sarcina pe care asasinul lui Álvaro Obregón a lăsat-o în suspensie la acel banchet de demult: a fost caricaturistul eroilor.

Acest impuls se observă în primele sale romane, în *Los relámpagos de agosto* și în *Maten al león* („Omorâți leul", 1969), o reelaborare a unui scenariu de film în care este vorba despre un dictator tropical.

În inepuizabila scenă de la restaurantul *La Bombilla*, s-a cristalizat de asemenea o altă temă de interes pentru el: fanatismul religios. Născut în Guanajuato, unul dintre cele mai catolice dintre orașele din Mexic, Ibargüengoitia avea să devină cronicarul pudibundei ipocrizii provinciale. Cu aceeași privire cu care i-a denunțat pe politicienii îmbogățiți în numele cauzelor populare, a dezvăluit și dubla morală a „oamenilor decenți".

Satira depinde de un compromis etic: ridiculizează realitatea, pentru a lăsa în urmă cusururile. Nu este o negare a ambianței, ci o acceptare într-o formă critică. Este tocmai ceea ce a făcut Ibargüengoitia în operele sale de teatru, în articole, cronici și romane, până când a murit, în 1983, când avionul de la

compania Avianca în care călătorea s-a prăbușit pe aeroportul Barajas.

De atunci, cărțile lui au tot fost reeditate. Valorificarea eseurilor lui a fost ceva mai lentă. În 1998, Víctor Díaz Arciniega și cu mine am început să lucrăm la ediția critică a două dintre operele sale, *El atentado* și *Los relámpagos de agosto*, pentru colecția Archivos a UNESCO. Am terminat lucrul în 2002. În timpul procesului de pregătire a ediției critice, am constatat absența eseurilor, a tezelor de doctorat și chiar a recenziilor bibliografice despre unul dintre autorii cel mai mult și cel mai bine citiți din Mexic. Un paradox al interesului: un autor central, fără comentatori care să-l înconjoare. După apariția acestui volum, receptarea critică a lui Ibargüengoitia a devenit mai amplă și mai precisă, însă cele mai bune rezultate se lasă încă în așteptate.

Scriitorul din Guanajuato a fost o pasăre rară în republica noastră literară. A studiat Ingineria și a administrat o vreme ferma familiei. Un scriitor care domina chestiuni practice. În anii ’60, această abilitate era comună printre scriitorii nord-americani, interesați de exterioritate, de aspectele verosimile ale acțiunii și de forma în care un personaj se definește prin munca sa, dar nu și printre scriitorii mexicani, mai înclinați spre introspecție și spre aventurile conștiinței, așa cum ne-o dovedesc romanele colegilor din generația lui Ibargüengoitia (Salvador Elizondo, Sergio Pitol, Juan García Ponce, Juan Vicente Melo).

În *Los relámpagos de agosto* sau *Dos crímenes* („Două crime”), cunoaștem personajele prin ceea ce fac. Ceea ce spun este aproape întotdeauna contrariul a ceea ce gândesc. Rareori există îndoieli, șovăieli, monologuri interioare.

Interesat de claritatea prozei și de economia limbajului, Ibargüengoitia construiește istorii cu precizia trăsăturii inginerului care desenează un plan. La el, cotiturile depind de probleme obiective, concrete. Deseori, consacra mai mult timp evaluării posibilității ca un fapt să se întâmple realmente într-un anume mod decât să-l elaboreze pe hârtie.

Abilitatea lui pentru dialog l-a condus spre teatru, însă nu a suportat obstacolele pe care realitatea le ridica la fiecare punere în scenă, nici nevrozele și nici vanitățile din lumea teatrului. Când a renunțat la activitatea de dramaturg, a scris: „Am ușurință pentru dialog, dar nu pentru a-l susține cu lumea din teatru.”

Ironia și sinceritatea sa l-au pus în relații dificile cu o cultură solemnă, care conservă de pe vremea viceregatului protocoale curtenești baroce. Articolele pe care le-a publicat în ziarul *Excelsior* apăreau de două ori pe săptămână, stimulând polemica și producând desfătare. O altă sursă de venituri erau conferințele, pe care le accepta fără a se gândi prea mult la temă. În ziua stabilită, se ducea în grădină, se așeza pe un scaun și aștepta ca razele infraroșii ale soarelui să-i declanșeze o iluminare. Însă rareori se întâmpla acest lucru. Când ajungea în sala de conferințe, improviza anecdote cu o precizie matematică și spunea glume ireverențioase care uneori se terminau cu discuții aprinse cu publicul.

Un autor popular, cu foarte mulți cititori, Ibargüengoitia a fost un hâtru tolerat, condiție acceptabilă, dar nedreaptă pentru un creator de opere cu efect cumpănit, în care amuzamentul este atributul inteligenței. Încă de pe atunci merita recunoașterea pe care moartea, petrecută în momentul în care își consolida traiectoria, a lăsat-o în suspensie.

Marea scenă a lui Ibargüengoitia a fost orașul imaginar Cuévano, situat în statul Plan de Abajo. Nu este vorba despre o regiune mitică, precum Macondo al lui García Márquez, Comala lui Juan Rulfo sau Santa María lui Juan Carlos Onetti, ci un loc costumbrist, suspect de asemănător cu Guanajuato. În legătură cu această plăsmuire, spune: „Cred că procesul de elaborare a romanului *Estas ruinas que ves* s-a desfășurat, mai mult sau mai puțin, în felul următor: încercând să evoc un oraș cunoscut și real, am construit în mintea mea – dar și în carte – un altul imaginar, asemănător și autosuficient."

Primul impuls pentru a ajunge la acest subiect a fost o imagine care l-a obsedat pe romancier: o femeie citește în parc scrisori de la iubitul ei absent, în timp ce ascultă un cântec demodat, „O veche dragoste". Femeia este mama lui, iar bărbatul absent este tatăl. Nimic din toate acestea nu apare în carte, dar i-a servit drept declanșator pentru a evoca viața din provincie, dominată de bârfe, de suspiciuni și de iubiri neîmplinite.

Una dintre strategiile cele mai potrivite pentru a-ți proslăvi virtutea constă în a o pune la îndoială pe a celorlalți. Calomnia și intriga au fost armele comune ale „oamenilor decenți". În *Estas ruinas que ves* (1975), la Cuévano sosește un profesor de literatură, care află despre destinul trist al Gloriei, o fată foarte atrăgătoare și presupus virginală, care va face infarct când va avea primul ei orgasm. Încetul cu încetul, protagonistul își dă seama că, de fapt, nimic nu este ceea ce pare a fi.

Cartea care pune Cuévano și Plan de Abajo pe hartă a obținut Premiul Internațional al Mexicului pentru Roman [Premio Internacional de Novela México]. Pe bună dreptate, juriul l-a descris pe autor drept „Un Balzac binedispus". O tramă cu peripeții, destinată să dezvăluie probleme morale și să producă efectul rebel al râsului.

Estas ruinas que ves confirmă că ironia își apropie, într-un mod profund, ceea ce critică. Romancierul satiric nu distruge creaturile pe care le ridiculizează; le înțelege defectele și, într-o oarecare măsură, și le asumă. Specialitatea sa nu este denunțul flamboaiant, ci sarcasmul tulburător, capabil să înțeleagă și chiar să îndrăgească echivocul.

Această dispoziție morală se repetă în *Dos crímenes* (1979), una dintre cele mai norocoase uneltiri ale lui Ibargüengoitia. Și aici, protagonistul este un intrus în realitatea cu aparență statică, un citadin care își caută refugiul în provincie. Încet, încetișor, Cuévano dezvăluie duplicități și subterfugii, iar naratorul înțelege că singurul ingenuu din această ambianță este propria lui privire; prejudecățile sale se risipesc, pe măsură ce se afundă într-o comedie cu încurcături nu lipsite de primejdii.

Nu este întâmplător faptul că una dintre cărțile cu cronici ale lui

Ibargüengoitia poartă titlul *Misterios de la vida diaria* („Misterele vieții cotidiene"). Nicăieri n-a văzut mai multe lucruri de mirare decât în cotidian.

Estas ruinas que ves le prezintă pe scurt pe femeile care aveau să fie protagonistele romanului *Las muertas* (*Fetele moarte*, 1977). Tema „Poquianchis" (porecla a două specialiste în prostituție) îl interesa pe Ibargüengoitia încă din 1963, când a citit că surorile González Valenzuela sechestraseră peste douăzeci de fete.

Surorile González Valenzuela se mutaseră din Guanajuato la Lagos de Moreno, din statul Jalisco, unde prostituția era permisă. Au operat aici până la închiderea bordelului. În operațiunea desfășurată de poliție, fiul uneia dintre surori a murit. Atunci s-au întors, în mașini închiriate, la San Francisco del Rincón din statul Guanajuato și le-au închis pe prostituate în timp ce încercau să obțină un permis pentru a se întoarce la Jalisco. Ceea ce a început ca un abuz s-a transformat într-un delict și mai grav. Surorile González Valenzuela nu le lăsau pe fete să iasă din casă, nici să cheme un medic când vreuna dintre ele era grav bolnavă.

Sechestrul masiv l-a intrigat pe romancier. Într-o regiune cu aspect liniștit și conservator, a avut loc un mare și sordid complot, care a dus la moarte.

Subiectul era potrivit pentru Ibargüengoitia, însă impunea o schimbare de stil. Nu putea să-l abordeze pe tonul unei ironii amuzante, ca în *Estas ruinas que ves* sau în *Dos crímenes.* A obținut dosarul judiciar, de peste o mie de file, și în 1964 a scris o cronică despre fapte, respectând adevărul în întregime. Acest text a stat mai bine de zece ani printre hârtiile lui, până s-a hotărât să-l abordeze ca ficțiune. Rezultatul a fost *Fetele moarte*, roman care împletește recuperarea faptelor din prezentarea jurnalistului cu privirea subiectivă a romancierului. Cu toate că existau supraviețuitoare, Ibargüengoitia a preferat să lucreze pornind de la documente, pentru a-și elibera imaginația.

Romanul *Los pasos de López* a fost publicat în 1981, însă provine dintr-un proiect foarte vechi, și anume piesa de teatru *La conspiración vendida* („Conspirația vândută").

În 1960, cu scopul sărbătoririi a o sută cincizeci de ani de la declararea Independenței, Departamentul de Teatru de la Facultatea de Arte a solicitat opere de la zece dramaturgi. Ibargüengoitia știa că puține erau lucrurile care să funcționeze la fel de rău precum dramaturgia subvenționată pe subiecte privitoare la fapte de eroism patriotic. Deși se afla într-o teribilă încurcătură economică, a bănuit că opera sa nu va fi pusă în scenă, ceea ce s-a și întâmplat de fapt. Pe lângă aceasta, a fost mereu interesat de aspectele rizibile ale istoriei Mexicului. La impulsul de a scrie un text „de consum", s-a adăugat și imboldul de a explora intimitatea ofensatoare a eroilor. Astfel a apărut această piesă care, în opinia lui, era lipsită de relevanță. Printre alte lucruri, îl deranja determinismul intrigii: „Părintele Hidalgo vorbește puțin, dar este un vizionar. Spune, de exemplu, că cei care încep o revoluție nu apucă niciodată să-i vadă sfârșitul și sugerează că el o să moară împușcat."

Într-o operă istorică, este greșit ca personajele să se exprime de parcă ar fi

citit deja acest episod. Ibargüengoitia a atenuat acest efect în romanul scris după douăzeci de ani, fără a-l elimina cu totul: „Ar fi ciudat să ajungem să vedem finalul la ceva ce de-abia a început”, spune Periñón, care îl reprezintă pe Hidalgo.

Satira se apropie aici de caricatură. Personajele poartă nume de astrahan sau de operetă: două mărci de șampanie dau numele protagonistului (Periñón) și naratorului (Chandón[54]) și sunt însoțiți de avocatul Manubrio[55].

Ce face un romancier cu manuscrisele pieselor de teatru care n-au fost puse niciodată în scenă? *Los pasos de López* este o încercare, în care un gen literar își ia revanșa în fața celuilalt. Rezultatul este un soi de divertisment plăcut, o escală agreabilă pe un drum care țintea un destin superior.

Plan de Abajo este regiunea amplă prin care toate aceste patru romane se mișcă. Trecutul de temelie al acestei zone se află în *Los pasos de López*, dramele puternice se regăsesc în *Fetele moarte*, iar încurcăturile hazlii apar în *Estas ruinas que ves* și în *Dos crímenes*.

Jorge Ibargüengoitia a inventat bilete de călătorie de o insolită fericire într-o țară răbdătoare și deseori solemnă. Îndrăzneala lui este aceea a disidentului care se bucură în toiul unei crize.

Fiecare dintre romanele lui Ibargüengoitia rămâne fidel devizei uneia dintre mătușile sale din Guanajuato: „Viața a vrut să fiu nefericită, dar eu n-am avut chef de așa ceva.”

Juan villoro

Pentru comenzi şi informaţii, contactaţi:
GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, Bucureşti, cod poştal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit
Str. Gării nr. 11, Mogoşoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758.053.416
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Roberto Bolaño, *2666*, volumul 2, traducere din limba spaniolă de Eugenia Alexe Munteanu, Univers Publishing House, București, 2016, p. 7 (n. tr. pref.).

Jurnalist și scriitor mexican (1950–2017), cunoscut pentru scrierile despre crimele împotriva femeilor din Ciudad Juárez, care au avut loc în ultimul deceniu al sfârşitului de secol XX. Printre genurile literare pe care le-a abordat, se numără jurnalismul narativ, cronica şi eseistica, însă a scris și scenarii pentru filme documentare (n. tr. pref.).

Este vorba despre surorile Kate şi Laura Mulleavy, fondatoarele casei de modă Rodarte, deschisă în 2015 (n. tr. pref.).

Curent contemporan care reinterpretează caracteristicile subculturii goth a anilor 1980 (n. tr. pref.).

Jorge Ibargüengoitia, Fetele moarte, traducere din limba spaniolă de Coman Lupu, Editura Corint, colecția Clasici ai literaturii, București, 2023, p. 28 (n. tr. pref.).

Ibid., p. 56 (n. tr. pref.).

Ibid., p. 59 (n. tr. pref.).

Ibid., p. 61 (n. tr. pref.).

Ibid., p. 68 (n. tr. pref.).

Este vorba despre subcapitolul 2 al capitolului X, „Povestea Blancăi", p. 101 (n. tr. pref.).

Jorge Ibargüengoitia, op. cit., p. 103 (n. tr. pref.).

Jorge Ibargüengoitia, Instrucciones para vivir en*M*éxico, selecţie de articole publicate înziarul Excelsior(„Selección de artículos publicados en Excelsior"), editor digital Titivilus, 1990.

Arbore cu fructe dulci.

Arbore tropical, cu flori albe și fructe dulci, cu coaja verde sau galbenă.

Pâini dulci, din făină, zahăr, sare și apă, din straturi de aluat, cu o formă rectangulară,

circulară sau triunghiulară; între foile de aluat se întinde untură vegetală sau de porc.

Arbust ornamental, cu flori de culoare galbenă. Crește în țările tropicale sau cu climă caldă.

Fruct al unui pom numit aguacate, de culoare verde și cu pulpa cremoasă.

„Craniu de mort, hârcă”; în spaniola din Mexic, „far cu lumină roșie din spatele unui autovehicul”.

„Schelet; moarte; țeastă”.

Marș patriotic al cavaleriei mexicane.

Arbore ornamental sălbatic, cu scoarța galbenă.

Cuauhtémoc, ultimul împărat al imperiului mexican, capturat de Hernán Cortés pe 13 august 1521. A fost torturat, ca să dezvăluie locul unde este ascuns aurul mexican, și ucis din ordinul lui Cortés, pe 28 februarie 1525.

Înlumea hispanică, fiecare persoană are nume de familie compus: Antonio MONZÓ JIMÉNEZ. Primul constituent este primul nume al tatălui, al doilea este primul nume al mamei. Este obligatoriu să fie folosite amândouă numai îndocumentele oficiale. La căsătorie, femeile nu iau numele soțului. DEdin de Pintonu este o particulă nobiliară, ci o prepoziție a genitivului posesiei: Eulalia Baladro, de Pinto (soție a lui Pinto).

Dans mexican, asemănător cu habanera.

La Malinche sau doña Marina, de origine nahuatl, a fost una dintre cele douăzeci de sclave dăruite în 1519 spaniolilor de către indigenii din Tobasco. A fost interpretă și consilieră în serviciul lui Hernán Cortés, cu care a avut un fiu, Martín Cortés.

Cântăreți de muzică tradițională din Mexic și din sudul Statelor Unite.

Cutii din lemn, sculptate de meșteșugarii din Olinalá.

Benito Pablo Juárez García (١٨٧٢–١٨٠٦), avocat șipolitician de origine zapotecă, a fost președinte al Mexicului între1858 și1872.

Un copac asemănător cu salcâmul, cu fructele înformă de păstaie șicu semințe comestibile.

„Lumina Eternă”, organizație religioasă, adeptă a cultului pentru Sfânta Împărtășanie.

Cămașă tropicală.

Specie de cactus (Stenocereus queretaroensis).

Expresie latinească: „făcând schimbările necesare”.

Istafiate (Artemisia ludoviciana), plantă perenă, cu proprietăți curative, de origine nord-americană, răspândită mai ales în Mexic, SUA și Canada.

Denumirea unui arbore (Crataegus mexicana) șia fructului său.

Joc de cărți, încare jucătorii trebuie să găsească diferite combinații, iar primul care scapă de toate cărțile câștigă.

Prăjitură cu nuci de cocos.

Revoluționar șipreședinte al Mexicului (1920–1924). S-a născut pe 19 februarie 1880, în statul Sonora.

José Doroteo Arango Arámbula (1878–1923), revoluționar mexican, cunoscut sub numele de Pancho (hipocoristic pentru Francisco) Villa. A inițiat confiscarea marilor latifundii șiîmpărțireaterenurilor întrețăraniișisoldați.

José de León Toral (1900–1929) este unul dintre răsculații mexicani care, alături de clerici, s-au ridicat împotrivaguvernului (1926–1929) ce milita pentru separarea Bisericii de stat. Pe 17 iulie 1928, l-a asasinat pe generalul Obregón, proaspăt reales ca președinte al Mexicului.

Cunoscut pentru distincția pe care o face între libertatea pozitivă și libertatea negativă, în eseul El erizo y la zorra(1953), filozoful Isaiah Berlin împarte oamenii în două categorii (arici și vulpi).

Hernán Cortés (1485–1547), nobil spaniol care a cucerit Mexicul înnumele coroanei Castiliei.

Porfirio Díaz (1830–1915), general și politician, președinte al Mexicului (1876, 1877–1880, 1884–1911); regimul său a luat sfârșit după ce armata dictatorului a fost înfrântă de adepții lui Francisco I. Madero, unul dintre liderii Revoluției Mexicane.

Victoriano Huerta (1850–1916), militar șipolitician, a ajuns președinte al Mexicului (1913–1914) după ce a conspirat împotrivapreședintelui Francisco I. Madero, care îlpromovase înfuncții înaltedin stat.

Partido Revolucionario Institucional, Partidul Revulționar Instituțional, fondat în1929.

Numele unui politician mexican.

În lb. engleză, în original: „El este o poveste de succes”.

Numele sub care a fost cunoscut Mario Fortino Alfonso Moreno Reyes (1911–1993), actor, producător și scenarist mexican.

Pseudonimul artistic al actorului mexican Germán Valdés, de al cărui nume este legat „el pachuco”, o imagine tipologică a contraculturii.

Tânăr din California, din zona Los Angeles, de origine mexicană, care se îmbracăextravagant.

Roman scris în1955 de Juan Rulfo.

Poem din 1939, de José Gorostiza.

Eseu publicat în1950, de Octavio Paz.

După fr. Dom Pérignonşi Chandon.

În spaniolă, manubrio= „mâner; manivelă”. În spaniola din America de Sud, înseamnă şi „ghidon”.